

Planinski vestnik

3

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1985

3

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

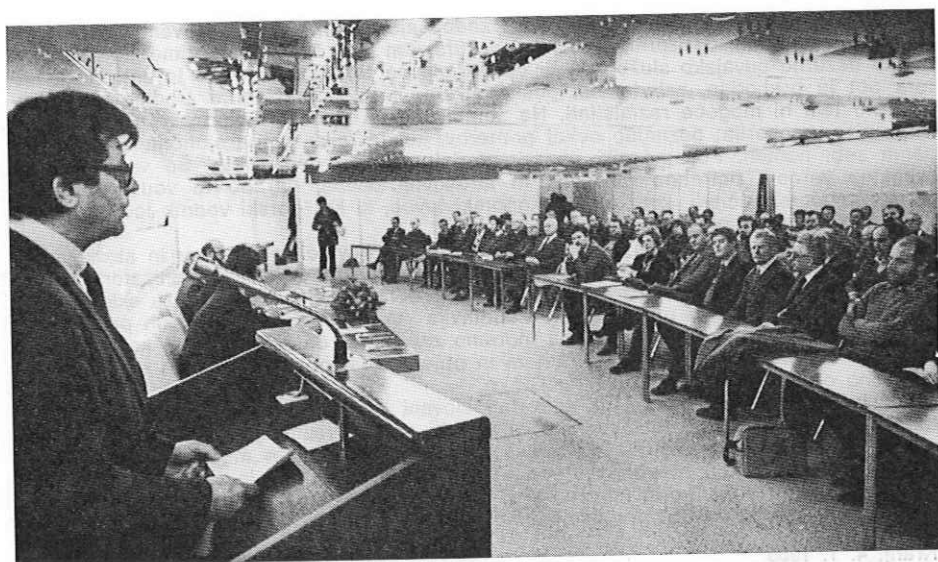
Franc Ekar	Imejmo organizirano vodništvo	97
Stane Klemenc	Fitz Roy 83 — domžalska alpinistična odprava	98
Andrej Zorčič	Mejam nemogočega naproti	103
Slavko Svetičič	Trilogija	105
Marjan Kordaš	Spomin na črni sneg	107
Dare Božič	Na strehi sveta	109
Aleksander Čičerov	S poti po Durmitorju	110
Ahmed Hrapović	Na Treskavico	115
Anton Trunkelj	Radosti in tegobe dolenskih markacistov	117
Janez Jeram	Prvič na Kojco	119
Nada Kostanjevič	Mulci, delo in gore	120
Bojan Ančik	Jama pod Babjim zobom	
	nekoč in danes	122
Erna Meško	Kmečke žene obiskale Jasenovac, Kozaro in Banjaluko	123
Alja Grošelj	Planinski tabori za cicibane-planince	124
	Društvene novice	126
	Varstvo narave	128
	Iz planinske literature	128
	Alpinistične novice	130
	Razgled po svetu	132
	Na kratko ...	142
Ingeborg Heinrichsen	Zagledana v Trento in Julijske Alpe	143

Naslovna stran:

Dolška škrbina s Češke koče — Foto Vlado Orthaber

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Segula, Franci Savenc, Franc Vogeljik, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Cerne, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-673-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 S. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišaje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

90 LET PLANINSKEGA VESTNIKA

6. februarja so se v Cankarjevem domu zbrali številni planinci, predstavniki naše javnosti, dolgoletni sodelavci pri Planinskem vestniku, da bi se s skromno slovesnostjo spomnili te pomembne planinske obletnice. V priložnostnem programu smo slišali nagovor predsednika Planinske zveze Slovenije Tomaža Banovca, praznični poudarek temu dogodku je dal urednik Planinskega vestnika Marijan Krišelj, v poglobljenem razmišljanju o slovenski planinski besedi in o njenem poslanstvu pa so navzoči sledili dr. Tonetu Strojnu, načelniku komisije za kulturno dejavnost pri Planinski zvezi Slovenije. Med tistimi, ki so utegnili prisostvovati tej slovesnosti, ki so ji tudi tisk ter televizija in radio dali potrebno pozornost pa smo srečali tudi planinsko korenino, Drenovca in pričo razvoja slovenskega planinstva, jamarstva in tabornišva ter pisatelja prof. Pavla Kunaverja.

IMEJMO ORGANIZIRANO VODNIŠTVO

»PLANINSKO ORGANIZIRANO VODNIŠTVO PREDSTAVLJA PREVENTIVNI FAKTOR, KI PA RIZIKA POVSEM NE IZKLJUČUJE, LE ZMANJŠUJE GA.«

Kranjski razgovori, 17. 12. 1984, o tako imenovani vodniški obliki preventivnega dela mladinskega, planinskega in gorskega vodnika, so načeli občutljivo in še neurejeno vprašanje o pravni, materialni in moralni odgovornosti vodnika ter posredno tudi organizatorja. Dosedanje analize kažejo, da so organizirani pohodi zabeležili zelo malo poškodb pri udeležencih. Zabeleženo pa je, da je prav prisotnost vodnika v več primerih pomagala, da ni bilo nesreč, da torej ni bilo hujših ali lažjih poškodb. Osnovno pravilo je: *v gore hodimo na lastno odgovornost*. Če pa je pohod organiziran, pa naša zakonodaja takoj poišče krivca v organizatorju oziroma operativnem vodniku. Smo pred dvema možnostima — ali naj planinska organizacija pospešeno nadaljuje volonterska prizadevanja pri organiziranju in vodenju planincev v gore, za to je PZS strokovno usposobljena, ali pa naj bi množice ali posameznike prepustili njihovi iniciativi in bi se tako izognili zasliševanju, moralnim in materialnim obremenitvam ipd. V ta razmišljanja nas sili skrb za varnost planincev, ko beležimo vse več obiska v gorah; s to skrbjo pa je povezana tudi skrb za planinsko okolje, floro, favno in za gošpodarstvo, materialno premoženje. Ugotavljamo, da je vodnik za množično planinstvo nujno potreben za osnovno preventivo, pa tudi kot družbeno samozasčitni in vzgojni faktor. Zato moramo vsi skupaj delati na tem, da bi vodniku dali kar največ podpore, ga sproti strokovno dopolnjevali in pomagali planinski organizaciji, da bi še razvijala in dopolnjevala vlogo in naloge vodništva in organizirano usmerjeno izletništvo.

Finančne in tudi kadrovske zmožnosti ne zadoščajo, da bi v gorah preventivno delovali z napisi, s tablami, opozorili, s stalnim dežurstvom ipd. Da bi, na primer, organizirali stalno dežurno čuvajsko službo, ki bi opozarjala na to, kateri prehod je zasnežen, katera pot je prehodna, zaledenela, poškodovana, ipd.; za naslednje srednjeročno razdobje o tem ni mogoče razmišljati. Na smučiščih, na primer, so odgovornost prenesli na napise, opozorila; poznamo nekaj primerov, ko so taka lesena statična opozorila le sama sebi namen. Posamezniki jih spregledajo, jih ne upoštevajo. Še vedno bo za resnično varnost potrebna razsodna in strokovna oseba, naj bo to vodnik za gore ali pa smučarski učitelj, kot tudi visokogorski lovec, ki kot gorski vodnik lovi z gostom v sredogorju ali visokogorju.

Kranjski razgovor, v katerem so sodelovali dobri poznavalci teh razmer in strokovnjaki pa gorski in planinski vodniki, gorski reševalci, smučarski učitelji, organizatorji izletov v gore in drugi, je okrepil težnjo, da bomo pospešeno iskali najustreznejša skladja med zmožnostmi, predpisi in realnostjo, ki zagotavlja varno vodenje po gorskih poteh. Pri morebitnih sodnih obravnavah pa moramo zagotoviti, da bo strokovni konsultacijski organ (izvedenec) vztrajal na nevtralnem in objektivnem pojasnjevanju in da ga določijo izključno organ PZS, vsaj IO, če ne GO.

Ni pa tudi odveč ugotoviti to, da smo Jugoslovani edinstvena turistična oaza, kjer tuji turist le z mnogo truda dobi vodnika; o tem bi morale razmišljati turistične organizacije. Analize nesreč pa, žal, kažejo veliko smrtnih primerov prav med tujci. Zato je tudi turizem odgovoren, da vsestransko sodeluje pri izpopolnjevanju in strokovnem kompleksiranju turistične ponudbe in naj ne čaka, kaj bo storila planinska organizacija. Kažipot in markacija sta velikokrat premalo za varen povratek.

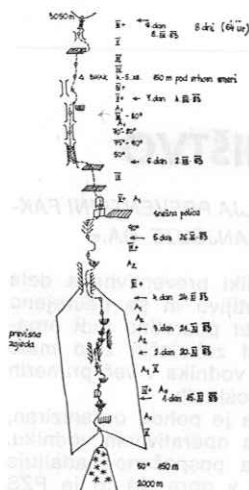
Kranj, 4. 1. 1985

Planinska zveza Slovenije
Podpredsednik:

Franc Ekar

FITZ ROY 83 – DOMŽALSKA ALPINISTIČNA ODPRAVA

STANE KLEMENC

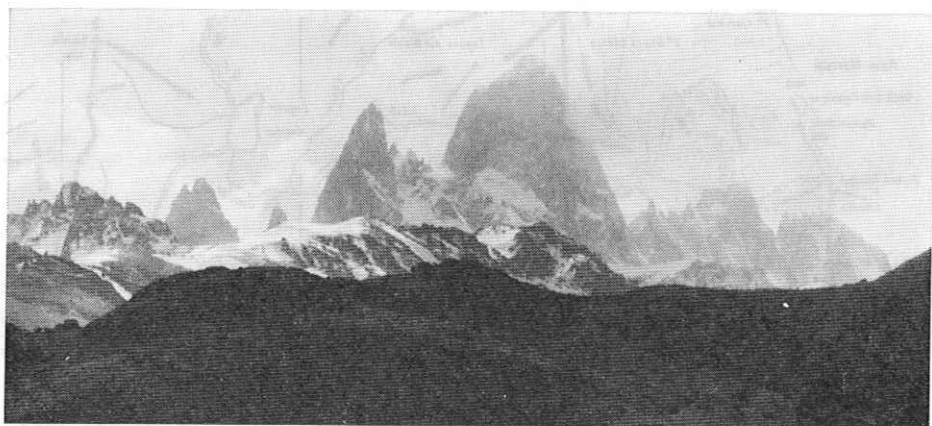

Slovenski alpinisti smo v zadnjih petnajstih letih plezali že v skoraj vseh pomembnih svetovnih gorstvih. Beli lisi sta bili do lani še na jugu Andov, Patagonija ter še 2000 km južneje — Antarktika. Prva iz Slovenije sta Patagonijo januarja 83 obiskala Trboveljčana Matevž Lenarčič in pokojni Boris Simončič. Preplezala sta Ameriško smer v Fitz Royu. Novembra in decembra pa je naša odprava v V steni rešila znani alpinistični problem »Velika zajeda«, željo mnogih alpinistov. Zdaj je na vrsti Antarktika, preko 5000 m visoko pogorje ELSWORTH.

Patagonija leži na skrajnem koncu južnoameriške celine, tik pred Ognjeno zemljo. Je ena največjih in najredkeje naseljenih področij Argentine. Tu živi le 0,3 prebivalca na km², preživljajo pa se z živinorejo, ko redijo pretežno ovce. Na področjih okoli številnih jezer z več sto km² površine ter okoli impozantnih gora skupine Paine in nacionalnega parka Lago VIEDMA pod Fitz Royem pa razvijajo turizem. V redkih naseljih imajo nekaj industrije, Rio Gallegos pa se razvija v pomembno morsko luko.

V Patagoniji se dolga veriga Andov spusti do tisoč metrov. Najvišji vrh je Fitz Roy, 3375 m. Patagonska veriga gora je dolga 400 km, široka pa od 50—100 km. Večina tega področja pokriva 30 000 km² velika ledena puščava Hielo Con-

tinentalne — Kontinentalni led. Nikjer na zemlji ni na tej zemljepisni širini tako obsežnih ledenikov. Tu je klima na 1000 m višine kot v Alpah na 3000 m. Večina ledenikov je na čilski strani, zaključijo se v gorah in fjordih ob Pacifiku. Na vzhodni argentinski strani gore prehajajo v pampo, obkrožajo pa jih mnoga prekrasna jezera. Do Atlantika je to klimatsko suhi del pampe, širok okrog 300 km. S Pacifika čez gore pihajo stalni nenavadno močni vlažni vetrovi. Vsi padavinski oblaki se ustavijo nad kontinentalnim ledom ob barieri najvišjih gora, skupine Paine na jugu do Fitz Roya na severu. Tam se dvigajo ob pobočjih, vodna para se ohlaja in tako so snežne padavine na dnevnem

A. Inominata, Poincenot, Fitz Roy, Mermoz in Giuliaumet.

Foto S. Klemenc

Vodil jih je svetovno znani alpinist Hasagawa. Kot vsi ostali so tudi oni odnehali po prvih 50 m. V levi steni so uspeli splezati 300 m.

8. 11. s kamionetom prispeli v Nacionalni park pod Fitz Roy.

10. 11. Jeglič, Karo, Knez in Klemenc neso opremo v bazni tabor ob reki Rio Blanco na višini 720 m.

11. 11. Jeglič, Karo in Knez prvič gredo pod steno ter tik pod njo na višini 2150 m skopljejo veliko snežno luknjo — bivak. Balant in Klemenc sta medtem organizirala prenos dela opreme v bazo.

13. 11. Jeglič, Karo, Knez, Klemenc neso opremo za spanje in plezanje v bivak. Prvi trije so ostali tam, sam se vrne v bazo. Balant je do 17. 11. s pomočjo argentinskih vojakov s konji znosil vso preostalo opremo v bazni tabor. V steni so alpinisti medtem preplezali prvih 100 m zajedu, že v prvem poskusu so prešli mesto, kjer so obračale vse dotedanje odprave. Vreme je bilo slabo, pihal je stalen zelo močan veter in vse dni je snežilo. Razmere v steni so bile zimske. Približno vsak tretji dan se je bilo vreme toliko popravilo, da so šli Jeglič, Karo, Knez v steno; petkrat se je spremenilo, tako da so plezali v snežnih viharjih in zasneženi steni; samo trije dnevi pa so bili lepi — brez padavin in hudega vetra. Alpinisti so v steni fiksirali vrvi in se vsakokrat po njih spustili do bivaka pod steno, kjer so čakali na boljše vreme. Plezanje in čakanje je trajalo 23 dni — 8 dni plezanja, 15 dni čakanja. 8 dni so čakali v bivaku, 7 dni v bazi na ponovno priložnost za plezanje. V prvih 15 dneh je Klemenc sedemkrat nesel opremo in hrano iz baznega tabora v bivak — 1450 m višinske razlike in približno 8 ur hoda — nosil premočeno obleko v bazo, jo tam posušil in spet nesel nazaj pod steno.

1. 12. se jim pridruži Klemenc. Tega dne je sam preplezal dvestometrsko steno še neosvojenega, 1700 m visokega vrha, ob poti do bivaka.

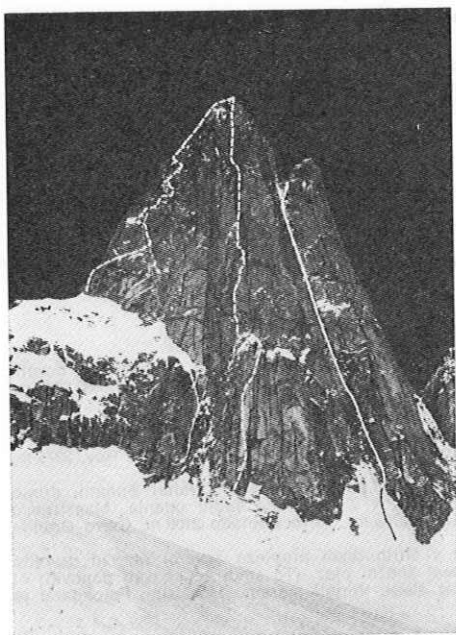
4. 12. vsi štirje prvič poskusili preplezati vso steno. Do tja je bilo še 300 m. Jeglič in Karo plezala naprej in fiksirala še 150 m vrvi. Knez in Klemenc po vrhovih prinesla gor vso opremo za bivakiranje. Bivak uredili na zelo ozki polički 150 m pod vrhom. Zadnje raztežaje preplezali v 70° do 90° ledu — v lednih slapovih v širokem kaminu. Do vrha bi naslednji dan zadostovalo 2 do 3 ure. Toda vreme se je pokvarilo. Ponoči orkanska snežna nevihta, temperatura — 10° C. Od prejšnjega dne premočeni do kože, ker je voda tekla po steni, zato je obleka zmrznila; zaradi močnega vetra niso pred snegom zaščitile niti bivak vreče, niti vreče za spanje. Zjutraj, tik pod ciljem, morali obrniti. Spust v snežnih plazovih, divjem vetru, po zaledenelih vrhovih ob popolni nevidljivosti. Spust po takih vrhovih težaven, nevaren, kontrola spustov nemogoča. Odrgnjeni, raztrgani, prezebljeni in na smrt utrujeni 5. 12. opoldne pod steno.

Istega dne v bazi, dva dni sušili opremo in počivali.

7. 12. Jeglič, Karo, Knez spet v bivak.

8. 12. V lepem vremenu v 5 urah splezali do konca fiksnih vrvi, nato preplezali še preostali del stene in ob 14. uri dokončali eno najtežjih smeri v tej steni. Rešili enega od dolgoletnih alpinističnih problemov v Patagoniji. Patagonija je s Fitz Royem in Cerro Torrejem že desetletja med najvidnejšimi in najzahtevnejšimi gorstvi sveta in predzadnje uspešno področje v dolgi verigi podvigov slovenskega alpinizma.

9. 12. Jeglič, Karo, Knez preplezali še eno novo smer — Smer delavske enotnosti — v vzhodni, še neosvojeni steni Mermoza, desno od Fitz Roya.

Vzhodna stena Filtz Roya črtkano sta vrisani Francoška smer iz leta 1952, levi greben in Ferrarijeva (Kasper—Holdner) iz leta 1976. Desna smer (neprekinjena črta) po zajedi je slovenska smer VI + A 2 iz leta 1983.

Franček Knez in Stane Klemenc 150 m pod vrhom zajedu, po bivaku, 4. XII.

Foto S. Karo

Tehnični podatki:

- Filtz Roy — 3375 m, SLOVENSKA SMER, višina 950 m, VI+, A₂
70°—90°, 8 dni, Janez Jeglič, Silvo Karo, Franček Knez
Mermoz — 2754 m, smer DE, višina 400 m, V+, 60°—80°
izstop 100°, 4 ure, Janez Jeglič, Silvo Karo, Franček Knez
PTA Velluda — 2010 m, 45°, 20. 11., Oscar Rojas, Jože Balant, Stane Klemenc
Neimenovani vrh pribl. 1700 m, višina 200 m, III+, 1 ura, Stane Klemenc

**Janez Jeglič
v Prečnici pri spustu**

Foto S. Karo

Druga naloga naše odprave je bila, raziskati možnosti in vzpostaviti stike za organizacijo odprave na Antarktiko. To nalogo je uspešno opravil Jože Balant. Vzpostavil je stike z argentinsko armado in z Institutom za Antarktiko. Odprava je načrtovana za november 1985. Cilj je najvišji vrh Antarktike, Mount Wilson 5140 m.

Pri izvedbi odprave na Filtz Roy so sodelovali:

TKS Domžale, IS občine Domžale, PZS — KOTG, METKA Celje, KORS Rogaška Slatina, Slovenijašport Ljubljana, Foto Kolar Ljubljana, ELAN Begunje, LEK Ljubljana, Kolinska Ljubljana, Droga Portorož, Kemoservis Fotomaterial Ljubljana, TOKO Domžale, Centrofoto Trst, Agroplod Ljubljana, Generalturist

Ljubljana, Slovenijales Ljubljana, Ilirija Vedrog Ljubljana, Slovenski klub Triglav Buenos Aires in številni rojaki iz Buenos Airesa, Barilocheja, Rio Gallegosa, Ushuaie, Franci Savenc.

Večino finančnih sredstev smo zbrali:

Upravni odbor, Mladinski odsek, Alpinistični odsek Planinskega društva Domžale, z izvedbo dveh planinskih plesov, Joži in Tone Škarja, ter Stane Klemenc s prodajo planinskih koledarjev. Franček Knez je sredstva zaslužil sam z delom na fasadah mariborskih stolpnih.

Nekaj podatkov o Patagoniji:

- 1579 — Prvi raziskovalci pridejo do obale Patagonije in jo raziščejo. Izsledke te španske odprave je zapisal Pedro Sarmiento de Gambos.
- 1830 — Angleški kapitan Fitz Roy razišče obalna področja, do gora ni prodrli, čeprav nosi najvišja gora danes njegovo ime. Vrh je krstil z njegovim imenom topograf Perito Moreno, ki ni spoštoval domačega imena Chalten. V jeziku patagonskih Indijancev je to vulkan — gora je vedno zavita v oblake.
- 1892 —
- 1902 — V tem obdobju so se uresničile mnoge odprave raziskovalnega značaja.
- 1914 — F. Reichter vodi prvo odpravo s plezalskim ciljem.
- 1916 — Nemca A. Kolliker in Witte osvojita Cerro Huemul 2700 m.
- 1955 — Menih M. de Agostini je v teh letih organiziral 12 odprav ter raziskal veliko področje ter osvojil precej vrhov. Med njimi Cerro Mayo 2431 m, Cerro Electrico 2182 m, Cordon Moyano 2070 m, Cerro Turin 2246 m, Cerro Polone 2800 m.
- 1936 — Italijanska odprava pod vodstvom A. Bonacassa poskusi preplezati Fitz Roy. Uspe jim priti na južno sedlo — italijansko sedlo, izhodišče za Francosko in Ameriško smer.
- 1952 — Francoski odpravi z Lionelom Terrajem in Guidom Magnonom je uspelo osvojiti Fitz Roy, 3375 m, po J. grebenu. Pri prehodu reke Fitz Roy je alpinist J. Poincenot utonil.
- 1958 — Dve italijanski odpravi poskušata v Cerro Torreju 3128 m. Prvo je vodil Walter Bonatti, drugo Cesare Maestri. Prva je odnehala 120 m pod vrhom v Z. steni na sedlu upanja, Maestrijeva pa v S steni. Prvič pa so pristopili na Cerro Lucia 2790 m, Cerro Doblado 2100 m, Cerro Grande 2804 m, Adella sur 2950 m, Cerro Ana 2200 m.
- 1959 — Cesare Maestri z Avstrijcem Tonijem Eggrom v štirih dneh prepleza severni raz, in osvojita Cerro Torre. Pri sestopu je Tonija Eggra odnesel snežni plaz. (To smer so skušali ponoviti; ni jim še uspelo. Pravijo, da je stena gladka, brez sledi. Verjeti moramo Maestriju. Fotoaparat je imel samo Egger.)

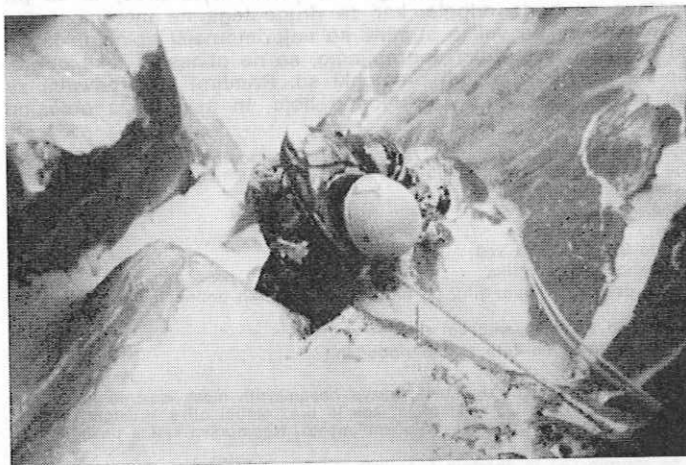

Člani odprave pred odhodom, od leve proti desni:
Stane Klemenc,
Janez Jeglič,
Silvo Karo,
Franček Knez,
Jože Balant

Foto Janez Pukšič

- 1962 — D. Whilans, C. Fava, J. Insua, F. Cochrane osvojijo Aguja Poincenot, 3036 m, južnega soseda Fitz Roya.
- 1965 — Argentince Carlos Comesaña in Jose L. Fonrouge preplezata Supercanaletto v Fitz Royu in SV steno Aguja Guilameta 2593 m.
- 1968 — Prvi pristop na Aguja St. Exupery, 2680 m, uspe Italijanom G. Buscaini, S. Metzeltin, L. Candot, W. Romaso, S. Sinigoi.
- 1970 —
- 1971 — V Cerro Torre spet vstopi Cesare Maestri, tokrat sam v JZ raz. Odneha tik pod vrhom. Njegov vzpon s pnevmatskim vrtnim strojem je sprožil velikanske polemike o uporabi tovrstnih tehničnih pripomočkov. Angleški plezalci so bili ostro proti. Komentar Karla Reinharda v njegovi knjigi ZEIT ZUM ATMEN (Cas za dihanje) je bil: »Nobeden od gorečih kritikov Maestrijevega vzpona ni mogel občutiti njegovega avtentičnega uspeha, ni mogel vedeti, kaj pomeni meter stene, en ekspanzijski klin v strašnih Patagonskih viharjih. Njegovo smer so poskušali ponoviti angleški plezalci. Kljub trem mesecem niso uspeli. Sledili so članki o vandalizmu z vrtnim strojem, vsem vandalskim klinom navkljub niso prišli po že pripravljeni avtocesti tako visoko kot Maestri. Pozneje je Ferrari uspel v Z steni, Bridwell in Brewer dokončata Maestrijevo smer, a Maestri je ostal ob strani. Tako sem mislil dokler nisem bil v teh gorah. Zdaj je on zame plezalec s prvim pristopom, čeprav ne bi nikoli stal na vrhu.«
- 1974 — Švicarja Kaspar in Holdener odnehata 200 m pod vrhom v sredini S sten Fitz Roya.
- 1974 — Prvi pristop na Aguja Mermoz — Cuinas, Olocher, Vilino.
- 1974 — Drugi vzpon na Cerro Torre. V Z steni so uspeli Casimira Ferrari, D. Chiappo, M. Conti, G. Negri.
- Angleži prvi na Aguja Inominata.

- 1975 —
 1976 — Ferkari in Moles dokončata Švicarsko smer v V steni Fitz Roya.
 1976 — Jim Donini, J. Bragg in J. Wilson, ZDA, uspejo v Torre Eggerju.
 1977 — Tretji pristop na Cerro Torre po Ferrarijevi smer Bragg, Wilson, Carman, ZDA.
 1977 —
 1978 — Četrti pristop na Cerro Torre: Jim Bridwell in Steve Brewer dokončata Maestrijevo smer iz 1970. leta.
 Romy Druschke (Južno Afriška republika) kot prva ženska v navezi z E. Druschke in J. Linkejem ponovi Ameriško smer v Fitz Royu.

**Franček Knez
med pršnimi plazovi
v steni Fitz Roya**

Foto Silvo Karo

- 1979 — Renato Cosarotta v solo vzponu prepleza SV steber Fitz Roya. Francozi J. Afanassieff, A. Afanassieff, G. Albert in J. Fabre preplezajo novo smer v S steni Fitz Roya.
 1980 — Tretji pristop na Torre Egger med Angleško in Ameriško smerjo uspe Italijanoma Brunu D. Doni in G. Giongiju.
 1981 — Angleški poskus v Cerro Torreju — Phil Burke, Tom Proctor. To je bil že enajsti dolgotrajnejši poskus.
 1983 — Čehoslovaki v drugem poizkusu (prvi leta 1982) preplezajo novo smer v Z steni Fitz Roya. Italijana Ermanno Salvaterra in Maurizio Gioroli ponovita Maestrijevo v Cerro Torreju (1982 sta bila 25 m pod vrhom). V navezi z Eliom Orlandijem pa še Supercanaletto v Fitz Royu. Švicarji kot šesti na Cerro Torreju po Maestrijevi smeri.
 1983 — Naši odpravi uspe preplezati Slovensko smer v V steni Fitz Roya.
 1984 — Argentince Edvardo G. Brener, Marcos Couch preplezata varianto Francoske smeri v J grebenu Fitz Roya.

MEJAM NEMOGOČEGA NAPROTI

ANDREJ ZORČIČ

»Na vrhu stene sva, kar pa je šele začetek najine pustolovščine. Okoli naju modro nebo, šeststo metrov niže trdna tla. Pripneva si smuči. Prvi zavoji so še nekoliko negotovi, potem pa steče. Hitro sva čez prvi, nekoliko poledeneli skok. Smuči odlično prijemajo, le sneg, ki ga reževa, se nekoliko plazí, kar pa sploh ne moti. Smučanje postaja prava omama, smuči pa so se spojile z menoj. Na vse pozabim, svojo pozornost usmerim le na nekaj metrov pred seboj...«

»Ekstremno smučanje,« kaj je to? Je skrajna oblika alpinističnega smučanja, ki predstavlja spuste z vrhov in grebenov od položnih do najbolj strmih? Alpinistično smučanje, verjetno najbolj naravna in najlepša smučarska panoga, začne prehajati v svojo težjo obliko, ko naklon pobočja doseže okoli 45° (običajno smučišče 20°). Na take težave navadno naletimo v snežnih in ledenih plezalnih smereh. Le-te se stopnjujejo z naklonom, kakovostjo snega, višino gore, itd. Pri tem se smučanje in alpinizem tesno prepletata. Še več, prvo pogojuje drugo in narobe. Največkrat je treba steno z vso alpinistično opremo in znanjem preplezati, potem pa se moramo z njo spoprijeti še s smučmi na nogah. Verjetno ni potrebno posebej dodajati, da moramo oba športa res dobro obvladati. Na takih strminah običajna tehnika vijuganja odpove. Smuči morajo čimprej iz vpadnice, sicer bi hitrost preveč narasla. To lahko dosežemo le s preskokom. V poševnem smuku se s telesom obrnemo in nagnemo navzdol v strmino, vbodemo palico, razbremenimo, se na palico opremo, sunkovito potegnemo smuči navzgor in naokrog za telesom. Ob pristanku so smuči obrnjene za 180° — vpadnico preskočimo.

Vsa teža je na spodnji smučki; izrazit je smučarski odklon. Za izvedbo takega obrata veliko vpliva tudi vrsta snega. Na pobočjih nad 60° lahko v glavnem le še bočno drsimo, kontrolirano padamo.

NEKAJ O OPREMI: Za vzpon uporabljamo alpinistično, za spust pa smučarsko opremo. Alpinistična je zimska oprema (dereze, cepin, ledno kladivo, čelada itd.), smučarska pa se nekoliko razlikuje od običajne smučarske. Najprimernejše smuči naj bi bile (trdne slalomske) dolge med 180—200 cm. Vezi so lahko običajne ali pa turne, ki omogočajo tudi hojo na smučeh. Za prave »ekstremne podvige« so primernejše prve; te se pri nevarnem smučanju zagotovo ne bodo odpele, kar za druge tega ne moremo trditi. Tudi smučarski čevlji so obeh vrst. Za velike strmine so najprimernejši običajni dovolj kvalitetni čevlji. Turni, ki jih lahko prav tako uporabljamo, se ne obnesejo tako dobro. Ne prilegajo se najlepše na smučko, pa tudi premehki so. Primerni so predvsem za smučanje z večjih višin, saj omogočajo dokaj ugodno hojo, in seveda za običajne turne smuke.

OCENJEVANJE TEŽAV: Dogovorili smo se, da bomo za ocenjevanje uporabljali lestvico Francoza F. LABANDEJA. Ocenjevanje je podobno ocenjevanju pri plezanju. Posamična mesta ocenjujemo z ocenami od S1 do S7:

S1 — poti, ceste, zelo položne,

S2 — rahlo nagnjena pobočja,

S3 — široke, odprte strmine do 35°, mestoma več,

S4 — strmina do 45°, izpostavljenost še ni velika,

S5 — v glavnem od 45° do 55° v ozebnikih (kuloarjih), pa tudi na manj strmih pobočjih, če je izpostavljenost velika,

S6 — pri veliki izpostavljenosti pod 50°, sicer več kot 55°,

S7 — skoki čez skalne in ledne odlome na zelo strmih pobočjih.

Vse to velja v normalnih snežnih pogojih.

Skupno oceno ture zapišemo z rimsko številko. Upošteva težave posameznih mest, dolžino najtežjega odstavka, njegovo izpostavljenost pa tudi mesta, ki smo jim kos le brez smuči ali s spustom od vrvi. Prav tako upošteva tudi, kako široko ali kako ozko je določeno mesto. Nadmorska višina pa ne vpliva na oceno (tako kot pri plezanju ne).

Pri ocenjevanju razlikujemo še zgornjo (+) in spodnjo (—) mejo. Izpostavljenost naj bi bila velika, če je padec nevaren (smrtno), majhna pa takrat, če ima težak, ne predolg odstavček, spodaj lep iztek. Obstajajo pa še nepisana pravila. Smučali naj bi čimbolj čisto, brez alpinistične opreme (vrv, cepin), če to ni res potrebno. Če že na vrhu ocenimo, da so razmere slabe in da nismo pripravljeni in bomo morali vso dolžino stene sestopati na smučeh s pomočjo cepina in vrvi, je najbolje, da se kar takoj obrnemo, saj tak način ne bi imel več pravega smisla. Drugače je, če sredi stene naletimo na 20—30 m visoko stopnjo, ki je ni mogoče preiti na smučeh, in se čeznjo spustimo po vrvi. V podobnih situacijah smučamo tudi navezani. Na ta način lahko smučamo med drugim tudi prvih nekaj deset metrov, da se ogrejemo in spoznamo kakovost snega, ali pa tedaj, ko obstoja nevarnost manjših plazov, pred katerimi se tako lahko obvarujemo, če imamo dobro varovališče (zabit klin, cepin).

ŠE NEKAJ O ZGODOVINI »EKSTREMNEGA SMUČANJA«: Začelo se je v šestdesetih letih v Evropi. Presmučali so Pallavicinijev žleb v Grossglocknerju, ozebnik Spencer v Blaitiere, ozebnik Whymper v Aiguille Verte itd. Omeniti velja predvsem Švicarja S. Saudana, še sedaj aktivnega smučarskega ekstremista.

Sedemdeseta leta pomenijo izrazitejši razvoj, v katerem so prednjačili predvsem Francozi (P. Vallencant, A. Baud, J.-M. Boivin, J. Bessat, D. Chauchefoin) in tudi predstavniki nekaterih drugih narodov, npr. H. Holzer, T. Valeruz. Presmučana je bila cela vrsta ozebnikov in sten. Npr. Brenva v Mont Blancu, vzhodna stena Les Courtes, severna stena Aig. du Midi, vzhodna stena Matterhorna itd. Dogajanje se je počasi preselilo tudi na druge kontinente. Nemca J. Millinger in P. Wörgötter sta leta 1981 opravila prvi turni smuk z osemstisočaka (Manaslu, 8156 m), drugega pa S. Saudan z Gašerbruma I. (8068 m).

V sedemdesetih letih so bili pri nas le redki, ki so se lahko merili s tujimi ekstremisti. To sta bila predvsem Nejc Zaplotnik in Tomaž Jamnik; smučala sta z Jalovca, v severni steni Kočne, z Mlinarskega sedla na Zgornje Ravni itd. Ta zvrst alpinizma se je začela razvijati tudi na Hrvaškem in v BiH (B. Šeparović, B. Aleraj, D. Stanojevič). Domačim uspehom so sledili tudi uspehi na tujem: Pallavicinijev žleb v Grossglocknerju (F. Mrak, L. Vidmar), severovzhodna stena Kitaraja (6040 m, M. Kranjc, L. Karničar), spust s Kangguruja z višine 6800 m (B. Šeparović) in spust s 7495 m visokega Pika Komunizma (z 7400 m, M. Kranjc, L. Karničar, T. Jamnik), kar je jugoslovanski višinski rekord. Leta 1984 je prišlo v domačem alpinističnem smučanju do pravega preporoda. Opravljenih je bilo toliko težavnih spustov na smučeh, kot vsa leta poprej skupaj. Tudi kar zadeva kakovost, je bilo opaziti občuten napredek. Mnogi »ekstremni spusti« starejšega datuma so doživeli ponovitve, presmučano pa je bilo tudi veliko novih težavnih sten. Smučali so tudi v tujini: Kavkaz, Grenland, francoske Alpe.

Najvidnejši predstavniki nove generacije te veje alpinizma pri nas so: Luka in Davo Karničar, Izток Tomazin, Andrej Gosar, Niko Mole, Srečo Rehberger, Marko Paternu, Andrej Zorčič in še nekateri drugi.

Alpinizem in smučanje sodita med najdražje športe, posebej če vemo za dejstvo, da se smučarji v glavnem financirajo sami. Le redki so, ki jim kdaj pa kdaj priskočijo na pomoč, med njimi je tudi BEST servis iz Ljubljane.

TRILOGIJA

SLAVKO SVETIČIČ

Kaj pomeni peljati se s Kalimerom v Chamonix s kupom opreme, ve le tisti, ki je to že občutil na svoji koži. Žrtvi tega sva bila tudi midva z Pepčom, ko sva se 11. julija peljala najini trilogiji naproti. Počitki so nujni. Vedno pa moram biti jaz pobudnik za to. Saj sem kot stara baba, ker si moram hrbet, ko stopim iz avta, spraviti v prvotni položaj le z rokami.

Po desetih urah vožnje se le pripeljeva v to lepo mesto. Vreme je čudovito. Najbrž so vsi naši alpinisti v stenah. Čudiva se, ko najdeva vse v kampu. Pripovedujejo, da so slabe razmere, da je led slab in da pada kamenje. Nič zato. Še nobene zgodbe o Jorassih nisem bral, kjer se ne bi pritoževali zaradi kamnite toče.

Ko pripraviva vse potrebno, greva na postajo zobate železnice za Montenvers. Na Montenversu se ne obotavljava, veva kam sva namenjena, veva kaj je najin cilj. Mer de Glace je hitro za nama, bolj pa se vleče ledenik Leschaux, saj se ves čas vzpenja. Med hojo opazujeva steno Grandes Jorasses. Pol stene zakrivajo oblaki. Povsod je tišina, nikjer ni plaz, nikjer padajočega kamenja.

Po štiriurni hoji prideva pod steno na majhno ploščad pod samim vstopom v Rebuffajevo varianto Walkerjevega stebra. Bivak si pripraviva kar na ploščadi. Komaj zlezeva v tople spalne vreče, že spiva, saj sva precej utrujena od neprespane noči in od naporene vožnje. Nenadoma naju nekaj prebudi. Kaj? Toča! Še na pol v spanju hitro pospraviva bivak. Vendar pa naju toča debela kot oreh, hitro zbistri. Od bolečin kar tuliva. Natakneva si čelade in s polnimi nahrbtniki čakava pod steno in ne veva, kaj bi. Stena Grandes Jorasses je en sam slap toče. Grozljiv pogled. Najbližja možnost za zavetje je bivak. Ravno se odpravljava, ko toča pomine. Še nekaj kapelj dežja in nad nama se zjasni. Polna optimizma si spet pripraviva bivak in v miru nadaljujema spanje.

Grandes Jorasses (Walkerjev steber)

Vstaneva že ob treh, saj je vsaka zgodnja jutranja ura še kako pozna, predvsem pri dolgih smereh. Del stene še vedno zakrivajo oblaki, vendar niso videti nevarni. Voda ne curlja več po steni, se pravi, da je temperatura padla pod nič in razmere za vzpon so že ugodnejše. Prvi raztežaj Rebuffajeve variante je pravi ledni slap, ki se pne iz krajne zevi. Plezava enakomerno raztežaj za raztežajem. Razmere so čudovite. Skala je suha in je brez požleda. Zdi se, da bova v steni edina naveza, saj pred nama ni nobene, na ledeniku pa tudi ni videti kakšnih luči, da bi kdo prihajal. Ko se zdani, ravno plezava Rebuffajevo poč. Lepa plezarija, čudovita skala.

Tu pa tam se primeva za kak klin, večinoma pa gre prosto. Nad počjo najdem lestev, edini del opreme, ki sem jo nevede pozabil doma. Mogoče jo bom še potreboval. Prav mi pride že v veliki zajedi, ki je drugi težji odstavak v steni.

Dva raztežaja mogočne zajede, ki jo na sredini prekine čuden negotov previs. Vsak detajl v steni dobro poznavam iz knjig, tako da nama orientacija ne dela nobenih težav. Sredi dneva že stojiva na vrhu sivega stolpa. Glavne težave so za nama. Privoščiva si krajši počitek za okrepčilo. Veselo ugotoviva, da bova smer zmogla v enem dnevu. Tudi megla se dviguje, tako da dobro vidiva zgornji del smeri.

Na rebru začne pihati močan veter. Venomer pridobiva na moči, namesto, da bi pojenjal. Nekaj metrov pod vrhom poskušava najti zavetje, a je povsod enako. Odločiva se za bivak, saj sestopa ne poznavam. Za silo si urediva majhno poličko, kjer bova morala počakati naslednjega dne. Kuhati nama ne uspe. Veter je premočan, pa tudi prostora je tako malo, da še sediva bolj težko. Zadovoljiva se s pašeto in ledeno mrzlim sokom.

Nekako le prestandeva noč, čeprav sva se močno premrazila. Zmasirava prste in pohitiva proti vrhu.

Sonce pošilja svoje prve jutranje žarke na vrhove gora, ko srečno stojiva na vrhu Pointe Walker in si čestitava. Nebo je kristalno jasno. Povsod okoli naju so strme stene. Jugovzhodna stena Mont Blanca, kot bi jo imel na dlani. Na severu mogočne stene Druja itd.

Na vzhodu iščeva najin drugi cilj, a ga ne prepoznavam med mogočnim masivom švicarskih gora. Pospraviva odvečno opremo v nahrbtnik in se poženeva v dolino. Slediva stopinjam, ki naju varno pripeljejo na ledenik in naprej v dolino. Popoldne sva že v Chamonixu med prijatelji, kjer si privoščiva prijeten in zaslužen počitek.

Matterhorn (Schmidova smer)

Naslednji dan sva v Zermattu. Čudovit kraj, pravi raj za turiste. Mimogrede ogledujeva posebnosti tega kraja, ki pa jih ni malo. Povsod so rože, povsod vse čisto in okrašeno. Najbrž jim dobro cvetejo posli. Sicer pa imajo vse pogoje, saj jih je že narava bogato obdarila.

Na srečo gondole še vozijo, tako bova še danes prispela do kočje Hörnli. Stojiva na zadnji postaji vlečnice in opazujeva mogočno piramido Matterhorna. Ne poznam načina, kako bi se uprl tako lepi gori, kot je Matterhorn. Sploh še, če imaš resne namene, preplezati njegovo mogočno severno steno.

Gora zaradi svoje edinstvene oblike vzbuja veliko pozornost. Težko je utrgati pogled od nje.

Ob poti pozdravlja gornike, ki se veselih obrazov vračajo v dolino.

V koči naju prijazno sprejmejo, čeprav ne za dolgo, saj najini žepi niso prilagojeni astronomskim cenam. Stvari se močno spreminjajo. Gorniki zgubljajo svoj pravi pomen. Zlati časi občudovanja so minili. Vse postaja normalno in običajno. Tudi smer bratov Schmid je izgubila svojo veljavo. Alpinistom modernega časa ne pomeni nobene ovire. Preplezati jo je mogoče v borih dveh urah ali pa še prej. V sebi pa smer še vedno skriva bogato zgodovino, mimo katere ni mogoče.

Z Repčom še nekaj časa kramljava v koči, potem pa se raje odpraviva spat.

Ob pol štirih me zbudi oskrbnik in veliko govori, jaz pa ga nič ne razumem. Najbrž je kaj narobe z vremenom. Kmalu mi je jasno — zunaj prijetno sneži. Vzpon bo treba preložiti na naslednji dan. Si bova pa privoščila malo počitka. Že ob osmih pa se zjasni in dan izkoristiva za sprehode okrog Matterhorna.

Naslednji dan zjutraj naju oskrbnik zopet zbudi in ravno tako govori in maje z glavo. Če je ista pesem, greva vseeno v steno. Ugotoviva pa, da je precej bolje. Nebo je jasno, le malo snega je zopet zapadlo. Odločiva se, da greva v steno, čeprav bodo bolj slabe razmere.

Po obilnem zajtrku zapustiva kočjo in se odpraviva čez ledenik pod steno. Snežišče preplezava kar nenavezana in v dobri uri sva že pri skalah. Veter proži majhne plazove svežega pršiča. S snegom pokrite poličke niso kdo ve kako težavne, zato hitro napredujema.

Po prvem raztežaju se stena položi. Na srečo na veliki gredini ni ledu in dereze niso potrebne. Čez dan se prijetno otopli in plezarija postane pravi užitek. Težje odstavke premagujeva brez težav, saj se pozna, da sva dobro pripravljena. Zadnja tretjina stene je že skoraj kopna. Močno sonce in veter sta dobro poskrbela za novi sneg. Plezava tekoče in v slabih osmih urah že stojiva na vrhu Matterhorna.

Neprijetno hladen veter pa naju hitro prisili k sestopu.

Ko prideva spet v kočjo, naju od hitrega sestopa pošteno bolijo kolena. Zadnjo gondolo za Zermatt bova tako ali tako zamudila, zato ne hitiva preveč. Raje uživava na toplem soncu pred kočjo in popijeva kakšno pivo z vejico. Ogledujeva, kako končujejo novo kočjo, ki stoji tik poleg stare in ugotoviva, da tudi te ne bodo naredili brez pomoči naših južnih bratov.

Noč prespiva kar ob zgornji postaji vlečnice. Pešačiti v dolino se nama ni dalo, pa tudi karto sva drago plačala. Casa za Eiger nama je ostalo dovolj.

Eiger (Klasična smer)

Voziva se med gorami čez prelaze in občudujeva velikanske objekte, ki jih je ustvarila pridna roka švicarskih delavcev. Vsak kotiček na videz nekoristnega sveta je obdelan. Sončne lege velikih dolin so do zadnjega kotička posajene z vinskimi trtami.

Ob tako nenavadnih prizorih nama vožnja hitro mineva. Premagujeva še zadnje ovinke proti Grindelwaldu in pred nama se v vsej svoji veličini odpre mogočna stena Eigerja. Prvič jo zares vidiva. Je pa res mogočna. Kmalu ugotoviva, kje je postaja zobate železnice in komaj še najdeva prostor za Kalimera.

Privoščiva si krajši počitek in obilno kosilo. Ko razvzlava sistem vlakov in urediva še zadnje formalnosti, se odločiva, da greva kar danes pod steno. Zjutraj pa v steno. Ni kaj odlašati. Vreme kaže, da bo držalo.

Izstopiva eno postajo pred hotelom in jo mahneva pod steno. Kakih sto metrov od vstopa se ustaviva in poiščeva primeren prostor za bivak.

Ogledujeva steno in hitro ugotoviva, kje poteka smer, saj sva že toliko brala o njej, da ne potrebujeva nobenega opisa. Razmere niso najboljše. Zgornji del stene je zasnežen in večji del jo zakrivajo oblaki.

Ponoči ne morem spati, kot zmerom pred težkimi vzponi. Najraje bi se navezal in s kladivom v roki v spalni vreči čakal, kdaj bo ura dve. Luč v steni, kjer je postaja zobate železnice, sveti kot reflektor. Prav čuden, nenavaden pogled. Vse se mi zdi tako domače, kot da bi bil že večkrat tu.

Končno je prišlo to jutro, ki sem si ga tako želel. Pepč zelo malo govori, najbrž ga skrbi. Saj, če pomisliš, kaj vse se je v tej steni že dogajalo, te res spreleti neprijeten občutek. Nazadnje mi le zaupa, da nima namena v steno. Kaj pa sedaj.

Enemu ali dvema bivačoma res ne bi ušla, saj so v steni dokaj slabe razmere. Malo razmišljam, potem se odločim in grem v steno sam. Vajen sem težkih solo vzponov in upam, da bom tudi temu kos. Opremo zmanjšam na minimum. Zavitek sliv, čutaro pijače in vrvi za vsak primer, bo dovolj. Pepč mi obljubi, da me bo opazoval, kako bom napredoval.

In tako začnem s čelno svetilko plezati snežne nasipine v vznožju stene. Počutim se odlično. Naklonina v spodnjem delu ni velika. Izogibam se skalnim skokom, saj je na njih tanka plast ledu. Voda, ki je prejšnji dan curljala po njih, je ponoči zmrznila in to mi bo najbrž povzročilo velike težave.

Pod Hinterstoiserjevo prečnico se zdani. Cikcakasta pot pod njo je tudi poledenela in s težavami pripraskam z derezami do prečnice.

V prečnici visi vrvi, vendar kmalu ugotovim, da je neuporabna. Vseeno se vpnem in počasi plezam proti levi. Z bajlo odstranjujem led in tako najdem minimalne oprimke, ki mi omogočijo sicer tvegano prečenje.

Na prvem ledišču se oddahnem; po njem hitro napredujem. Veselo ugotovim, da je žleb, ki povezuje drugo ledišče, dobro zalit z ledom. Z užitekoma ga obdelujem, saj orodje čudovito prijemlje, čeprav je mestoma skoraj navpičen.

Nadaljuje se črn led vse do likalnika.

Plezam mimo bivačev s čudnimi imeni, a se ne dam motiti. Trudim se, da bi pozornost čimbolj ohranil za plezanje, saj bi že majhna napaka pomenila katastrofo.

Z vrha likalnika dobro vidim rampo. Vsa je prevlečena s tanko plastjo ledu. Od daleč se sicer ne zdi težka, ko pa se je lotim, se počutim zelo negotovo. S skrajnimi napori jo premagujem meter za metrom. Precej časa porabim, da je za mano.

Na snežnem jeziku se ustavim, da bi se zbral za nadaljnje težave. Nad rampo pridem na majhno poličko. Tu se stena položi. Sem na začetku prečnice bogov. Ni videti težka. Čeprav je na njej sneg, mi zapravi počitek.

Stena me je že pošteno izčrpala. Pod izstopno počjo se odločim, da se bom okrepčal. Nekaj sliv in nekaj požirkov soka mi hitro vrne moči. In tako bom lažje kos še zadnji oviri v smeri. Presenečen sem, ko ugotovim, da je skala le še mokra. Nič več ni požleda. Prvič v steni snamem dereze. Občutek varnosti je popoln, saj z lahkoto premagujem še zadnje krušljive previse.

Stojim na majhnem razu, kjer se začne vršno snežišče. Od veselja sem kar zavriskal in pomahal z roko. Upam, da me Pepč vidi. Najbrž je tudi on vesel, da mi je v tako kratkem času uspelo preplezati tako mogočno steno kot je severna stena Eigerja.

Proti vrhu hodim kot bi bil pijan, malo od veselja, malo od utrujenosti.

Na vrhu bi najraje skakal. A škoda, premalo je prostora za kaj takega. Moja leta pričakovanj so kronana z uspehom. Nisem se mogel upreti solzam, toliko poguma res nimam. Uspelo mi je, kar sem načrtoval že dolgo in za kar sem živel in delal vse leto. Škoda, ker so te stene pobrale toliko svetovno znanih alpinistov. Takega davka res niso vredne. Vredne pa so ponosa.

Vzponi:

12. 7. 1984 — Grandes Jorasses, Walkerjev steber (Peter Poljanec—Slavko Svetičič); ocena: VI, A₁/V, 80°, 16 ur, 1200 m.

16. 7. 1984 — Matterhorn, Schmidova smer (Peter Poljanec—Slavko Svetičič); ocena: V+, 60°/IV, 8 ur, 1100 m.

18. 7. 1984 — Eiger, Klasična smer (Slavko Svetičič); ocena: VI, A₁, 85°/V, 50°, 8 ur, 1800 m.

SPOMIN NA ČRNI SNEG

MARJAN KORDAŠ

»Letošnja zima je bila nenavadna. Čeprav je zapadlo dosti snega, bo čez poletje v Ozebniku skopnel skoraj do kraja in pokazale se bodo tiste globoke plasti, ki sicer nikoli ne pridejo na dan.«

Že ko sem bil bolj spodaj, so ležale ob moji poti. Niso bile sive in mrtve, tako kot skale, ki stoletja leže raztresene po snegu. Bile so svetle, skoraj rožnate in njihovi robovi so bili še ostrji, ležale so na potemnelem in trdem snegu kot razbita človeška trupla, padle so tam nekje izpod vrha sem dol in se razbile ob moji poti in zdaj čakajo, da jih bosta pobelila sonce in čas. Ležale so tudi tod, kjer zdaj ni snega. Vzpenjal sem se sprva čisto desno, tam je stena malo previsna in bo dober zaklon pred

padajočim kamenjem. Potem sem prečil čisto na levo in nadaljeval svoj nevarni vzpon, si želel, da bi šel čimprej naprej in si želel, da bi šel nazaj.

Naredil sem še nekaj korakov in spet je bil pred menoj črni sneg. Od tu sem videl konec svoje poti; bil je še daleč nad menoj. »Danes ne bo le težko, marveč tudi nevarno,« sem pomislil in odšel spet pod desno steno, kjer je bil med robno zevjo in previsom prav dober zaklon pred padajočim kamenjem. Snel sem nahrbtnik in si pričel navezovati dereze. Delal sem počasi in si govoril, da čakam tiste štiri ljudi, ki so vstopili v Ozebnik malo za menoj.

Vrojeno je le seme, in v človeku je veliko semenja, tudi takšnega, ki ga v sebi nosi še iz svojega živalskega sveta. A ni le seme tisto, kar določa človekovo rast; svojo rast določa le človek.

Njen padec sem najprej le slišal. Slišal sem tišino in v njej trde, tope udarce kamna na kamen. Odmev je naznanjal prihod njene smrti in potem sem jo zagledal, kako je malo nad črnim, ledenim dnom ozebnika moje poti treščila ob levo steno in se razdrobila in razklala, da je postala kroglasta in brezoblična skalna gmota, zavalila se je na črni sneg in se zakotalila navzdol proti meni in pogledala sva si v oči. Tam bo šla njena pot, sem pomislil in zavpil vsem tistim, ki so šli po moji poti za menoj, da je padla skala in da se zdaj vali navzdol. Zdaj se je odbila od majhne grbine črnega snega in njeni skoki so bili vedno daljši in višji, strašna in težka je bila njena hitrost in hromeče je bilo žvižgajoče brnenje njene moči.

Potem je švignila mimo mene, me bežno pogledala in zaznamovala.

Bilo je veliko ljudi, in vendar sem jo takoj opazil. Nosila je tenko poletno obleko brez naramnic, med hojo so se ji dojke zibale in skozi visoko razklano krilo je kazala svoje boke. Svoje oči je skrivala za velikimi, temnimi očali in če se je množica ljudi ob njej zgostila, je gledala v tla. Spremljala sta jo dva mladeniča in ji govorila. Bila sta nagnjena k njej in ji govorila, a ona je gledala v tla in skrivala svoje oči in kazala svoje telo. Bila je gola, zato smo jo gledali vsi, tudi jaz, hodil sem s svojim pogledom za njo in jo gledal. In potem sem videl dva mlada človeka, bila sta fant in dekle, moški in ženska in šla sta mimo tiste gole ženske proti meni in jo gledala, čeprav sta imela obraz obrnjen naravnost naprej, mimo njene golote sta jo gledala izza vogala svojih oči, videla sta jo čisto natančno, vse, dokler se ni v njunih očeh nekaj premaknilo, dokler ni izginila iz njunih oči.

In njune oči so gledale naprej tako kot prej, še vedno sta se držala za roke, nista si jih stisnila in si nista pogledala v svoje oči.

Vsak človek ima svoj vrt in je svoj vrt. In večina reči na svetu je takšnih, kot plevel: rastejo same od sebe in same zase in za življenje ne potrebujejo sonca, ne dežja in ne toplote. In človek, ki potem pogleda svoj vrt, poln plevela, reče, to sem jaz in to je moja divja narava. Zato raste plevel še naprej in zaduši tudi cvetje, ki iz svojega semena raste v vsakem človeku, ki pa za svojo rast potrebuje veliko več, kot človekov plevel.

Črn je bil sneg in trd je bil kot led. Na vrh sem se namenil skozi levi rokav; vanj nikoli ne posije sonce, zato je tu vedno dovolj snega. A letos je sneg črn in trd, visel sem le na prednjih zobeh derez, opiral sem se na slabo zapičen cepin in šel po črnem snegu naprej in okrog ovinka, in tam mi je Črni sneg zaprl pot. Plošča ni bila posebno visoka; tam, kjer sem pričel sekati stopinje, mi je segala le malo čez glavo. A bila je ledena in mirno me je opazovala s svojimi črnimi očmi, ko sem zasekal pot čez njen obraz. Potem sem se vzpel in pogledal navzdol, se poskusil potegniti navzgor, zamahnil sem bil s cepinom in ga zasadil v črni sneg.

Potem sem sestopil na stojišče, si zapletel dereze in padel.

Naj grem nazaj?

»V življenju je tenka rdeča črta, ki ločuje. In kdor jo vidi, loči pogum od zaletavosti, vztrajnost od trme, ljubezen od odvisnosti in neodvisnost od brezbriznosti.«

Snel sem dereze, poskusil obiti ledeno ploščo po kopni skali, si spet navezal dereze in se počasi napotil navzdol.

Z desnico sem trdno prijel za krmilo, z levico prestavil v nižjo prestavo in pohodil stopalko za plin. In da bi prehitel, sem zdaj moral ravnati ravno nasprotno kot doslej, in zapeljati na desni vozni pas.

Potem sem zavrl in se vrnil na levo stran.

Čez nekaj časa sem jo pogledal. Gledala me je tudi ona, in se mi smehljala. Nato je spregovorila.

»If you doubt, don't!«

Roke so se mi tresle in dlani so bile potne. In ko sem prišel izza skale, sem jih zagledal. Bili so štirje, ustavili so se in me opazovali, kako se ritensko spuščam po črnem snegu navzdol.

Bilo je jasno in svetlo in čisto razločno sem videl svojo pot. Čeprav sem bil utrujen, sem hodil previdno, trava je bolj nevarna kot sneg ali led, tu je dolga in košata in v vetru valovi kot ženski lasje in če bi stopil nanjo, bi stopil v prazno. Potem se za hip ustavim in gledam in poslušam in se spominjam. Spomini so kot metulji, vse polno jih je krog mene in radi se usedejo pred mene na mojo pot, tam razpno

svoja krila in se nastavljaajo soncu in se grejejo, ne boje se me, lahko stopim s svojim težkim korakom čisto ob njega in spomin ne odleti in včasih se ne ustraši niti moje sence, ampak počaka v njej, da spozna svojo senčno stran in semenje, ki ga nosi v sebi s seboj. Zdi se mi, da so vsi enaki, frfotajo krog mene in me zapeljujejo, da pozabim na svojo utrujenost in na svoj korak in takrat si zaželim, da bi šel z njimi stran. A potem nenadoma prileti še en metulj spomina in ta je drugačen, četudi je enak, in vendar ima le-ta svoje oči. In spomnim se na svoje rožnate oči in na njene rožnate oči in ga gledam, kako sedi na cvetlici pred meboj, tudi on je zdaj razprl svoja krila in jih nastavlja soncu. To je Metulj brez imena, da, tako mu je ime, še vedno ima razprta svoja krila in na vsakem je eno oko, gleda vase in vame in spoznava vedenje človeka in jaz stojim in okamenelo gledam vanj in njegovo sliko sem vtisnil v svoje srce.

Stojim. Čakam. Gledam, kako se pogovarjajo in natikajo dereze. Potem se naenkrat odločim in se zaženem po črnem, trdem snegu navzgor. Po sprednjih zobeh derez se vzpenjam navzgor in sneg je vedno trši in vedno bolj strm, za hip se ustavim in poskušam utišati razbijanje svojega srca, zdaj sem tik ob desni steni, tu je manj nevarno, a še vedno slišim tisto skalo in žvižgajoče brnenje njene moči, vidim kamenje, ki se kotali proti meni in jaz se mu umikam in včasih se mi zdi, da mi nekaj kot ptič prhne mimo ušes, morda je kamen ali ptič ali spomin, pred menoj se je ustavil ptiček in popil nekaj kapljic raztaljenega črnega snega. Kot človekovo spoznanje je Črni sneg, zadušilo me bo, me zmečkalo in zdrobilo, tu, zdaj, ta trenutek in ta hip, če se ne bom prebil iz sebe in iz tega temačnega sveta. In peham se še naprej navzgor in od napora diham na glas, da ne slišim ničesar več, vsi so že daleč za menoj in nisem sprožil ne enega kamna in ne ene skale, in črnega snega je konec, odrezalo ga je sonce in zdaj se že peham naprej in navzgor po kamenju in dereze škrtajo po njem in že je tu beli sneg, mehak in razžarjen od sonca, potne kaplje mi silijo v oči in na derezah se mi delajo cikle, kaj mi mar cikle. Tu ne bom zdrsnil, morda ne bom nikoli več zdrsnil, vem, kaj je plevel in kaj so cvetice, vem da ima vsak človek svoj vrt, da v njem lahko zraste vse, kar mu je vrojeno in vse, kar ima. In človek lahko preorje svoj vrt in skrbi, da ne bo zrastle nič več, in v mrtvo zemljo lahko posadi cvetlice, ki so vedno enake in umetne in ločene od njegovega sveta.

S snega sem stopil na skale in naprej čez rob, se zgrudil v senco in zaprl oči. In ko sem jih spet odprl, sem pogledal na desno in navzgor in videl dva človeka, ki sta sestopala z vrha. Zdaj sem spoznal, da tokrat še ne bom prišel na svoj vrh. Predolgo sem se zamudil tam doli, v davnih prejšnjih časih, ko sem sekal stopinje v njen črni, ledeni obraz. A vem, da bom nekoč prišel na vrh, zakaj pot navzgor bo lahka, kot pot navzdol.

Snel sem si čelado in jo privezal za nahrbtnik. Cepin sem zagozdil med skale, da mi ne bi ušel po strmini navzdol. In potem sem se počasi sklonil in si snel dereze. Bila je težka pot.

NA STREHI SVETA

DARE BOŽIČ

Ob treh zjutraj naju je v Črnem Kalu pozdravil mrzel veter. Avtobus je izginjal za ovinkom, midva pa sva peš odkorakala do vasi Osp. Ker je bilo do jutra še daleč, sva zadremala; zjutraj naju čaka Osapska stena. Po treh urah spanja že hitiva vsa otovorjena proti steni; preplezati misliva Pajkovo steno.

Prvi vstopi Dare. Pleza hitro in vpenja le v vsak drugi klin. Prav lepo ga je gledati takole visečega v strehi. Ko pa pomislim, da bom kmalu sam na njegovem mestu, me od strahu kar stisne. In že sem jaz na vrsti. Plezam hitro, da se ne bi preveč utrudil (že včeraj sva sklenila, da bova jutri nadaljevala le, če bova prišla danes do drevesa. Od tam je možen zadnji umik iz stene, pa še to le, če zvežeš dve vrvi skupaj). Tudi v drugem in tretjem raztežaju se prebija s tehničnim plezanjem. Klini so zelo slabi, kar so občutile naveze, ki so poskušale za nama. Za varovanje so v smeri trije svedrovci. Kljub temu sva se dobro počutila, saj sva si lahko brez skrbi privoščila padec. Napredujem od klina do klina, varujem prijatelja in opazujem plezalce v Stari in Tržaški smeri. Dare mi sporoči, da je prišel do mesta, kjer mora plezati prosto. Pleza naprej in po nekaj metrih zavpije, da bo padel. Čez nekaj sekund res obvisi nad menoj. Malo se je udaril v roko, vendar na srečo ni nič hudega. Medtem ko si popravlja žimarje, da se bo potegnil do vpetega svedrovca, se pogovarjava, kako naprej. Preklinja vse, kar mu pride na misel; pleza in pove, da je prišel do drevesa. Veseliva se, da sva tako hitra, vendar naju čaka še težko plezanje. Dobro se pripravim in začnem. Kmalu sem pri prečnici, ki je najtežji del v smeri. Splezam in pridem do

klina in se hitro vpnem. Zopet je na vrsti tehnično plezanje, kamin, še nekaj metrov, pa sem pri Daretu. Veselo pove, da je ura komaj pol treh. Do vrha naju ločijo še slabi trije raztežaji, vendar pa potrebujeva veliko klinov. Ogledujeva si steno in pripravljava vrvi za spust.

Od spodaj opazujeva streho in ne morem si misliti, da sva tako hitro preplezala 90 m strehe in še 40 m težkega plezanja. Zvečer zakurimo ogenj in se s prijatelji pogovarjamo o plezanju. Dare kljub zanimivemu pripovedovanju pripravlja kline za naslednji dan, potem pa kmalu zaspiva.

Zjutraj zgodaj si pripraviva opremo. Vzameva žimarje, saj bova morala okoli 80 m žimariti navzgor. Začne spet Dare. Uporablja jamarski način, saj tako lahko hitreje napreduje. Spet sva pri drevesu. Naveževa se in Dare takoj nadaljuje. Po nekaj metrih nabijanja klinov, mi pove veselo novico, da je našel klin. Torej sva na pravi poti. Po štiridesetih metrih je našel stojišče. Medtem ko zabijam kline in plezam za njim, piha mrzel veter in mi prijetno hladi telo. Samo še dva raztežaja sta do roba stene... še eden... in na vrhu sva. Zvijeva vrvi, pospraviva opremo in takoj odideva v Črni Kal. Oba sva vesela, da sva izplezala brez večjih težav. Bogatejša za garaški vzpon sva se vrnila domov.

11.—12. 2. 1984 — Osapska stena—Pajkova streha, prva ponovitev, plezala Dane Juhant (AO Litija) in Dare Božič (AO Kamnik).

S POTI PO DURMITORJU

ALEKSANDER ČIČEROV

Začeli smo dobro. V kantini! Na vlaku! Grla so bila že suha in Roman je takoj odkril, kje najti »konkretno« stvari. Potem pa so fantje in dekleta še vrgli karte in ura je bila skoraj dve zjutraj, ko so se najvztrajnejši spravili spat. Navadno je to kaj lahka stvar. Toda tu je bilo potrebno najprej mimo gore prtljage priti do postelje, potem pa počakati, da se je vlak za trenutek prenehal zibati, potem pa je bilo treba hitro skočiti pod odejo. Zabavno, da je kaj! Če priletiš na mehko, seveda. Spali smo dobro in trdo. Beograd. Sončno jutro, polno orientalskih vonjev in vpitja. Naša mala odprava se je izkrcala. Potniki iz Puškinovega ekspresa so nas začudeno gledali, še bolj pa našo prtljago, ki bi skoraj potrebovala dodatni vagon. Našim najmlajšim so ostali v spominu najbolj beli zajčki z rdečimi očmi, ki so v košarah, na katerih je pisalo črno na belem, da gre »za žive živali«, prestrašeno gledali v male radovedneže.

Ljubezniva spikerica mi je zagotovila, da bo sporočila, na katerem tiru bo stal vlak za Mojkovac. Kljub še kar ljubeznivemu nasmešku, ji nisem verjel in sem se še pozanimal pri železničarju na peronu. Vse je kazalo, da bo stal na prvem peronu. Toda, kako bo sestavljena kompozicija, ni vedel nihče. Ko smo vlak vendarle odkrili, nismo mogli najti vagona št. 13. Tega so nam določili prav v Beogradu. Tekali smo ob vlaku gor in dol, spravljali mimoidoče sotrpine v bes, ker smo z nerodno prtljago podirali vse okoli sebe in končno, spet je bil kriv Roman, odkrili vagon št. 13. Seveda so bili kupeji polni ljudi, železničar pa je hitel lepiti na vrata rezervacije, ko je vlak že veselo hitel novim dogodivščinam naproti.

Veselje nad uspešnim začetkom nam je kmalu usahnilo. Miro se je pa sploh čutil, kako gladko nam vse teče. Ustavili smo se »in the middle of nowhere« in čakali. Vlaki iz Bara so hoteli mimo nas, mi pa smo v vedno večji vročini prav po ongrsko ohranjali mirno kri in računali, ali bomo še ujeli avtobus za Žabljak. V družbi, ki je bila slovensko-črnogorsko obarvana, smo si krajšali čas s pripovedovanjem šal. Za nežna ušesa naših bralcev jih ne bom ponavljal, rečem naj le to, da smo na ostre strele odgovarjali z ostrimi naboji. Na koncu smo bili že taki prijatelji, da smo znano šalo o dveh Slovencih Muju in Hasu obrnili v vic o dveh Črnogorcih Janezu in Franceljnu...

Končno je tudi naš vlak potegnil. V kupeju je zrak postal nemogoč. Brez vetra in v ostrem vonju po kuhanih jajcih in še po čem je bilo skoraj nemogoče živeti.

Bjelo Polje. Izstop je bil pravi desant. V hipu se je majhna železniška postaja spremenila v velikanski kup opreme. Vlak pa je brez nas odpeljal proti Baru. Na morje!

Do avtobusne postaje je bilo le nekaj korakov. Kljub zamudi smo prišli pravočasno in do odhoda avtobusa je bilo še celih 45 minut. Pravo razkošje, ker ni bilo treba hiteti. Bili smo v Črni gori! Do Žabljaka sta nas ločili le še dve uri. Majhen korak za nas, a velik za Prevoz Plevlje! Na postaji so nam prodali karte, celo z rezervacijami. Avtobusa pa od nikoder. Niti čez eno, dve, tri ure. Začeli smo reševati naš položaj. Ivan se je celo tako ujezil, da je odšel na železniško postajo vprašat, kdaj gre prvi vlak v Ljubljano. Za pomoč smo prosili celo miličnika, ki je v Žabljak sporočil, da nas na ve-

čerjo ob pol osmih ne bo, ker ni avtobusa. Domačini so nas tolažili in se smejali. Pri njih je pač tako. »Dobrodošli! Kaj, ljudje, je z vami?

Kakor, da na vojsko se ravname!»¹

V Sloveniji se kaj takega ne bi moglo zgoditi! Bjelo Polje! »E moj Jorgovane, ali veš kako dolgo se tam čaka na avtobus za Žabljak, pa še za sto din pri karti te hočejo potegniti. Kje je tu ponos Črnogorcev?»

Avtobus je po štirih urah le prišel. Odpeljali smo se na zadnji del poti. Temnilo se je, ko smo hiteli proti Djurdjević Tari z mostom, ki se v nekaj lokih vzpenja 156 m visoko čez Taro. Pri Mojkovcu smo za hip uzrli tudi Durmitor, nato pa v temi prišli do Žabljaka.

Avtobus se je ustavil pri kampu. V luči žarometov smo zagledali Mitjo, Cirilo, Neno, Cefa, Zlata, Boruta, Aljo in Milevo, ki so nestrpnost pogledovali skozi okna avtobusa in nas iskali. Končno smo bili skupaj. Na poti smo bili 15 ur. »E moj Jorgovane, nemoj puno da misliš!« Pot do šotorov je bila kratka in po dobri večerji, ki jo je pripravil Mitja z družino, smo postavili še naše šotore in legli k počitku.

Začeli smo naš Durmitor.

Jutro! 2. avgusta 1984. »Stokrat sem pogledal v oblake, ki iz morja dvigajo se v gmote in prekrivajo prav vso planino.«² Za ogrevanje smo si izbrali Savin Kuk (2312 m).³ Že pri Črnem jezeru smo lahko na lastne oči videli, kako prizadevni so »rangerji« v Narodnem parku Durmitor (NP). Vsaj še štiri metre nad potjo, ki je speljana ob jezeru, so bile razmetane polivinilaste vrečke in drugi »odpadki moderne družbe«. Do tu še pridejo obiskovalci NP, ki si popravljajo »krvno sliko«, naprej pa gredo samo ovce in ... da tudi mi smo šli! Na desni se je Velika Kalica polnila z oblaki, kuhalo se je kot v tisti znani zgodbi »lonček kuhaj«. Črni oblaki so kipeli čez rob, nad nami pa modro nebo brez oblaka. In, ko smo že mislili, da bomo obšli ta črni kotel, so se zaprlj tudi Derneči in Korita in prve kaplje so nas sredi zaleta brž usmerile pod streho ovčjih staj. Pod Osojnimi gredami je ležal še sneg. Korak je postajal težji, melišče pa je pomagalo bolj navzdol kot navzgor. Ker so bili nekateri že močno žejni, sem jim obljubil poživilo iz Savine vode.⁴ Od tam do vrha ni več daleč, zato smo urno stopili naprej.

Savin Kuk je eden od lažje dostopnih vrhov. Je poleg Medveda skoraj simbol Žabljaka, saj je njegovo strmo severno steno mogoče lepo videti iz samega mesta. Južna stran je travnata in omogoča lepo planinsko pašo. Po južnih obronkih je speljana tudi markirana pot; pred 1. svetovno vojno jo je dal urediti kralj Nikola, ki je med drugim tudi že poznal radosti najemanja kreditov, speljal pa jo je prav do Savine vode.⁵

Na počivališču smo prehiteli lince (potem smo jih še nekajkrat na drugih vrhovih). In kmalu »sem posedal na tem kraju in spokojno soncu se predajal, pod seboj pa bliskanje, grmenje gledal in poslušal, ko je bilo; gledal, ko je tolkla strašna toča in oblake praznila pod mano — take slike še nisem videl!«⁶ Le malo upanja sem imel, da bom lahko Ongrčkom pokazal, kje vse bomo v prihodnje hodili in plezali. Ilija Gromovnik je pokazal, kaj zna. Še Mira in Toneta, ki sta, tako smo vsaj mislili, neke pod nami, v severni steni tolkla prvenstveno smer, nismo ne slišali in ne videli. Saj ju tudi nismo mogli! Ker gora ni hotela k njima, sta ostala kar pri jezeru. Nekaj sta se sicer opravičevala zaradi slabega vremena, verjetno pa je bilo nikšičko pivo le prehuda vaba in sta se odločila rajši za to — zadnje.

Pohiteli smo nazaj. Skoraj smo ušli nevihti, ki nam je grozila. Skoraj smo ji ušli, kajti, čeprav nas ni namočil dež, je pa streha pri Bifeju tako puščala, da smo bili vseeno mokri. Zmočili pa smo se tudi »od znotraj« in dočakali sonce. Nato pa na večerjo. Ljubezno »rukovodstvo« Vojnog odmarališta nam je na prošnjo Mileve in s posredovanjem dobrih zvez omogočilo, da smo se ves čas tabora hranili pri njih. Večerje so

¹ Na poti po Durmitorju nas je ves čas spremljal tudi P. P. Njegoš in njegov Gorski venec v prevodu A. Arka, MK, Ljubljana 1983. Radi smo na krajih počitka prebirali njegove misli. Tudi navedeno, op. cit., stran 85.

² P. P. Njegoš, nav. delo, stran 13.

³ PD Onger Trzin je uvrstilo v svoj program tabor članov na Durmitorju, na območju Narodnega parka, ki pokriva 3600 ha. Z izleti, vzponi in plezanjem so želeli pokriti kar največ parka in temeljito spoznati njegove lepote. Ker o NP Durmitor obstaja še kar bogata literatura, je na tem mestu posebej ne navajam. V delu je tudi najnovejši vodič po Durmitorju; pripravlja ga Branko Cerović.

⁴ Savina voda je majhen izvir pod vrhom. Malce nenavaden izvir je povezan z legendo, ki pravi, da je sveti Sava na poti proti vrhu tu počil in nekaj malega pojedel. Ker pa sta bila s pomočnikom brez vode (vemo pa, da je po gorah brez vode hoditi nespametno), je Sava s svojo nadnaravno močjo studenec kar pričaral. Tu pa se vsa stvar še ni končala. Studenec je postal zaradi Savine nadnaravne moči zadnje pribežališče starejših deklet, ki nikakor niso mogle dobiti ženina zase. Verovali so namreč, da kozarec vode iz izvira, če ga spijemo pred sončnim vzhodom, neverjetno izboljša dekletove ženitne možnosti. Tako deklet je v zidano korito vrglo še nekaj drobiža in se vrnilo v Žabljak, da sreča svojega princa na belem konju. Včasih je bil okoli izvira tudi zid, na katerega so dekleta polagala svoje »amajlije«, kosček lasa ali volne ali kakšen dekletu drag predmet. Da bi vse skupaj bolj držalo. Danes pomeni »iti na Savino vodo« to, da bi počel nekaj brez koristi. Morda je tudi tu razlog, da domačini tako malo hodijo v gore. Danes »amajlij« ni več, dinarji pa tudi niso deviznega izvora.

⁵ Glej Z. Smerke, Alpinistični vodič, Stijene Jugoslavije, knjiga 2, Varaždin 1979, stran 77, 78.

⁶ P. P. Njegoš, nav. delo, stran 13. Verz zasluži pojasnilo. Na Savin Kuk sem stal namreč že drugič. Vreme na vrhu je bilo podobno trenutku, ki ga opisuje pesnik v besedah Glavarja Radonje.

bile tople, okusne in premočne. Lahko nam verjamete, da je bilo tako, saj smo po napornem delu komaj pospravili obrok. Prav gotovo bi si s tako hrano in brez dela krepko popravili »krvno sliko« in tudi stas. Jaz pa sem vsem obljubil, da bodo shujšali vsaj 5 do 6 kg. Pa brez zamere dragi Rašo!

Jutro v Durmitorju. Pred šotorom se igrata dve temnorjavi veverici in od vsepovsod se sliši ptičje petje... Sonce se kar noče prikazati. Odločimo se, da gremo v Kalico.⁷ Velika Kalica je dolga in ozka dolina ledeniškega izvora in obdana s strmimi stenami Savinega Kuka, Sljemenca, Pleč in Malega ter Velikega Medveda. Prav pod stenami in v kotu doline čepi na skalnem rebro Rastkov bivak; zgradili so ga beograjski alpinisti. Nizko so tiščali oblaki, ko smo se v dolgi koloni pomikali mimo jezera. Toda vztrajnost je znak hrabrih in že na prvem sedlu se je skozi oblake pokazalo sonce. Teklo je od nas, taka vlaga je bila v zraku. Pri vstopu v Veliko Kalico smo se odločili, da bo ena skupina, ki jo bo vodila Urška, šla takoj na Medvede, druga skupina pa z alpinisti do bivaka. Ločili smo se. Nas, ki smo nadaljevali pot po dolini, sta ustavili dve veliki snežišči. Primož je v preveliki vnemi celo zdrsnil v razpoko in okusil slast reševanja. Sonce je vedno bolj gredo in ta tiha dolina, polna planinskega cvetja in tisočerih lepôt, ki jih vidi le tisti, ki ima rad gore, se je napolnila z veseljem Ongrčkov.

Bivak. Počitek in odločitev. Roman vodi skupino nazaj do jezera, plezalci pa odidejo v Štajersko smer; srečamo se na križišču za Črno jezero.

Spet sem zrl v znane stene. V spominu sem videl smeri, ki smo jih plezali pred štirimi leti. Zaživele so police in prehodi in obrazi prijateljev, s katerimi smo doživljali lepote teh gora. Spomnil sem se besed, ki jih je, zdi se mi, izrekel Tone Svetina: »Knezi smo na tem svetu in tudi onstran bomo ostali!« Iz spominov sta me prebudila dva gamsa, ki sta ponosno prečkala strma snežišča pod steno in se zgubila v tesnem prehodu.

Dvignili smo se z mehke trave in stopili proti steni. Le previs na začetku nas je malce zamudil, potem pa je šlo na uživanje. Izplezali smo v soncu, stisk roke prijatelja je povedal vse in skočil sem še na Terzin Bogaz, ker so ga Urškini planinci izpustili. Podoba tišine in samote je bila popolna.

Toda že so se oglasili radostni klci. Iz vseh strani so prihajali Ongrčki. Dobri planinci so to, polni volje za delo in življenje v društvu. Ponosni so na svoj hrib po katerem nosijo ime, vedo pa, da ni veličina društva v imenu, ampak v ljudeh in Ongrčki so tisti »ta pravi«. Nasmejanih obrazov, žarečih lic, nekateri ožuljeni in polni spominov na prehojeno pot in idej za naprej, smo se srečevali in vračali. Tudi moj najstarejši sin Peter, ki si je turo na Medveda izbral zato, da pokaže, da je sposoben »zlesti« tudi na Triglav.

»Dela sodijo potomci — kakor komu kaj pripada«, je zapisal pesnik⁸ in lahko rečemo, da nam množičnosti nihče ne more odrehati.

Prijeto je minil večer. Otroci so kot ponavadi pripravili celo vrsto igrice in skečev (delo vodstva mladinskega tabora na Jezerskem je očitno obrodilo sadove), zapeli smo ob spremljavi kitare in orglic in legli k počitku. Jutri nas čaka Bobotov Kuk, krona našega tabora in vrh, ki ga je vredno obiskati. Zvezde so kazale na dobro vreme. Zastava PZS je nežno valovila v nočnem vetru. Tudi na našo bo treba misliti.⁹

Kadar kdo obišče Durmitor, bo zagotovo srečal na eni od poti v NZ zagorelega, sivolasega in na razgovor pripravljenega sedemdesetletnika Branka Ceroviča. Tudi na skali, kjer je narisana markacija, pogosto srečamo podpis »CER«. Branko je avtor številnih publikacij o Durmitorju, njegov dober poznavalec in ljubitelj tega dela Črne gore. Mi smo ga srečali na sedlu V. Previja, ko je popravljaj napisne table. Svetoval nam je, naj gremo na Bobotov Kuk od zadaj, po dolini Surutke.

Jutro na prelazu pod Uvito Gredo je mrzlo in vetrovno. Temno modro nebo in jasen razgled pa obljubljata najboljša. Dvigamo se počasi in strmo v Valoviti do. Kri hitreje teče po žilah in ogrevamo se. Mimogrede se s Petrom vzpenja še na bližnji dvatisočak brez imena. Na desni nas ves čas pozdravljajo Surdup (2279 m), Milošev tok (2426 m), Bandijerna (2409 m), na koncu Surutke, vlažne dolinice, pa še strmi Zupci (2309 m). Uh, kako bi splezal nanje, pa ni časa.

V jutru, ki se je že dobro ogrelo, hitimo pod Šarenimi pasovi, zanimivo geološko tvorbo, ki odseva v pestrih barvah različnih kamenin. Tišina in lepota tega kraja sta neizmerljivi. Jezerce, ki leži na višini 2028 m, odseva v svojih vodah Minin Bogaz in Zupce.

Od jezera naprej gre strmo navzgor. Pozna se nam, da smo že nekaj dni v gorah. Urno jo režemo mimo Danilove plošče do prelaza in potem je pred nami še vrh. Vsak korak je podoba zase. Strme stene in razgled, da ti jemlje sapo. Plezamo, prečimo in spet

⁷ Pred 4 leti smo v Smerketovem vodniku brali še o Karlci, najnovejši zemljevid Durmitorja pa označuje to področje z imenom Velika in Mala Kalica (kalica je lesena žlica za moko). Dolina je res podobna žlici za moko in ne karlični kosti, kot so mislili doslej.

⁸ P. P. Njegoš, nav. delo, stran 6.

⁹ Ko smo jo obesili, smo se dogovorili, da je ne bomo snemali vsak dan. Simbol naše PZS lahko spoštujemo tudi drugače, kot da zastavo vlačiš vsak dan gor in dol. S tem se sicer nekatere tradicionalne navade rušijo — glej tudi Teleks št. 32, 9. 8. 1984, str. 14 — zato pa se razvijajo nekatere druge, npr.: odnos do narave ipd.

plezamo nekam v nebo. Stopimo na vrh. Ni besed, ki bi opisale to, kar smo doživljali na vrhu. So podobe, ki so ostale v naših srcih, so stiski rok prijateljev... Bobotov Kuk (2522 m) je najvišji vrh durmitorske skupine, na katerega so se najbrž prvi povzpeli pastirji. Na zahodni strani je Čirova votlina, v kateri naj bi po pripovedovanju lovec ubil svojega sina Čira. Na vrhu nas je bilo sedemnajst. Prišli smo na svoj današnji cilj, vsi drugi, ki smo jih še imeli pred sabo, so bili globoko pod nami. Na vrhu nismo bili sami. Tudi češki planinci so se ta dan povzpeli na vrh in eden med njimi mi je kot vodji izročil značko njihove planinske zveze za spomin. Mi smo jim seveda takoj vrnili z našim klobučkom, ki nosi tudi naš znak. Na glavi ljubke planinke je potem odromal v dolino in na Češkoslovaško.

Na sedlu smo še malo posedli, brez nahrbtnikov zavzeli še Lučin vrh (2396 m) in nato sestopili skozi Valoviti do proti Ledeni pečini. Šlo je kar hitro, saj so melišča, pokrita s snegom, omogočala varen sestop. Pod Oblo glavo (2303 m) smo si ogledali še Ledeno pečino, polno ledenih kapnikov, prijetno hladno in kar verjeti nismo mogli, da je zunaj 35° C. Nato smo čez Korita začeli dolg in vroč sestop do Žabljaka. Ivan se je povzpel še mimogrede na Čvorov Bogaz (2152 m). Na srečo smo naleteli na nekaj snežišč, ki so nam omogočila hiter sestop, pa tudi nekaj vaje za hojo po snegu. Helena je na koncu pokazala tudi, kako se ne sme voziti po snegu, in vse se je srečno končalo. Za trenutek smo se ustavili še pri Mlinskem potoku, ki ga krasi napis: »Ribolov strogo prepovedan«. Vsi smo se čudili temu napisu, saj je potok komaj omembe vreden, in brez rib. No, naš dobri prijatelj Branko nam je pojasnil tudi to skrivnost. V veliki vodi priplavajo sem postrvi iz Črnega jezera, kajti Mlinski potok je kot nalašč za drst. Domačini jim nastavljajo mreže in jih love, suše in jih prodajajo. Zato so to prepovedali.

Ob Tari

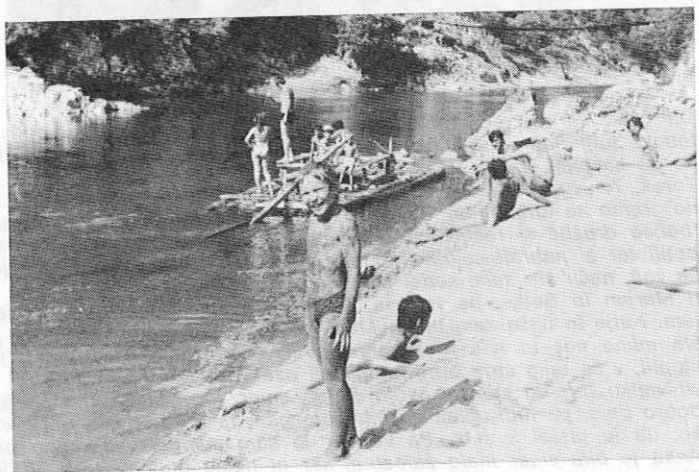

Foto Pirnat

Kosilo v Vojnem odmaralištu in nikšičko pivo sta bila spet odlična in s pesmijo smo utonili v zvezdno noč.

Nedelja, 5. avgust. Dan počitka. Že res, samo ne pri Ongrčkih. Hoteli so spet v gore. Odločili smo se za Čurovac (1625 m) in za Taro, če bo cesta v redu.

Vroč dan je bil. Na vrhu pa nas je nadlegoval mrčes. Ogledali smo si okolico in kanjon reke Tare z bistro zeleno vodo in se vrnili v odsešlino senco. Sklenili smo se vrniti do Črnega jezera, Zlato in Mitja pa sta skupnico povedla še do Tare. Kopali smo se in tako preživeli dan.

Za zadnje turo smo si na predlog Branka izbrali Crveno gredo (2164 m), ki dominira nad dolino Mlinskega potoka. Južna stena je zelo strma in izrazita, rdečkasto rumena, vrh sam pa je v bistvu ravna planota, ki se z grebeni vleče v osrčje Durmitorja. Vrh je pokrit s travniki in ruševjem. Malo pod vrhom ima enkrat »vidikovac« in pod njim skrito pečino, v kateri so se skrivali partizani med NOB.

Razen štirih deklet, ki so se pod vodstvom Nene odpravile na Sljeme, ter Mitje in Cefa, ki sta ostala v taboru, smo vsi ostali odšli na vrh. Če bi za zadnji dan izbral kakšno drugo turo, bi se gotovo zmotil. Tako lepe poti in razgledov z obilo gorskih travnikov in snežišč ne najdeš zlepa. Pri vsem tem pa se pot nikjer ne dvigne prestrmo ali pa spusti preveč naglo, da bi trpela kolena. Pod Malo Gredo smo se nato spustili do Jablan jezera. Nismo se skopali, še manj pili vodo iz njega. Po besedah pastirjev je že tako onesnaženo, da ni priporočljivo za ljudi. Zato pa je v bližini izvir mrzle čiste studenčnice, tako da nismo ostali žejni.

Mimo Rožane glave (1862 m) so se do Črnega jezera razprostirali samo še travniki, polni pisanega cvetja in prijetno dišečih košenic. Posedli smo in »v vlakcu« zdrsnili z otroki v dolino. To je bilo smeja in veselja! Dišalo je kot še nikoli. Poslovili smo se od gora. S turo, ki je gotovo ne bomo pozabili in je taka, da jo moraš opraviti nazadnje, saj, »ko sem trato videl pokošeno, se mi svet je zavrtel krog glave«.¹⁰

V taboru ...

Foto Pirnat

Otroci so ta dan dosegli kar po vrsti svoje rekorde. Gregor, ki je dobil zadnji večer tabora tudi ime »Nageljček«, je po skoraj šesturni hoji večer porabil za igranje. To pa so kaveljci, kajne?

Torek, 7. avgust. Kar naprej že poslušam pripombe o tem, kako nič ne delamo. Zakaj ne gremo na turo? Vem, dragi planinski prijatelji, da ste v teh dneh skupnega življenja (boljše družbe si resnično ne bi mogel zamisliti), ko smo skupaj grizli kolena in se potili ter si nabrali solidno kondicijo, ugotovili, da vas tako življenje bogati in veseli, še več, našli ste sami sebe. Minili so vsi strahovi, s katerimi ste odhajali na pot. Tudi ti Marjan in Betka, pa Helena, Branko, Mojca, mali Primož, Alja, Mileva, Nada, Mirjam, Katja in naša zamišljena Maja, vsi skupaj ste prispevali, da je marsikatera težava šla mimo nas in nas ni obremenjevala. Sedaj ste pravi prekaljeni gorniki, ki znate stopiti, v še tako strm breg, steno ali ozek prehod. Tudi Zlato, ki je kljub žuljem opravil veliko turo in splezal svojo drugo smer. Vem sicer, da mu je oskrba naše Mojce dobro dela, pa tudi ostali so mu pomagali, ta z jagodami, oni z robčkom, tretji z vodko, da je prišel k sebi. Pa vendar je sam zmogel vso dolgo pot in plezarijo vmes. Anka je bila sicer malo žalostna, ker ni našla gob, ki smo jih ji vsi obljubljali. Tudi Tinca je skrivala svoje velike žulje in je šla vsak dan na turo. Ni hotela zamuditi nobenega vzpona. Skušnjava je bila le prevelika in gore prelepe.

Hitri Ivan bi gotovo predirkal še enkrat vse, kar smo prehodili, pa se je zadržal. Tudi mi smo se, še posebej, kadar smo pili nikšičko pivo. A ne, moj Jorgovane? In zato, ker se vse lépo tudi enkrat neha, sem se kot vodja odločil, da zadnji dan ne gremo na turo. Dan izkoristimo za spomine, ki jih bomo odnesli s seboj. Pa ne tiste kičaste iz Žabljaka, kjer so pravkar gradili hotel, pa kvadratni meter fasade ni bil enake rumene barve. Stvar trenutnega navdiha.

Hotel sem, da se v mislih povrnem na naše prehojene poti in se tako oboroženi skupaj odpravimo k našemu velikemu prijatelju in dobremu poznavalcu Durmitorja Branku Ceroviču, da bi se od njega poslovili in hkrati tudi od NP. Nekateri za zmeraj drugi pa, kdo ve? Branko nas je sprejel na trati pred hišo. Eden od domačinov je razglasil, da bo Branko vrtil filme, zato so se začeli zbirati tudi domačini. No, ko jim je pojasnil namen našega obiska, so se razšli in začeli smo lahko naš pogovor. Pogovor z njim je doživetje. Pokazal nam je tudi veliko slik z motivi zimskega Durmitorja in brzic Tare ter nam pripovedoval o razvoju NP Durmitor.¹¹ Pripovedoval je o tem, kako ne-

¹⁰ Malo smo si sposodili pri Njegošu. Pravi tekst se glasi: »Ko sem videl mlado nasmejeno, se mi svet je zavrtel krog glave«, str. 55.

¹¹ Vsaki stvari je treba dati časa, da dozori. Tudi NP Durmitor potrebuje čas, da se izoblikuje, predvsem pa ljudje v njem. Saj smo tudi pri nas hoteli, pa smo naredili nekaj napak. Res pa je, da imamo še veliko stvari ohranjenih in nam ni treba z bonsaji ustvarjati vtisa narave, vendar je na drugi strani tudi res, da bi se morali že nehati spraševati, kaj z naravo, ki jo imamo, pač pa jo zaščititi ter tako onemogočiti tiste, ki za drage devize (Glej Teleks, št. 33, 16. 8. 1984 stran 10—11) izvažajo za-

kateri danes izkoriščajo svoj položaj in hodijo na lov v NP, kako so želeli dom pri Škrkah spremeniti v protokolarni objekt, dostopen le redkim izbrancem. V domu so že postavili kamin, ki je več vreden kot sam objekt, o tem da so hoteli naseliti muflone, ki bi zaradi smrada izpodrinili gamse, pa o tem, da si novi upravitelji parka domišljajo, da je treba bivake podreti in o tem, da se vozijo v gore s helikopterjem in sredi ravnice, kjer običajno taborijo alpinisti, postavijo WC v posmeh vsej planinski srenji, ki zaide v Lokvice.

Noč se je že spuščala, ko smo si stisnili roke. Spustili smo se do jezera ter se mimo hotela rangerjev,¹² ki je tako velik, da morajo razglednice prodajati v garaži, odšli še zadnjikrat po Titovi poti do našega tabora. Svetloba je umirala za vrhovi in slovo je bilo popolno...

Trzin, 23. 8. 1984

NA TRESKAVICO

AHMED HRAPOVIĆ, SARAJEVO

Vedno, ko govorimo o gorah in o planinstvu, se spomnim starega sarajevskega planinca, pokojnega Silajdžija, ki so mu popularno rekli tudi — Dedo. Le-ta se ni sramoval, da je prav tedaj, ko so ga televiziji snemali za reportažo o planinstvu, pod enim izmed sarajevskih nebotičnikov zaklical, kolikor mu je grlo dalo: »Ljudje, prijatelji, pridite iz tega betona, znebte se mesta in njegovega dima, pojdite v gore, v naravo. Tam je življenje!«

Sam pa bi k temu dodal še tole: »Pojdite na Treskavico!« To bi veljalo posebej tistim, ki so se odločili, da bodo šli za tem klicem, pa zdaj ne vedo, kam bi se obrnili... Treskavica je brez dvoma ena izmed najlepših gorskih področij v Evropi. Odlikuje jo obilje rož, mnogo je divjačine, ki bi jo le stežka našli še kje v tako obilni množini kot ravno tu na Treskavici: je tudi mnogo jezerc nad 1500 metri nadmorske višine.

Če želimo na Treskavico in si izberemo za izhodišče Sarajevo, potem moramo najprej do 30 kilometrov oddaljenega mesteca Trnovo, ki leži tik pod Treskavico. Že tradicija je, da planinci, ki pridejo v Trnovo, obvezno obiščejo kavarno »Kod Murge«, kjer je moč dobiti dobro bosansko »kahvo«. Odtod je treba po asfaltirani poti do nekako dvajset minut oddaljenega Turova, do tipične bosanske vasi. Vaščani so zelo ljubeznivi, gostoljubni in ustrezljivi. Če ste se sem pripeljali s svojim avtomobilom, vam bodo dali na voljo zanj svoje lastno dvorišče.

Sele s to vasjo se začne pravo planinarjenje, kajti že tik nad vasjo se srečamo s prvim vtisom gorske narave, z mirom in tišino.

Daleč naokoli znana lepota Treskavice je zaznavna že na samem začetku, že pri vhodu v ta gorski mir. Izmenično se vrste pred našimi očmi visoke pečine pa smrekovi in bukovski gozdovi z večjimi ali manjšimi livadami, in to prav vso pot do doma Josip Sigmund, last PD Treskavica iz Sarajeva. Zraven teh pogledov pa planince spremlja še žuborenje potokov, ki jih je tu prav veliko. Izročilo namreč pravi, da na Treskavici izvira toliko potokov, kolikor ima leto dni. Izvirov nihče ni štel, jih je pa resnično mnogo in prav vsi so hladni, tako hladni, da je vodo iz njih nemogoče obdržati v dlaneh ne več kot borih deset sekund. Prav prijetno presenetijo tudi druge reči, ki jih planinec sreča ob poti. Tu je namreč mnogo borovnic in jagod in jih lahko nabereмо in se jih najemo po mili volji.

Nekako na pol poti med vasjo Turovo in planinskim domom Josip Sigmund je tudi kontrolna točka številka 16 — Kozja Luka — sarajevske transverzale. Tu je tudi planinska kočica Sustavac, ki žal, v glavnem rabi le članom PD Treskavica za osebne potrebe in morda tudi za privatna slavlja in podobno. Torej daleč od tistega pravega namena, zaradi katerega je bila ta kočica zgrajena. To je najbrž edina pripomba, če temu lahko tako rečemo, ko govorimo o Treskavici in o planinarjenju na tem gorskem področju. Je pa krivec človeški faktor, ki ga je mogoče tudi — ozdraviti. V neposredni bližini kočice Sustavac najdemo izvir, imenovan Suljagića česma; nad Skokom, to je hkrati tudi največji vzpon na poti do Doma, je drugi izvir, imenovan Lasića česma. To je pravzaprav obeležje v spomin na dvoje zaslužnih planincev, Lasića in Suljagića.

Ščitene ptice in še kaj. Izgovor, da ni zveznega zakona, ne opravičuje takega ravnanja in ropanja favne Jugoslavije.

Res je vprašanje, ali smo zrel za drugačen odnos do narave. Če ne bomo ravnali drugače, bomo otrokom lahko le še na diapozitivih kazali, kako je bilo v starih časih.

¹² Nobenega namena nimam jeziti naše skrbne jezikoslovce ali Jezikovno razsodišče z uporabo tujke »ranger« za čuvaja NP. Toda pogled na varuhe v zelenem me spodbuja, da rabim to besedo. O izrazu glej Teleks št. 33, 16. 8. 1984, stran 4.

Veliko Jezero.

Foto H. Hrapović

Na vsej poti neprestano ugotavljamo, da je pokrajina res taka, da prevzame. Mnogo je rož, tudi divjad ni redka, predvsem pa je mnogo izvirov, raztresenih kar po vsej Treskavici; tudi potokov je veliko. Najdemo pa tudi štiri jezera, ki so podobna gorskim očem. Lepšega na Treskavici ni. Višek v tem doživetju pa predstavlja pot na vrh Treskavice, Đokin toranj. Od Doma do vrha je pot tako speljana, da gremo mimo vseh štirih jezer. Najbližje je Veliko jezero. Gladina niha glede na letno dobo. Nekako petdeset metrov nad tem jezerom je Platno jezero, sicer najmanjše, vendar pa izredno lepo, saj ima barvo platine, kar je pravzaprav efekt, ki ga ustvarja jezersko dno. Zahodno od Velikega jezera in Platnega jezera je Črno jezero. Dojem mu ustvarja oko-

Planinski dom Josip Sigmund, Treskavica, 1500 m.

Foto H. Hrapović

lica s strmimi pečinami in strminami. To je hkrati tudi najzanimivejše jezero. Ko ga zagledamo, dobimo vtis, da smo na nekem drugem planetu. Res je tako.

Nekoliko dlje od teh treh jezer, a prav pod vrhom Treskavice, je Belo jezero. Jezero resnično daje vtis, kot da je voda bela. Tak vtis pa je ustvarila čista in bela okolica. Značilno za to jezero je, da vsebuje toplo in hladno vodo tako, da lahko z eno nogo stojimo v topli, z drugo pa v mrzli vodi. To je zavrlo tega, ker je v jezeru nekaj izvirov. V tem predelu lahko poleti srečamo osemdesetletnika, pastirja Bajro, ki ga Treskavica pozna že blizu 30 let in tako bi ne bilo pravično govoriti o Treskavici, ne da bi omenjali tudi to »živo legendo« Treskavice. Verjetno ni koticčka na Treskavici, ki

ga ne bi poznal, niti ni pedi zemlje, kjer ne bi stala njegova noga. Edino tam, kjer je kraljestvo gamsov, tam ga še ni bilo, gamsov pa je na Treskavici kar precej. Posebno draž pa predstavlja v lepoti Treskavice tudi planinski dom PD Treskavica iz Sarajeva. To je največji planinski dom v Bosni in Hercegovini. Ima mnogo ležišč, električno, vodovod in vse drugo, kar sodi k udobju. Velika dvorana, prostori v kleti — vse to je na voljo planincem, da najdejo pod to streho zavetišče pa tudi možnosti za zabavo.

Dostop do tega doma je možen le peš in to z vseh strani, odprt pa je vsak dan, je pa na višini 1500 m; najvišji vrh pa je Đokin toranj, 2088 m.

Na Treskavico zahajajo planinci iz vse Jugoslavije, kar lahko opazimo že pri samem vходу v ta dom, kjer so razstavljeni darila drugih planinskih društev in posameznikov. Res je, tudi tu se najdejo taki, ki sicer ne sodijo v tako okolje, vendar je to pojav, ki na srečo ni pogost. In če se to zgodi, so tu zelo strogi — krivcem, ki povzročijo to ali ono škodo, je prepovedan vstop v ta dom! Seveda gre v teh primerih za ljudi, ki nimajo odnosa do gorske narave niti odnosa do skupnega planinskega imetja.

Prevod M. K.

RADOSTI IN TEGOBE DOLENJSKIH MARKACISTOV

ANTON TRUNKELJ

Zdaj, ko sem se že skoraj odločil, da se odpovem tudi načelništvu markacijskega odseka PD Novo mesto, bom skušal opisati izkušnje in doživetja, stara 15 in tudi več let, ko sem s prijatelji romal po samotnih gorjanskih in roških poteh. Često smo obupavali in se spraševali: »Le za koga to delamo?« Bilo je to obdobje blaginje. Motorizacija je bila na pohodu in dosti planincev si je prislužilo značko Trdinove poti s pritiskom na pedal za plin svojih motornih konjičkov. Tem smo skušali nagajati tako, da smo poleti 1970 in ob izdaji novega Vodnika po Trdinovi poti leta 1975, uvedli nekaj kontrolnih točk, ki jih ni bilo mogoče obiti z vozilom. Ljudi, pa čeprav so planinci, pa ne moreš ugnati. Redno se je poslej dogajalo, da so kontrolni žigi najprej izginili prav na takih točkah. In preden smo namestili nove, jih priklenili z verigami, je bilo treba marsikomu verjeti, da žiga na tej in tej točki ob njegovem obisku pač ni bilo.

Takole načelništvo, čeprav na Dolenjskem, pa ni kar tako. Trdinovo pot, za katero že od otvoritve v maju 1967 skrbi PD Novo mesto in je dolga več kot 150 km, poteka pa po obsežnih gorjanskih in roških gozdovih, je zelo težko vzdrževati, saj gozdove tod intenzivno izkoriščajo, markiranje pa zahteva tudi sicer več dela. En član ekipe je obvezno težak, ki čisti in seka podrast ter pripravlja markacijska mesta, ki so večinoma na drevesih. So predeli, ko smo morali obsekovati za eno markacijo tudi dvajset minut ali več. Kako veseli bi bili, če bi včasih na posameznih odsekih poti vsaj vsakih dvajset dni srečali planinskega popotnika. Večkrat smo v mestu videli zložena metrska polena z narisano markacijo. Milo se nam je storilo, saj smo vedeli, da so s posekom uničili naše »minulost« delo.

Načrtovanega dela nobeno leto nismo vsega opravili. Če so bili zadovoljni hodci po Trdinovi poti, je prišlo grozljivo pismo zaradi »nemogočih« razmer na Bratski planinski poti Ljubljana—Zagreb, saj društvo oskrbuje tudi približno 50 km te poti. S pristopnimi potmi na posamezne planinske postojanke smo imeli navadno več sreče, čeprav vseh ne prehodiš niti v 15 urah. Markirali smo navadno ob sobotah, le redko kak drug dan v tednu. Sobota je bila torej naša. Navadno sta mi pomagala Franček Kocuvan, dolgoletni mentor planinske mladinske skupine na Osnovni šoli »Milke Sobar-Nataše« v Šmihelu pri Novem mestu in Leon Korošec, sedaj upokojeni sodnik iz Novega mesta. Ta je na naših pohodih s svojo pojavo poskrbel za marsikatero presenečenje.

Dostikrat nam je delala družbo moja starejša hčerka, včasih tudi kdo drug. Vedno smo bili skupaj, ko smo zbirali podatke za opis Trdinove poti in Bratske planinske poti Ljubljana—Zagreb. Še zdaj mi žena včasih očita, da smo bili posebno pozorni do tistih planinskih poti, ob katerih so zidanice in vinski hrami. Branil sem se, vendar mi ni verjela. Tudi, če smo markirali na Rogu, ki je izrazita gozdna pokrajina, kot sem zapisal v Vodniku po Trdinovi poti, se nisem mogel ogniti očitkom, »da se tu največ zadržujemo okrog Lukovega doma in planinskega doma na Mirni gori«. Začel sem jo jemati s seboj in imel poslej tisti obvezni minimum potrebne slin v termovki, ki je bila varno spravljena v nahrbtniku.

Bilo pa je tudi dosti drugih težav. Ob trasiranju in markiranju določene pristopne poti, predvsem na Gorjance, so nas nekateri domačini kaj čudno gledali. Za nekatere smo bili geometri, ki trasirajo novo pot, drugi so nas imeli za gozdarje, ki načrtujejo

posek in spet tretji za gospode, ki se nekaj igračkajo. Posebno pozornost je vzbujal Leon s svojo izrazito plešo in očali, pa so ga nekateri domačini včasih imeli celo za duhovnika. Neka ženska je mislila, da gremo obhajati in ni pomislila, da tako starih ministrantov vsaj na podežlju ni in da ne pripuščajo k tem opravilom doraščajočih deklic. Na Mihovem pa je bilo prav hudo. Po prečkanju potoka Kobilca je vse kazalo na nevihto. Prava huda ura nas je potem prisilila, da smo si poiskali zavetje pod kozolcem na robu vasi. Pa vdre v naše zavetišče starejša, precej nacejena domačinka, s precej bakrenim nosom in se zapiči v Leona: »A, ti si tisti dohtar, ki mi je kravo požrl?« Med njeno zgovornostjo smo izvedeli, da ji je pred letom poginila krava takoj za tem, ko se je po opravljenem plačilu živinozdravnik poslovil. Nič ni pomagalo, gonila je svoje. Rešilo nas je sonce, ki je pokukalo izza oblakov. Ta dan nismo več markirali, domov pa nas tudi ni bilo pred večerom.

Nevšečnostim ni bilo kraja. Planinsko društvo je poslalo na vse osnovne šole vzpodbudno okrožnico. Učence naj bi na šolah poučili, kakšna je Knafelečeva markacija in čemu jo rišemo včasih tudi po vseh mogočih plotovih. Sprva ni zaleglo, zlasti ne v Gaberju, od koder so nam na poti proti Gospodični uničili še skoraj neposušene markacije. Nismo odnehali. Malopridneže smo hoteli izslediti, vendar nismo uspeli. Zdaj je mir. Ne vemo, ali zato, ker so Gabercem ukinili osnovno šolo, ali pa zato, ker je razboritež umrl. Za vsako markacijo, ki jo je kdo dovolil narisati na objekte po vaseh, je bilo včasih potrebno neskončno dolgo pojasnjevanje. So nas tudi zavrnil, vendar smo poskušali pri sosedu. Vsak radovednež je dobil pojasnilo, kaj počnemo in zdaj nam ni žal, saj je vsaj nekaj tovrstne kulture kanilo med ljudi v podgorjanskih vaseh in povsod tam, kjer potekajo planinske poti. Doživeli smo še hujše pritiske. Po trsiranju in markiranju poti z železniške postaje Uršna sela prek Črmošnjic na Mirno goro, so me neko jutro ob prihodu v službo obvestili, da moram takoj v bližnjo tovarno avtomobilov, kjer me čaka vratar zaradi neke zelo resne zadeve. Zvedel sem, da gre za lastnika gozda, skozi katerega smo tudi potegnili pot. Bil je silno ogorčen, ker je komaj prepovedal domačinom, da so opustili hojo po sicer uglajeni stezi, mi pa da smo jih spet opogumili. Kasneje je še zahteval, da moramo odstraniti markacije. Nobeni njegovih zahtev nismo ugodili, čeprav je zagrozil celo s tožbo. Čakal sem ta dan, ker vem, kako se tem stvarim streže.

Pa spet malo humorja, za katerega je, kot navadno, poskrbel Leon. Na previsu poti v Gaberje sem obsekoval grmovje, ki je že skoraj zaraslo deblo precej debele borke, na kateri smo morali obnoviti markacijo. Leon je medtem kramljal malo zase, malo pa z nama s Frančkom. Ne bom pozabil, kako je spet zmerjal sodobnike, ki da poznajo vse mogoče znamenitosti v tujini, za domače lepote pa se ne zmenijo. Bil je lep jesenski popoldan in Gorjanci so se kopali v lepih barvah, ko je nenadoma rekel: »Ta čudoviti zrak, te arome, idioti pa v tujino.« Prav tedaj sem ugotovil, da sem že dodobra razhodil precej velik kup blata, ki ga je bil nekdo v svoji stiski odložil prav v bližino debela in se potem še očedil z robcem. »Zadišalo« mi je hkrati kot Leonu. Ta dan je potem hitro minil in zaključili smo ga v Hudoklinovi gostilni v Gaberju, kjer je vsake toliko časa nekdo od nas bruhnil v smeh. Vedeli smo, da je namenjen tistim čudovitim vonjavam. Navzoči v gostilni pa so si o nas mislili kdo ve kaj.

Dolgčas nam ni bilo nikoli. Večkrat smo se ustavili tudi v pleterskem samostanu, kjer so nas vedno gostoljubno sprejeli in to kot goste na najvišji ravni. Beli menihi to znajo in zaslužijo za to vse spoštovanje. Tako je mislil tudi Leon tisti dan, ko smo se za trenutek pomudili na grobu Naceta Hudoklina-Naca, ki je pokopan na pokopališču v Šmarju pri Šentjerneju, torej v neposredni bližini samostana Pleterje. Bili smo precej glasni, ko je Leon usekal: »Tišina, pleterski gredo!« Pa jo primaha po glavni cesti mimo pokopališča kmetič z dvema kravicama, izrazito svetlo-sive barve. Krohota ni bilo konec in zaradi te dogodivščine ne bom nikoli pozabil, da počiva Nac na šmarskem pokopališču. Pa kaj bi še našteval. Podobnih dogodivščin je bilo še veliko. Ukradli so nam vejniki, torbico z malico, z rezervnimi barvami in čopiči. To nas je doletelo na Hmeljniku.

Seveda smo se pri delu držali nekaterih načel, ki so nam olajšala trud. Na odsekih, kjer tečejo vzporedno dve ali več poti, smo obnavljali le markacije, ne pa posameznih označb poti, (npr.: KT — Karlovska transversala v beli barvi). Če bi iz ozkih lokalnih interesov zanemarjali še markacije, bi bili podobni neki drugi naši markacijski skupini, ki je pustila nemarkiran odsek poti, po kateri sopihaš kar dobre pol ure »ker niso našli prave poti«. Povem naj, da so bili med člani te ekipe izraziti značkarji. Da ne pozabim. Pred kratkim me je Franček prosil za značko Trdinove poti. Obljubil sem mu jo, saj je eden redkih, ki je to pot tudi večkrat prehodil. Sam je tudi nimam, ne vem pa, če jo ima Leon. Mnogi, ki so premopedirali to pot, pa se šopirijo z njo. Smo bili pač zagnani in ravno prav neumni malarji. V arhivu PD Novo mesto tudi vestni revizor ne bi našel enega samega obračuna potnih stroškov za katerikoli dan naših pohodov v ta čudoviti svet Gorjancev in Kočevskega Roga. Ko se srečamo, nam je žal, da smo se morali raziti. Sam še vztrajam, in začuda, sodelavcev, ki so dosti mlajši, mi ne manjka. Zato še nisem obupal in včasih si silno zaželim, da bi bilo bencina še manj, saj bi se tako ljudje vrnili k izviru življenja v naravi.

PRVIČ NA KOJCO

JANEZ JERAM

Kojca, 1300 m. Od otroških let, ko sem pričel opazovati naravo in dotlejš, ko sem šel od doma, sem jo imel vedno pred očmi. Ko sem zjutraj pogledal skozi okno, sem najprej zagledal ta vrh. Kojca je namreč najvišji vrh za Poreznom, čeprav je že zunaj ožje cerkljanske doline. Sicer sem Poreznu vedno posvečal več pozornosti in ga po zadnji vojni velikokrat obiskal. Na Kojco pa sem lezel oziroma smo res le lezli štirje in to pred petimi leti. Čeprav trije nismo bili več v rosnih letih, je bil med nami tudi osemdesetletni Ivan Lapuh, ki je ta jubilej praznoval prav tiste dni.

Dokaj zgodaj smo prišli do domačije na »Ravnani«, ki stoji visoko na prijazni ravnici nad drugimi domačijami. Od tu pa smo se pričeli vzpenjati po strmih pobočju na južni strani, po senožetih, ki so bile pokošene le v spodnjem delu. Če po tem gladkem pobočju je bil vzpon težak. Ko pa smo prišli na nepokošeno strmino, je bila hoja prava muka. Trava je bila rosna in mokra, segala nam je do vratu in tako smo prišli na vrh popolnoma mokri. Sicer pa je sonce že pošteno grela, da smo se lahko posušili že na vrhu. Sedeli smo na mehki travi, malicali in uživali ob lepem razgledu. S seboj pa nismo imeli take pijače, s katero bi proslavili vzpon in Lapuhov jubilej.

Po žigosanju knjižice Idrijsko-cerkljanske planinske poti smo se vrnili po severni strani; ta je še najbolj položna, vendar še krepko strma. Nekaj časa nas je spremljala skromna steza, potem pa se je bilo treba spustiti po strmi, pokošeni senožeti do domačije pri Čemažovcu, ki je še višje na pobočju kot ona na južni strani.

Planinsko društvo Cerkljano bo moralo urediti primerno stezo na Kojco, saj jo obiskuje vedno več planincev, ker poteka tu čez Idrijsko-cerkljanska planinska pot. Še posebej zato, ker bodo na vrhu Kojce postavili spomenik enajstim padlim partizanom, ki so 3. julija 1944 padli na tem vrhu, ko so se po uspešnem napadu na železniško progo v Baški grapi umaknili na ta vrh in so Nemci dobili pomoč od drugod.

Ko sem v mladih letih gledal od daleč, kako so kosili na teh strmih senožetih, sem pomislil, da zelo počasi kosijo, ker dolgo niso prišli do vrha. Šele tokrat sem občutil razsežnosti teh senožet. Naporna ni bila le košnja, temveč tudi prinašanje hrane in vode koscem; le-to so nosili otroci v »lempah« iz doline ali edinega studenca na vsem območju Kojce. Seno so spravljali v dolino tako, da so zvezali tri veje, tudi te so morali prinesiti iz doline, in na te veje (lonce) so naložili seno ter ga vlekli v dolino; tam so naredili kope. Kasneje so ga spravljali domov tako, da so ga naložili v »berkle« in znesli do poti, tu so ga naložili na sani in odpeljali domov. Svisli, kot jih poznajo v drugih krajih, na Kojci ni bilo, ker jih v teh strminah ni bilo mogoče postaviti. Danes so te senožeti pokošene le ob vznožju.

Kot sem že omenil, spada Kojca med cerkljanske vrhove, vendar že nad Baško grapo; zahodno pobočje se strmo spušča prav v dno te doline, to je do železniške proge Most na Soči—Jesenice.

Okrog Kojce, tik pod strminami, so posejane vasi: Bukovo, na prevalu doline Idrijce in Baške grape. Na severozahodu je vas Zakojca, rojstni kraj pisatelja Franceta Bevka, ki se je vedno rad vračal pod »Zeleno Kojco«, kot je imenoval ta kraj. Na južnem pobočju je vas Kojca, bolj proti vzhodu Orehek in Jesenica. V vse te vasi je danes speljana cesta, po kateri vozi avtobus, ki obkroži Kojco. Le med Zakojco in Jesenico je nekoliko višji preval, kjer ni cestne povezave. Vasi Kojca in Zakojca sta verjetno dobili ime po hribu. Kako pa je dobila to ime Kojca? O tem povedo domačini, da po majhnih senikih s streho do tal, saj je Kojca podobna tem zgradbam. Z vzhodne in zahodne strani je njeno pobočje podobno strehi, od ene do druge strani pa je podolgovat hrbet kot slame strehe. Sicer pa je na vrhu nekaj položnega sveta z nizkimi grmi in redkimi drevesi, ki so bolj podobni viharniku, kljub temu je s tega vrha prelep razgled.

TURNI SMUKI — II. dopolnjena in popravljena izdaja. Vodnik dobite v ekonomatu Planinske zveze Slovenije, Dvorčakova 9. Cena: do 15. aprila 1985 le 900 dinarjev!

MULCI, DELO IN GORE

NADA KOSTANJEVIC

Edina reč, ki je hujša od mulca, sta dva mulca.

(Nemški pregovor)

Štirinajst dni pred majskimi prazniki so mi s socialnega skrbstva pripeljali kot drugega rejenčka sedemletno jokajočo stvarco, suhljato in ušivo. Deček se je drl na vse pretege, da mu tukaj ni dobro, in da pri tej stari babi že ne bo ostal. »Seveda sem stara, ko pa sem tvoja stara mama,« sem se brž zlagala. Mali se je v hipu potolažil, se me oklenil trdno kot klop, deset minut po odhodu »socialnih« je že bila hiša polna mulcev vseh velikosti, ki so si prišli ogledat drugega prišleka. Čez dve uri je mulec že govoril po vipavsko, čez dva tedna sploh več nisem bila stara mama, temveč le mama.

V naši »gasi« nasploh mgoli mulcev. Bila sem mnenja, da je malemu treba razkazati okolico in da se to najlepše naredi s Plazom.

Med majskimi prazniki sem pač na Plaz povabila tudi starejšega rejenca, dvanajstletniku se je zdela taka »tura« premalo. Na Plaz mi pač uide takrat, ko se mu ne ljubi pisati matematične naloge, meni pa ne za njim tekati. »Kar pelji ta malega, mati, gor, boš videla moj podpis.« Stopila sem še k sosedu, ki ima sedemletna dvojčka, dečka in deklico. Otroci so hoteli vzeti s seboj vse, kar so imeli. Lovskega psa, tri kilograme težak star daljnogled, steklenico vode, »štrudel«, vse mogoče igrače. Mama je dvojčka hotela obleči kar se da toplo. Končno smo z rejenčkom Robertom, dvojčkoma, mamom in celo lovskim psom sklenili nekaj samoupravnega sporazuma, kaj lahko vlečem na Plaz, kaj pa lahko pustimo doma.

Tako smo odšli najprej skozi naselje Hrib, mimo znamenja sv. Roka, mimo staje, v kateri ima Filip osla. Tu je bila prva postaja. Filip je potrpežljivo živalico razkazal otrokom. Potem smo šli mimo Žagljanovega vrta, ki ni ne vrt ne Žagljanov. To je pač majhna, sončna gmajna nad Vipavo, na kateri zraste silno malo trave. Vrt je občina odkupila od Žagljanovih za igrišče otrokom, a vendar si to borno travo lasti vsakdo, in le v redkih dnevih, ko zapade sneg, si ga prilastijo otroci. Za Žagljanovim vrtom se že začne Borovna. Pota skozi njo so bila nekoč vsa vozna, zgajena od koles mnogih »trdih« voz. Danes jo prečkajo številne nove traktorske vleke. Levo se cepi pot za Stari grad. »Danes ne bomo šli tja, otroci, je prepozno.« Gremo naprej. Z Reharjevega Laza je že prvi lep razgled na Kovk in Čaven. Zopet se potopimo v gozd.

Tod gre del poti za Nanos. Ena gre čez Lipe, druga čez Debeli vrh in skozi Lozo. Držimo se je le nekaj časa. Iz Borovne smo prišli v nizek, od vetra skrit venec gozd. Pred tem smo z dveh posek občudovali Vipavo pod našimi nogami, prepoznavali hiše in ugibali, čigave so njive.

No, gozd je sedaj bolj nizek, skalovja je več. V skalovju je več ozkih in zelo globokih razpok. Praviijo, da je ves Nanos votel, a tako trden, da so potresi tu izredno redki, pa tudi večji del zelo šibki. Tudi izvirki so na vznožju te gore, saj vsa voda sproti odteče skozi skalne razpoke. V prejšnjem stoletju se je v drobovju Nanosa nekaj utrgalo, in reka Vipava šest ur sploh ni tekla. Ljudje so z brentami hodili pobirati ribe iz suhe struge. Čez šest ur pa je udrla motna in divja. Od tistikrat, pa do danes, ni nikdar več presušila.

Steza je lepo tlakovana z velikimi kamni in je zelo stara.

Otrokom razložim, da se moramo ločiti od markacije in da bomo kmalu srečali novo. Sestopimo na stezo in pridemo na velik travnik, kjer že leta ni nihče kosil. Zato tu ni cvetja in med svežo mlado travo se meša ostra »mulca«, trava, ki jo le osli in mule lahko »mulijo«, za govedo ali konje pa sploh ni užitna. Drevje je nizko in kljukasto, zvito od burje, ki tukaj kaj rada gospodari. Tudi danes piha, a otrokom, živahnim in odpornim, ni kos. Gremo še skozi en nizek boršt in že smo na Griži, poti, ki z Gradišča čez Lipe drži na Nanos.

Z Griže pa pridemo do markacije. Ta pa gre na Plaz. Skozi tenak borov boršt, bori so stari, a jih burja hudo združuje. Že smo na vrhu. Tu so prizadevni planinci pustili vpisno knjigo in žig.

Pod nami je vipavski trg kot na dlani. Prepoznavamo hiše, avtomobile in celo živo-barvno obleko pastork Marije, ki se suši na našem »ganku«. Vidimo ženske, ki se od večernic odpravljajo na pokopališče povasovat k svojim mrtvim. Gledamo avtomobile, ki hitijo po novi cesti. Pa še naprej vasi... Spominjam se pesmice, s katero so vipavski starši vbijali otrokom v glavo imena okoliških vasi:

Je bil en bot en stric — je nesel en koš potic,
je šel v Budanje, so mu dali jest lazanje*,
je šel v Vrhpolje, je ratal dobre volje,

je šel v Vipavo, je videl eno kravo,
je šel na Slap, je srečal en kup bab,
je šel v Goče, je jedel štruklje vroče,
je šel v Manče, je jedel pomaranče,
je šel v Lože, je jedel svinjske kože,
je šel na Lozice, je zgubil vse potice,
je šel v Podgrič, ga je vzel hudič.

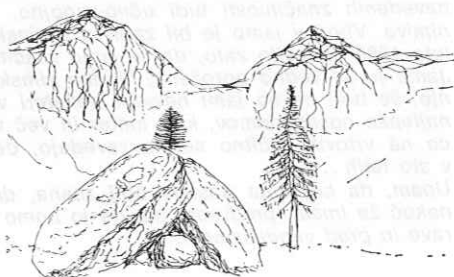
»Pa če je šel na Planino?« »Je plačal članarino in je srečal Tino!« se znajdem brž, saj je deklici-dvojčici ime Tina. Potem jim pokažem še vrh Gradiške Ture, pokažem jim še vasi Štjak in Vrabče, kažem tudi tja čez na Kras. »Sedaj pa se podpišimo v knjigo.« Otroci me debelo pogledajo. Vsi trije bodo komaj jeseni šli v šolo in več kot ime s tiskanimi — precej velikimi črkami — ne znajo. Z nekaj vzdihljaji in z nekaj klofutami smo tudi ta »višinski« preizkus pismenosti kolikor toliko srečno prestali. Vpisna knjiga na Plazu je kar zanimiva, polna je veselih opomb:

Gledam v sončen dan,
zrem v italijansko stran,
se spominjam tistih dni,
ko brez depozita tja smo šli.

Nekdo trdi, da je z vrha videti 25 zvonikov. Kdor ne verjame, naj se sam prepriča. No, pri mojih treh mulcih mi ne uspe prešteti vseh, ker me nenehno motijo. Prstov na rokah je kmalu zmanjkalo, noge so obute, da pa bi za štetje zvonikov drug drugemu prste posojal, ne gre. »Ne, Vrapče imam jaz, Podrago imaš ti — ne, sv. Ahac je na prstancu, Vrhpolje na sredincu!« Končno se je naše cerkvene statistike nabralo za mali Vatikan in smo raje odnehali. Na vrsto je prišel žig. Na mojo največjo žalost je bil suh kot poper, suha je bila tudi blazinica, čaja pa nismo imeli s seboj. V gorah ni greha, bacilov pa tudi ne. Sem pač blazinico in žig temeljito napljuvala in nato mulce ožigosala po čelu, obrazih, nosovih in rokah. Ko so bili ožigosani kar se da, sem se le za hip zleknila na travo, da bi si odpočila od napornega vzgojnega dela. Mulci so izkoristili priložnost ter pošteno oblizali žig in blazinico in mi začeli kazati vijoličaste jezike! Človek nikoli ne ve, od česa so otroci debeli, in bolje je, da ne ve. Spustili se bomo v dolino. A ne po Griži, kamniti stezi, sila neprijetni za noge, a zelo razgledni, temveč za Plazom, kjer so vipavski planinci po prijetni razcveteni senčici speljali sestopno pot.

Tod je marca in aprila vse belo zvončkov, tako da se je kraja prijel ime »Zvončarija«. Tudi z gobami je ta kraj bogat. Pot gre skozi gmajno in grmovje in je podobna visokogorski stezici, razen tam, kjer gre skozi borov gozdiček. Končno se le izteče na Grižo pot, ki z Gradišča, mimo Lipenjske kapelice, drži na Lipe. Sestopamo po Griži do prvih sadovnjakov in nato do prvih hiš Vipavskega Gradišča. Saj sta v ajdovski občini dve naselji z istim imenom, na Primorskem pa jih je vsaj šest. Prišli smo na asfalt. Otroci so že utrujeni in neznosni. Začeli so govoriti neumnosti in se med seboj prepirati. Vzela sem jih v »tehnično predelavo«, kar je dalo čudežen rezultat. »Mama, meni si jih naložila dve manj kot Tini!« »Teta, Bojana ste udarili enkrat manj kot mene!«

No, ta vzgojna metoda s statističnimi prvinami je kar nanaglo prenehala. Dvojčka me, kdo ve zakaj, kličeta »Teta kravica« in naenkrat oba v zboru vprašata: »Teta kravica, ali imate s seboj kaj denarja...« Seveda, približali smo se prijaznemu Šiptarjevemu lokalčku, kjer se v glavnem začne in zaključi vsa vipavska planinska aktivnost. Poto-lažim jih, da sem »prtošl« (denarnico) vzela s seboj. In tako smo pri Šiptarju, sicer zelo skromno, proslavili naš Plaz že zaradi tega, da mati dvojčkov vijoličastega jezika ne bi videla in tako zvedela, kako so mulci na vrh Plaza malicali žig, oplemeniten z mojimi pljunki.

JAMA POD BABJIM ZOBOM NEKOČ IN DANES

PLANINCI SO NAM POVEDALI

Verjetno so redki, ki ne poznajo markantnega, skalnega stožca v SZ ostenju Jelovice — Babjega zoba (1133 m). Iz Bohinjske Bele in iz celotnega blejskega kota je pogled nanj res enkrat. Prepričan pa sem, da razen domačinov le redki vedo, da je tik pod tem čudovitim produktom selektivne erozije, lepa in zanimiva podzemna jama, jama pod Babjim zobom. O tej jami je bilo zelo malo napisanega. V šestdesetih letih je jami posvetil dva strokovna članka dr. Ivan Gams, med obema vojnama pa je turistom opisal njene zanimivosti Rudolf Badjura.

Jama je označena na planinski karti Julijske Alpe, vzhodni del 1 : 50 000. Peta popravljen in dopolnjen izdaja 1983. Žal, moram opomniti morebitne planince in izletnike, ki bi se ravnali po tej karti, da je jama označena kar 250 m prenizko, na nadmorski višini 750 m, v resnici pa leži pod samim robom ostenja Jelovice, na višini 1005 m.

Jama je nastala kot vodna jama, ko je bila tu še erozijska baza Save, zato ima jama danes pretežno vodoravni profil. Sava danes vrezuje svojo strugo kar 540 m niže in to kaže na precejšnjo starost jame. Njena dolžina je okoli 300 m, izvotljena pa je v stari sigi. Prvih 120 m je skoraj brez sige, uničilo jo je mehanično preperevanje. Jama je pri vходу rahlo nagnjena navzdol, zato vdira pozimi hladen zrak, ohlajen pod 0°C. Vse kapniške tvorbe so fosilni ostanki toplejšega klimatskega obdobja. Klimatsko drugi del jame se začne nekako od lesenih stopnic naprej. V tem delu, imenovanem Podorna jama, je stalna temperatura zraka približno 5°C. Ta del je precej bolj zakopan, srečamo pa tudi več brezen z globino do 40 m. Društvo za raziskovanje jam iz Kranja je leta 1973 z razstrelivom razširilo prehod in obiskovalcu odprlo Novoodkrita jamo. V njej je plitvo jezerce (globina do 40 cm) in izredne lepe ter redke kapniške tvorbe, imenovane helakiti, ki jih ne najdemo niti v sloviti Postojnski jami. Jama slovi tudi po svoji fauni, saj je tipično najdišče stonoge, *mecogonopodium bohiniense*. Starost kapniških tvorb so ugotavljali s pomočjo radioaktivnega ogljika, znaša pa od 32 000 do 44 000 let. Torej je večina kapnikov danes spomenik interglaciala v Würmu (toplejšega obdobja zadnje faze ledene dobe).

Jama je lahko dostopna, žal pa je pot do nje slabo označena in vzdrževana. Najlažji dostop je iz Bohinjske Bele, preko Kupljenika; od avtobusne postaje na Beli, pri gostilni Rot, gremo po makadamski cesti navzdol do mostu čez Bohinjko in nato po ovinkih strmo navzgor do zaselka Kupljenik (646 m). Zaselek je dostopen tudi z avtom, vendar ga pustimo raje v dolini, saj sta sam zaselek in njegova, ledeniško preoblikovana okolica vredna ogleda. Od Kupljenika sledimo kolovozni poti pod sto metrov visoko prepadno ostenje Jelovice. Žrtvujemo pet minut in zavijmo malce s poti na desno, na bližnji razgledni vrh nad Bohinjko — Gradišče (824 m); od tu se nam odpre enkratni pogled na Karavanke. Ko se vrnemo na pot, se strmo dvignemo preko dveh skalnih skokov (Zagon) in Melišča tik pod velikansko, nekaj 100 m visoko, gladko navpično odsekano steno Babjega zoba. Od tu naprej se pot zložno dviga po lepem bukovem gozdu do vhoda v jamo na višini 1005 m. Od avtobusne postaje na Beli (500 m) do vhoda v jamo smo porabili dve uri zmerne hoje in se dvignili petsto metrov. Od samega vhoda je lep razgled na Pokljuko; pogled se nam ustavi tudi na Karavankah, ko vidimo ves gorski masiv, od Kepe, do Nemškega vrha, če pa se ozremo ob Bohinjski navzgor, opazimo Spodnje Bohinjske gore od Črne prsti do Bogatina. Pozimi bi neizkušnemu in slabo opremljenemu obiskovalcu odsvetoval obisk. Pot je slabo označena, redke markacije in ostanki jeklenih vrvi na Zagonu so pod snegom, melišče pa je pozimi nevarna plazina. Jama je v neposredni bližini Bleda (Bled — Kupljenik 5 km), vendar danes ni vključena v turistično ponudbo. Med vojnama je bila znana turistična točka. Turiste je vodil vodnik iz Kupljenika, žal pa so po vojni turistični delavci nanjo pozabili. Jama je zaradi prej navedenih značilnosti tudi učno-vzgojno, študijsko-demonstrativno in rekreacijsko zanimiva. Vhod v jamo je bil zaprt s kovinskimi vrati. Društvo za raziskovanje jam jih je leta 1980 obnovilo zato, da bi jamo zaščitili; v tej nameri niso, žal, popolnoma uspeli. Jama je še vedno ogrožena, hladen zimski zrak uničuje kapnike in preprečuje zasiganje, še bolj pa so jami nevarni nekateri vandalski obiskovalci, ki razbijajo kapnike in najlepše nosijo domov, kjer meter in več veliki kapniki delajo družbo palčkom iz mavca na vrtovih. Očitno se ne zavedajo, da zraste kapnik ob idealnih pogojih 1,5 mm v sto letih...

Upam, da bo jama postala bolj znana, da bo dobila v turizmu tisto mesto, ki ga je nekoč že imela, predvsem pa, da jo bomo uspešno zaščitili pred uničujočim delom narave in pred vandalizmom.

KMEČKE ŽENE OBISKALE JASENOVAC, KOZARO IN BANJALUKO

ERNA MEŠKO

Še ni dolgo tega, ko sem napisala, kako smo se kmečke žene iz Ivanjkovec srečale s pobratenimi Vipavkami na Osankarici, poslednjem bojišču Pohorskega bataljona na Pohorju. Danes bi vam rada opisala, kako smo Ivanjkovčarke dne 28. 9. lani obiskale največje morišče v 2. svetovni vojni v Evropi — koncentracijsko taborišče Jasenovac, Nacionalni park Kozaro, odkoder smo se vračale preko Banjaluke.

Vse od leta 1945 sem želela videti Jasenovac, kjer je konec aprila 1945, tik pred osvoboditvijo, bil ubit tudi moj brat Ciril Zdravec, toda manjkalo mi je poguma za soočenje s to veliko tragedijo. No, to jesen je naša Sekcija žena pri SZDLS organizirala ekskurzijo v te zgodovinske, žalostne kraje, in te ekskurzije sem se udeležila tudi jaz.

Bila je sobota. Že jutro je obetalo lep dan. Ob 5. uri smo v Ivanjkovcih sedle v lep, velik, brezhíben avtobus, v katerem sta se nam predstavila dva mlada šoferja, nam zaželela dobro počutje in zagotovila varno vožnjo. Nato smo se odpeljali, v Ormožu prečkali Dravo, se poslovili od Slovenije, kajti prav na sredi dravskega mosta je meja med Slovenijo in Hrvaško. Hitro smo se po lepih cestah skozi Podravino pripeljali v Slavonijo in ob 9. uri smo že bili v Jasenovcu.

Najprej smo si ogledale muzej; videle smo tudi film o grozotah tega strašnega taborišča. V dvorani nad filmskim platnom je napis: DA SE NE ZABORAVI. Kratek stavek, a dovolj resen, da smo obmolnile in s strahom pričakovale, kaj se bo odvijalo pred našimi očmi. Film se je začel vrteti in kustosinja muzeja nam je sproti razlagala slike, ki so predstavljale grozodejstva, ki so se dogajala v tem groznem taborišču ob Savi, v katerem je našlo smrt preko 800 000 žrtev.

Samo v Gradini, mali vasiči onstran Save, je bilo zakopanih 300 000 trupel taboriščnikov. Vsako jutro so se nesrečniki morali postaviti v vrsto, potem pa so jih odbirali: danes za likvidacijo vsak deseti, jutri vsak peti, vsak dan po drugem vrstnem redu. Nato jih je brod odpeljal čez Savo, kjer so čakali »koljaši«; ti so jih z železnimi kiji pobijali, potem pa so jih zakopali v skupne grobove po 30 000, 40 000; največji je »sprejel« 130 000 trupel. Še sedaj je na ravnih travnikih mogoče videti mnoge gomile in brat mi je pravil, da so tam travo na leto sedemkrat kosili. Nešteti so našli smrt v krožni peči opekarne; tu so žive sežigali. Za krvnike so ustaši po nemškem vzorcu šolali mlade fante, stare okoli 17 let.

Še hujši konec svojega bednega življenja pa so dočakali tisti, ki so bili internirani v taborišču III C. Tu so jih tako sestradali, da so preživeli umrle pojedli. V knjigi »Grad mrtvih« navaja nekdanji interniranec Milko Riffer mnoge podrobnosti in pripominja, da v knjigi ni namišljenih oseb, niti izmišljenih doživljanj in dogajanj. V tem taborišču sta bila tudi moja brata Ciril in Janko ter bratranec Ivek. Janka so bili nekega jutra določili za likvidacijo. Z bratom sta se že poslovila za vedno, a usoda je hotela, da so ravno tisti dan izbirali jetnike za neki »Arbeitslager« v Nemčiji in v ta transport je bil dodeljen tudi Janko; tako je ušel smrti. Od vseh je preživel samo 50 zapornikov. Točnega števila umorjenih pa ne bo mogoče nikoli ugotoviti, ker so v taborišču ustaši vso dokumentacijo sežgali, brž ko so zaslutili, da se bližajo osvoboditelji.

Kilometer od upravnega poslopja, sredi zelenih travnikov, pa kipi danes v nebo 25 m visok betonski tulipan, obdan z lepim okrasnim grmičevjem — spomenik žrtvam Jasenovca. Nikjer imen, samo moreča tišina nas davi z bolečino v grlu, ko premišljujemo, koliko nas je veljala svoboda...

In zdaj naprej proti Kozari. Zapustili smo Slavonijo in se pripeljali v Bosno. Po dobri uri vožnje smo prispeli v Kozarac in prebrali napis: Nacionalni park Kozara. Po lepi asfaltirani cesti smo se dvigali in se po 12 km ustavili pred hotelom »Kozara« na 806 m visoki Mrakovici. Tu nas je že čakalo skupno kosilo. Presenečene smo bile nad lepo, čisto notranjostjo in brezhibno postrežbo. Boljše ne bi našle niti kje na razkošnem zahodu. Po kosilu smo šle do spomenika, do katerega drže mnoge, zelo široke stopnice, obdane z dišečimi zelenimi iglavci. Mogočen spomenik so bili postavili 10. 9. 1972 s prostovoljnimi prispevki vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Ob spomeniku je Memorijalni zid. Tu je »v smrti« za večnost postrojenih 9915 imen in priimkov padlih borcev. Tukaj plamen nikoli ne ugasne. Kot žrtve fašističnega terorja in v taboriščih groze je padlo 35 350 Kozarčanov. Med njimi je bilo 11 000 otrok, od novorojenčkov do 14. leta. Ostale so prazne zibelke, a prepolna morišča... V zbirna koncentracijska taborišča so bili odgnali 68 600 Kozarčanov. Med njimi 23 853 otrok. Ali si lahko predstavljamo še kaj strašnejšega od usode teh otrok?! Tudi tukaj smo si ogledale muzej in dokumentarni film. Videle smo portret majke Ljube Muharem, ki je podarila Kozari osem svojih sinov. Ravno tukaj — v kozarski in knežpoljski kulturi so bili spočeti stih:

»Druže Tito, mi ti se kunemo,
da sa tvoga puta ne skrenemo.«

Osvojila si jih je vsa Jugoslavija.

Preveč je bilo vsega za ubogo človeško srce. Poslovile smo se, nemo, vsaka s svojimi mislimi in bolečino. Temen, dišeč jelov gozd nas je obdajal; nad spomenik in jaso pa so se spuščali črni krokari, kot da bi še tokrat duhali smrt in kri.

Zasedle smo avtobus in se odpeljale proti Banjaluki. Ni bilo časa, da bi si še tukaj ogledale pomembne znamenitosti, vseeno smo imele priložnost, da smo se spotoma ustavile v džamiji in prijazni hodža nam je razkazal bogato notranjščino tega, 500 let starega svetišča in nas seznanil z vsebino muslimanske vere. Ko ga je ena izmed žensk vprašala, če imajo Turki še vedno harem, je odgovoril, da v Jugoslaviji sme imeti vsak mož le eno ženo in ta je enakopravna. Tudi on ima ženo; po poklicu je medicinska sestra in je neodvisna.

To je bila naša zadnja postojanka. Odpeljale smo se proti Zagrebu in preko Varaždina do Ivanjkovec. Ob 22. uri smo se zadovoljne in za marsikaj bogatejše razšle. Zahvaljujemo se naši predsednici Marici Trstenjakovi za njeno požrtvovalnost in organizacijo, prav tako pa tudi obema šoferjema za izredno dobro vožnjo.

PLANINSKI TABORI ZA CICIBANE PLANINCE

ALJA GROŠELJ

Vse bolj pogostna oblika dela z najmlajšimi planinci so prav letni in tudi zimski planinski tabori.

Z izkušnjami mladih planincev in vzgojiteljic iz Kopra predstavljamo organizacijo in izvedbo planinskega tabora za cicibane-planince.

O planinskih taborjenjih za cicibane-planince so lani govorili na republiškem seminarju za vodje akcije ciciban-planinec v Kranju. Gradivo je pomembno, zato so udeleženci sklenili, naj Mladinska komisija pri PZS omogoči objavo v Planinskem vestniku.

Verjetno je povsod problem v sodelovanju med vrtci in mladinskimi odseki PD, saj večina v programu cicibanov ne upošteva. V Kopru pa se MO PD ukvarja s cicibani toliko, kolikor s pionirji. Ugotovili so, da jim delo v vrtcih celo bolje uspeva kot na osnovnih šolah, za kar imajo v glavnem zasluge vzgojiteljice — mentorice. Druge organizacije, ki še pomagajo pri delu s cicibani, sta ZTKO (prispevek sredstev za izboljšanje mentorice) in skupnosti otroškega varstva (prispevki za posamezne akcije, izlete in tabor).

Planinske skupine v posameznih vrtcih prirejajo samostojne izlete med tednom, v soboto in nedeljo pa so izleti namenjeni vsem skupinam in jih organizirajo MO ali pa same mentorice. Poskusili smo tudi izlete z mešano skupino cicibanov in pionirjev z nižje stopnje. Bile so to nezahtevne ture in so se posrečile.

Vedeti moramo, da je organizacija tabora za cicibane bolj zahtevna kot organizacija tabora za pionirje, to pa zaradi dodatnih pogojev, ki jih pri pionirjih ni:

- obvezno mora biti kočja dostopna za avtobuse, saj otroci ne morejo nositi daleč opreme za teden dni,
- na taboru mora biti več mentorjev ali mladinskih vodnikov kot pri pionirjih,
- težje si je zagotoviti zadostno udeležbo, saj se starši neradi odločijo, da bi prijaviili cicibana, ki bi bil tako dolgo zdoma.

Zelo pomembna je izbira lokacije, saj mora okolica ustrezati otrokovim sposobnostim. MO PD Koper je doslej že dvakrat izbral v ta namen Soriško planino (letni tabor) in Mašun (zimski tabor).

In koliko časa naj tabor traja?

- le nekaj dni je premalo, ker se otroci ravno privadijo na novo okolje in na ljudi,
- več kot teden dni tudi ni priporočljivo, ker nekateri že pogrešajo dom (večina otrok je prvič sama od doma).

Prednost, da za predšolske otroke lahko organiziramo zimski tabor v marcu ali aprilu, ko so dnevi že daljši in toplejši, sneg pa je primeren za smučanje, je upoštevanja vredna. Pri organizaciji se srečujemo s tremi različnimi skupinami ljudi:

- otroci, udeleženci tabora,
- vodstvo tabora,
- starši.

Otroci so stari od 5 do 6 let, poleti pa se odločimo še za prve razrede (od 7 do 8 let). Vseh naj bo 20 do 25. Vodstvo pa šteje 4 do 5 mladinskih vodnikov ali mentorjev. Pred taborom je dosti dela s starši. Obvezno je treba organizirati roditeljski sestanek, starše seznanimo s programom, z vodstvom in z opremo, ki jo bo otrok potreboval. Tako se starši lažje odločijo za tabor. Če otrok nima opreme, si jo lahko izposodi v vrtcu. Ob prijavi je treba vplačati ves prispevek ali pa samo polovico, drugo polovico pa pozneje.

To opravimo neposredno na MO PD ali pa uredimo to z vzgojiteljico. Zimski in letni tabor se med seboj razlikujeta. Poleti je večji poudarek na turah, ki jih opravljamo dopoldne. Otroci predvsem spoznajo naravo v gorskem svetu, utrujenost pa premagujejo s pogovorom.

Po kosilu in počitku so na vrsti igrice, pesmi, risanje v dnevnik RINGA-RAJA; pokažemo pa jim tudi hojo ob vrhni ograji in razložimo njen namen.

Otroci lahko tudi sami poskusijo in vidijo, kaj je plezalna vrv, kakšna je vponka, voz. To demonstracijo opravimo tudi pozimi. Na obeh taborih pripravimo tudi opisno orientacijsko tekmovanje; tu otroci najbolj uživajo. Razdelimo jih v skupine, v vsaki je tudi eden od članov vodstva. Otroci potem iščejo puščice in skrite predmete ali naloge, ki so napisane na listkih in jih je treba opraviti na tistem mestu (poskoki, pesmica, posnemanje živali...)

Enkrat ali dvakrat jim pokažemo tudi nekaj zanimivih diapozitivov. Pred večerjo navadno posvetimo nekaj minut »analizi« tistega dne; pokazalo se je, da so otroci zelo kritični do sebe in do svojih prijateljev.

Posebnost zimskih taborov je seveda smučanje. Največ otrok, ki se tabora udeležijo, še nikoli ni smučalo in če jih v tednu dni pripravimo do tega, da zgubijo strah, smo lahko zadovoljni. Pri večini otrok nam to uspe. Zadnji dan je smučarsko tekmovanje. Zvečer, ob zaključku tabora, pa jim podelimo simbolične diplome, ki so za vse enake, tako da ni nihče prvi in nihče zadnji.

Program zimskega tabora je v splošnem takle:

- dopoldne smučanje,
- popoldne je izlet (hoja po snegu, spoznavanje zimske narave do igrice, kepanja in postavljanja bivaka).

Najbolj ponosni pa so otroci na razglednice, ki jih sami narišejo in jih pošljejo domov, naslove pa napišejo vodniki, saj jih večina še ne zna pisati.

STRELA JIM JE DOBRO ZAGODLA

Ko smo v letih po zadnji vojni gradili planinski koči na Javorniku in Hlevišah, so bili upokojevalci stalni delavci. Opravili so veliko dela, za hrano in dva deci vina na dan.

Skupini teh nekaj upokojevalcev je »vladal« Tine Zelenc. Bili so prijatelji med seboj, vendar so si vedno koga privoščili, ki jim pa ni ostal dolžan. Čeprav so bili vedno dobro razporejeni, jim je enkrat narava krepko »zagodla«. Ko je bila koča na Javorniku domala končana, je nekega dne prišla huda nevihta. Med treskanjem je strela udarila v čisto nov strelodod. Blisk in pok je bil tako močan, da so vsi onemeli. Čez nekaj trenutkov pa se oglasi Janez Gnezda: »Oskrbnica, prinesi mi še dva deci vina. Če ga bom popil pomeni, da sem še živ!«

Nekega večera so se ti delavci dolgo v noč zadržali pri kozarcu. Ob takem razpoloženju je Tine Zelenc izredno nazorno oponašal vlak. Uporabil je le lijak in dve pokrovki. Tisti večer so v koči spali tudi planinci. Ko so se zjutraj prebudili, so se spraševali, kako je mogoče, da so slišali vlak na Javorniku...

Vsi ti upokojevalci že nekaj let počivajo na idrijskem pokopališču. Še vedno pa se jih s spoštovanjem spominjamo.

Ob 90-letnici Planinskega vestnika: Ena prvih razglednic (barvna, izdelal: Josip Rožun, fotograf iz Litiije)

društvene novice

PD ŽELEZNIČAR, CELJE

Planinsko društvo »Železničar« Celje je bilo ustanovljeno leta 1972 na pobudo delavcev vozlišča Celje. Sprva se je tudi celjski »Železničar« ubadal z začetnimi težavami, z leti pa se je razvil v močno in zelo uspešno društvo, s sekcijami in komisijami (varstvo narave, gorska straža, planinski vodniki), pravkar pa ustanavljajo še alpinistični odsek. Na občnem zboru 18. januarja so našli že 600 članov. Leta 1980 je to društvo organiziralo 20. jubilejno srečanje planincev železničarjev Jugoslavije.

Skrbe tudi za kadre in posvečajo pozornost mladim, ko se povezujejo z nekaterimi osnovnimi šolami v Celju: OŠ Frana Kranjca na Polulah (že dve leti po ustanovitvi), OŠ Franja Vrnčca Celje-Hudinja, OŠ Veljka Vlahoviča, OŠ Ivana Kovačiča-Efenka in Prva osnovna šola v Celju.

Ekipa PD Železničarja Celje je doslej osvojila že šestkrat naslov prvaka v orientacijskih veščinah, v postavljanju šotorov, streljanju z zračno in malokalibrsko puško.

Celjsko društvo je bilo organizator in gostitelj tabora planincev mladine leta 1976 na Šmohorju in pa organizator tradicionalnega planinskega kolesarskega maratona od Celja do Logarske doline in nazaj, ki je vsako leto jeseni. V to akcijo se je vključilo tudi društvo gobarjev in PD v delovnih organizacijah Celja.

Društvo v svojem programu skrbi tudi za rekreacijo in zabavo članstva. Med vidnejše akcije s tega področja spada praznovanje Dneva žena. Rekreaciji je namenjen tudi vsakoletni izlet v neznano in akademski planinski ples.

Za učence osnovnih šol pa je zelo privlačno smučarsko tekmovanje za prehodni pokal Železničarja.

Najbolj delovni sta sekciji pri LB Celje in sekcija markacistov, zadnja je bila ustanovljena leta 1973 in šteje z načelnikom vred 4 člane, vzdržuje pa tele planinske poti:

Celje—Hudičev Graben—Celjska koča—Tolsti vrh, Celje—Apnenik—Celjska koča, Celjska koča—Grmada ter Laško—Tolsti vrh.

Opravili so več tisoč ur prostovoljnega dela. Sodelovala je tudi mladina. Odsek za gorsko stražo šteje 14 članov, planinskih vodnikov pa imajo 6.

Ob koncu pa še tole:

Vemo, da smo v časih hudih naporov za stabilizacijo naše družbe in da nam za naše delo niso odmerjena velika sredstva. Če gledamo planinstvo v skladu s konceptom SLO, bi morala družba nameniti tej dejavnosti večjo skrb in pozornost. Oprema bi morala biti cenejša, tudi prevozi so vedno dražji, še posebej to velja za šolsko mladino, saj vemo, da se v planinske krožke na šolah vključujejo predvsem otroci iz manj premožnih družin, ki žele na ta način spoznati naš gorski svet, slišati in videti kraje, kjer so se med NOB odigrali pomembni dogodki, se naučiti svežega zraka, utrditi duha in telo v naši prelepi naravi.

Iz zapisa Ivana Tomažiča,
mentorja na OŠ

SREČANJE PLANINCEV PTT IZ ZAGREBA IN LJUBLJANE!

V organizaciji Planinskega društva PTT »Sljeme« Zagreb je bilo 29. in 30. septembra 1984 že osemnajsto srečanje bratstva planincev PTT Zagreba in Ljubljane. Tokrat so se planinci srečali v Sisku. Ogleдали so si Muzej revolucije in staro trdnjavo ob izlivu Kolpe v Savo. Na Brezovici v bližini Siska so si ogledali spomenik prvemu partizanskemu odredu na tem območju. Iz Siska je planince vodila pot do spominskega doma na Šamarici (615 m), ki je del Zrinske gore. Obiskali so tudi legendarno Petrovo goro in veličasten spomenik Revoluciji na najvišjem vrhu Petrovcu (507 m).

Prihodnje 19. srečanje bratstva planincev PTT Ljubljane in Zagreba bo junija pripravilo PD PTT Ljubljana.

S. M

PLANINSKA SEKCIJA CKD OK ZSMS CELJE

Na željo mladih ljubiteljev planin so januarja 1983 ustanovili Planinsko sekcijo Centra za klubsko dejavnost, ki deluje pod okriljem OK ZSMS Celje. Osnovna dejavnost sekcije je prikazati mlademu človeku privlačnost planinskega življenja, redno tudi organizirajo pohode v planine, poleg tega pa se udeležujejo tudi prostovoljnih delovnih akcij, organizirajo tečaje za svoje člane in podobno. Že avgusta 1983 so organizirali svojo prvo odpravo v planine Makedonije (Solunska glava, Pelister in Titov vrh). Ob tej priložnosti

so se mnogo naučili o organiziranju takih odprav. Avgusta 1984 pa so šli z drugo odpravo v italijanske Dolomite. Osemčlanska skupina se je povzpela na vrh Marmolade (Punta Penia, 3342), naslednji dan pa so po drzni VII Ferrati šli še na vrh Civette. Po obeh odpravah so izdali tudi brošure z besedilom, fotografijami in reklamnim delom. Ker pa se nekateri člani sekcije navdušujejo za fotografiranje, so organizirali tudi dve predavanji z diapozitivni, opremljenimi z besedilom in glasbo in so povsod naleteli na dober odziv. Ljubiteljem gora lahko ponudijo še dvoje predavanj (Slovenske planine ter Biseri Francije). Z denarjem, ki ga bodo zbrali na predavanjih, si bodo ponlačali del stroškov za letošnjo tretjo odpravo. Namravajo namreč na »strehu sveta« na Mont Blanc. Pa naj še kdo reče, da mladi niso aktivni!

Vencelj Ferant

SILVESTROVANJE PD DOLGA POT

Želeli smo čimprej ven iz Hrastnika, iz tega med hribe stisnjenega kraja, ki ga je tistikrat prekrivala težka meglena zavesa in ga pritiskala k Savi.

Šli smo po ozki, vijugasti stezici, speljani čez pašnike, mimo kmečkih poslopij, ki jim še zob časa ni kos, ohranjajo pa še vedno svojo idilično kmečko arhitekturo s slamnatimi strehami.

Pot je držala po gozdu, posutem z debelo odejo odpadlega jesenskega listja; vila se je med sivimi, praznimi bukovimi drevesi, prepletenimi z zamlklo zelenim bršljanom.

Silvestrovali smo na Gorah nad Hrastnikom.

Vsak član PD Dolga pot je prinesel s seboj darilce. Prižgali smo svečke in tako razmišljali o Novem letu že pol meseca prej.

Po večerji je bil bogat kulturni program. Nekateri člani so sami napisali pesmi in jih recitirali v literarnem delu tega večera. Najraje pa smo seveda plesali. Člani Dolga pot niso ne ikadilci in ne pivci, zato smo za spremembo imeli v domu, kljub gneči, čist zrak.

Plesali smo do petih, ob devetih pa smo se že zbrali pred domom. Odšli smo proti Kopitniku. Vreme nam ni bilo naklonjeno, toda planincu je narava vseh ob vsakem vremenu, v vsakem letnem času. Megla je visela skoraj nad našimi glavami in pričelo je snežiti. Tako smo bili deležni noveletne romantike že za »naše« Novo leto.

V Rimskih toplicah smo sedli na vlak in se vrnili v pusto Ljubljano.

Nada Koblar

VARSTVO NARAVE IN OKOLJA V ALPAH HELI(KOPTER)-SKIING

Avstrijsko alpsko združenje se že več kot 10 let intenzivno spopada s tako imenovanim helikopterskim turizmom. Turni smučarji, ki iščejo sprostitve in mir v zasneženih visokih gorah, se morajo od zime 1974/75 hočeš nočeš sprijazniti z vse močnejšim hrupom helikopterjev, ki prevažajo petične smučarje na odročne vrhove. V Vorarlbergu so mladinci zbrali proti takemu početju 6000 protestnih podpisov, v Salzburgu so povzročili takšni smučarski poleti na Grossvenediger pravcati vihar ogorčenja, na Tirolskem pa so se tovrstni helikopterski poleti sploh tako razpasli, da jih je bilo treba nujno omejiti.

Salzburška deželna vlada je ukrepala hitro in vzorno: turistične polete s postanki v visokem gorstvu so na splošno prepovedali. V Vorarlbergu so jih omejili le na devet visokogorskih pristajališč, na Tirolskem pa so za kaj takega potrebovali kar nekaj več časa. Naposled so tudi Tirolci omejili smučarske polete na področje šestih občin s skupno 35 postajališči. Vsi ti prostori za pristanek helikopterjev so na področju, ki obsega bori 1100 km². V

nasprotju s tem je v vsej Švici le 48 gorskih pristajališč.

Avstrijsko alpsko združenje si je že večkrat prizadevalo, da bi s spremembo zakona o zračnem prometu doseglo splošno prepoved helikopterskih poletov za smučarje — toda vse doslej brez uspeha. Prej ko slej ostaja zunaj vsakršnega dvoma, da je ta z velikim hrupom povezana zabava dostopna zgolj dobro denarno podprti manjšini.

Podjetniki se seveda zgledujejo in se izgovarjajo na podobno ponudbo v Kanadi, proti čemur nikakor ne bi želeli ugovarjati, saj imajo tam le sedem od 800 do 1000 km² velikih smučskih področij, vsa pa ležijo v neizmernih kanadskih širjavah, ki so poleg tega daleč od naseljenih krajev. Razmere v gosto poseljeni srednji Evropi so docela drugačne, k temu pa so tod na voljo neštete ceste, žičnice in vlečnice. Zato bi bilo treba vsaj tisto malo še nedotaknjenega gorskega sveta, kar ga je v Alpah še ostalo, tudi z zakonskimi predpisi zavarovati in jih razglasiti za zaščitena področja.

(Povzetek po sestavku z enakim naslovom v Sporočilih avstrijskega alpskega združenja, 6/1984.)

M. A.

iz planinske literature

KURT KANCLER: POT DO ZDRAVJA ZALOŽBA OBZORJA, MARIBOR, 1984

V zbirki Slovenski dom je izšla šesta knjiga, ki bi jo moral poznati in upoštevati vsak pedagog.

Onesnaženo okolje, telesna nedelavnost, odtujenost in oddaljevanje od naravnega načina življenja, vse to povečuje število bolnikov in klasična medicina sama tega ne zmore več zaustavljati. Izhod je le v ponovni, tesnejši navezanosti z naravo in seveda — v preprečevanju bolezni.

Po pregledu ljudskega izročila in ljudskega zdravilstva se najprej seznanimo s pravilno prehrano. Pridobivanje hrane in njena predelava je vse manj naravno, pa tudi jemo preveč in nepravilno. Sestava hrane mora biti energetske in biološke pravilna. Avtor v tej zvezi obravnava beljakovine, maščobe, ogljikove hidrate, vitamine, minerale in vodo, seznaniti nas z energetskimi vrednostmi posameznih sestavin, ki si potem lahko obroke izračunamo sami.

Opozori nas na pomen hrane iz morja, dobimo napotke za vegetariansko prehrano, kako naj hujšamo, če je potrebno, opozori pa nas tudi na pomen mleka in medu v prehrani. Nekaj besed pa nameni tudi alkoholu in kajenju.

Poglavje o zdravilnih rastlinah vsebuje podatke in napotke za uporabo zdravilnih rastlin. Sporočamo sestavine in učinke in kako zdravilna zelišča lahko uporabljamo. Zanimiv je še »kulinarični«
pogled na zdravilna zelišča.

Osrednji del je posvečen vplivu okolja na zdravje. Zrak, voda, zemlja — to so najvažnejši faktorji za zdravo okolje, ki pa so vse bolj onesnaženi. Vsak dan vdihnemo in izdihnemo približno 12 000 litrov zraka in ne more nam biti vseeno, kakšen je ta zrak in kje ga vdihavamo.

Voda je najvažnejši člen v našem življenju in v prehrani, vse bolj pa pozabljamo na njen pomen v higieni.

Na zdrav način življenja, na preprečevanje bolezni je treba biti pozoren vse življenje. Pomembno je okolje, način prehrane, higiena pa tudi način življenja.

Knjiga govori tudi o kozmetiki z naravnimi sestavinami, o spanju kot telesni in živčni regeneraciji.

V sklepnih besedi pa avtor ugotavlja, da je človek že dosegel meje prilagodljivosti in da je povratak k naravi morda najbolj pravilna pot iz težav.

Dušan Novak

**SNEŽNIŠKE VESTI, ŠT. 13, LETO VII,
JANUAR 1985**

SNEŽNIK

(Glasilo planinske skupine OŠ »Dragotin Kette«, Ilirska Bistrica, januar 85, št. 3, leto 3)

Uredništvo PV kdaj pa kdaj prijetno preseneti pošta, v kateri najdemo to ali ono planinsko glasilo. Tokrat so nam ga poslali planinci planinske skupine OŠ »Dragotin Kette« iz Ilirske Bistrice.

Prelistali smo to glasilo in ugotovili kar bogato vsebino. Začenja jo Franca Šemrova pesem: Planinci. Sonet o hrepenenju po gorski lepoti. V nadaljevanju najdemo podroben seznam dejavnosti te planinske skupine za letošnje šolsko leto, sledijo pa doživljajski zapisi učencev — Karmen Novak govori o planinstvu, Igor Štemberger podoživlja vtise s Snežnika, Andrej Barbiš pa opisuje zimo. Potem najdemo spet sonet Franca Šemrova Slovo od sonca, sledi pa daljši in podroben opis problema Reke (Bomo sploh kdaj še videli čisto Reko?). Hvalospjev Vremščici ni podpisan:

Vremščica, ti si narave biser prekrasen,
pa naj bo oblačen dan ali pa jasen,
nam tebe je mati narava razkrila,
nam lepšega dati ni mogla darila.

Do »Planinskih zanimivosti« potem spet slede zapisi učencev. Katja Koren opisuje izlet na Gorjance, Tatjana Žnidaršič na Turjaški grad, Kurešček in na grad Bistra, Mojca Valenčič je bila pa na Krvavcu, medtem ko je bila Jerneja Grilj prvičkrat na Snežniku. Katja Koren se je poskusila v verzih (v planine rada hodim). Na koncu so še Planinske zanimivosti in pa zapis o stoletnici rojstva Bogumila Brinška, Drenovca, planinskega fotografa in alpinista. »Snežnik« je uredil uredniški odbor — Ivan Valenčič, Marija Novak, Vika Muha in Vojko Čeligoj.

Tudi planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice ima marljive planince, ki se radi oglašajo v Planinski vestnik. Tokrat so nam poslali Snežniške vesti, v katerih obveščajo svoje člane o prireditvah in akcijah.

Planinski vestnik pa je prejel kot soustanovitelj knjižnice Bogumila Brinška spominski list.

M. K.

GLAS GORA PD KAMNIK, ŠT. 2/85

Naslednje, prav tako zanimivo glasilo nam je poslalo PD Kamnik. Razgiban koncept, privlačna vsebina, odsevi dela vseh planinskih plasti v okviru kamniškega planinskega društva.

Glas gora začne svojo pot s pesmijo (uvodni poudarek) G. N. G. Byrona (odlomek iz Romanja grofiča Harolda, II. sp. kit. 25, 26).

Urednik Stane Močnik v svojem uvodniku na kratko razloži zgodovino glasila Glas gora. Ta je: 1951 — pobuda, naj bi izdajali glasilo AO. Izšlo je nekaj števil. Prvi urednik je bil Adolf Čebulj.

In tako je zdaj ta Glas gora spet oživel. Osrednji članek je alpinistični — Zgodovinski razvoj alpinizma na Kamniškem — gradivo: T. Škarja (Alpinizem na Kamniškem — Kamniški zbornik), arhiv društva, A. Štupar (kratek zgodovinski obris razvoja Kamniškega alpinizma). Naj omenimo še zapis Mitje Jesenovca Prokletije, Karanfil, Komovi ... (PD Iskra — tura po jugoslovanskih gorah); Danilo Golob razpravlja o stopnji VI+ (opis plezanja v Kamniški). Danilo Golob pod črto dodaja svojemu sestavku tole misel:

»Včasih je bila VI. stopnja na meji zmogljivosti. Časi pa so se spremenili. Z intenzivnim treningom dosega nekateri alpinisti stopnjo VII, VIII, IX. Odvisen si samo od svojih moči, kajti pri prostem plezanju ne smeš uporabljati tehničnih pomagala za napredovanje v smeri. Tako se tudi na tem področju bližamo svetovnemu vrhu alpinizma.«

S Priporočilom knjige (Samo za pse in za alpiniste, N. Zaplotnik, Pot, 1981, str. 69) in z zabavnimi stranmi (Šegava pravila o hoji v gore Antipropagandne akcije in križanka) ter s sonetom W. Shakespeara Poroka zvestih duš ... — izzveni druga številka glasila Glas gora iz Kamnika. Morda še naslov iz morebitne prispevke: PD Kamnik, Kidričeva 38, 61240 Kamnik — za Glas z gora.

M. K.

IZ 16. ŠTEVILKE OBVESTIL O POPOTNIŠKI DEJAVNOSTI IN GOZDNIH UČNIH POTEH

Obvestila izdaja Skupščina ustanoviteljev slovenskega popotništva Planinska zveza Slovenije, Komisija za popotništvo. V decembrski številki bomo našli med drugimi tudi tele zapise — Danica Zorko piše o popotnikovanju v letu 1984, od junija do decembra; njen sestavek je tudi o gozdni učni poti pri jami Pekel v Podlogu pri Šempetru v Savinjski dolini, na katerega posebej opozarjamo. Sestavek namreč

kronološko niza glavne faze v ustanavljanju slovenskih gozdnih učnih poti. Po svoje zaključuje to tematiko tudi poročilo o turističnem nagelju slovenskim gozdarjem, ki ga je 21. oktobra lani podelila TV Ljubljana sodelavcem Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo v Ljubljani, »ki obiskujejo in bdijo nad urejanjem gozdnih učnih poti po Sloveniji.«

Izmed ostalih člankov naj najprej opozorimo na zapis Zorana Naprudnika o obisku skupine avstrijskih popotnikov v Sloveniji 27. oktobra lani, kar kaže na to, da popotniki z obeh strani meje tesno sodelujejo. O zboru popotnikov pa poroča Marko Kmecl. Srečali so se lani oktobra v Taborski jami pri Grosupljem.

M. K.

TURISTIČNI INFORMATOR 85

Ob koncu leta 1984 je Celjska turistična zveza izdala Turistične objave in že enajstič Turistični koledarček — informator 1985.

V »Turističnih objavah« najdemo med drugim tudi »Kratek pregled dela planinskih društev« v celjski regiji.

V Turističnem koledarčku so opisani nekateri dostopi (dostop na Boč, na Klemenčovo jamo pod Ojstrico, na Goro Oljko po Savinjski planinski poti, na Svetino po poti XIV. divizije). Pri opisu dostopov na Goro Oljko in na Svetino najdemo tudi opozorilo za Savinjsko oziroma za Pot XIV. divizije.

Med planinskimi potmi so opisane Konjiška planinska pot, Planinska pot XIV. divizije, Savinjska planinska pot, Štajersko-Zagorska krožna pot in Šaleška planinska pot, ni pa opisa Poti po obronkih Vinske gore, čeprav je tudi ta pot priljubljena (v dobrem letu dni jo je obiskalo več kot 300 pohodnikov). Poleg podatkov o planinskih postojankah najdemo tudi podatke o številu članstva po posameznih planinskih društvih.

Med izdajami, ki so izšle lani, omenimo še knjižico »Skozi gozd in jamo Pekel«. Knjižica opisuje posebno učno pot, ki je speljana po okolici jame Pekel. Glede na to, da je ta jama ena izmed točk Savinjske planinske poti, bi bilo prav, da spoznamo ob obisku Savinjske poti tudi to pot, saj nas seznani z apnenico, z življenjem v gozdu, spregovori tudi o kraških pojavih itd.

Franc Ježovnik

alpinistične novice

JUGOSLOVANSKA ODPRAVA NA JALUNG KANG, 8505 m

V torek, 26. februarja ob osmih, so izpred PZS odšli na pot člani jugoslovanske odprave na Jalung Kang. Vodi jih Tone Škarja. To je najmočnejša odprava po letu 1981, ko so naši alpinisti začrtali v J steni Lotseja (8516 m) jugoslovansko smer.

ITALIJA

Pietra Finale

V Rocci Perti in Monte Coucu sta Miha Lamprecht in Tadej Slabe preplezala okoli 10 vzponov težavnosti od VII+ do IX. Slabe je vse smeri splezal prosto.

Julijske Alpe

Prvenstveni vzponi:

30. 11., J stena Jerebice, Lubadarska smer: V, A₁/IV, 400 m, 8 ur, PrV, Edo Kozorog—Vid Preložnik.

Osp

30. 11., Osapska stena, Internacionala: VIII+/VII+, VII—, 150 m, 1. PP, Srečo Rehberger (—Nuša Romih).

8. 12., Osapska stena, Netopir: VII+, 100 m, 3. PP, Srečo Rehberger (—Nuša Romih). Osapska stena, Črni vrag: A₃, A₂, V+, 150 m, PrV, Dare in Smiljan Božič—Tone Kralj.

Paklenica

Prvenstveni vzponi:

30. 11. in 2. 12., SZ stena Aniča kuka, Spomin: VI, A₂—A₃, e, 290 m, PrV, Janez Jeglič—Silvo Karo.

Proste ponovitve:

- 11., SZ stena Aniča kuka, Varianta Karabore—Domžalska: VII—, VI, 120 m, 1. P(PP), Zlatko Murtič—Mitja Praprotnik—Jernej Stritih.
29. 11., S stena Aniča kuka, Figurae veneris: VI+, 160 m, 3. PP, Igor Kalan—Jože Povšnar.
29. 11., SZ stena Aniča kuka, Polmesec: VI+/V, 250 m, 1. PP (2. P), Beno Ravnik—Iztok Tomazin.
30. 11., S stena Aniča kuka, Bukova smer: VII—/V—VI, 185 m, 5. PP, Iztok Tomazin (—Beno Ravnik).
29. 12., JV stena Debelega kuka, Slovenska smer: VIII—, 200 m, 4. PP, Rok Kovač (—Erika Gregorka).
1. 1., SZ stena Aniča kuka, Desna tržiška: VI+/VI, 200 m, 4. PP, Rok Kovač (—Erika Gregorka).

INDOK služba PZS:
Tomo Česen

ŠPORTNO PLEZALSTVO VČERAJ IN DANES

Alpsko združenje je v času od 23. do 30. septembra 1984 pripravilo v južnotirolskem Brixnu simpozij na temo »Planinstvo danes in jutri: razvoj — usmeritev — cilji«.

V okviru tega simpozija so prišli do besede zastopniki najrazličnejših usmeritev od prostega plezanja preko odprav na najvišja gorstva do trekingov in popotništva. Zato ni prav nič nenavadnega, če se je v razpravi pokazal zelo širok spektrum mnenj in zahtev. Navzoči so si mogli tako ustvariti zares dober pregled nad izjemno širino in razvejanostjo zanimanja med najširšim članstvom, seveda pa tudi o potrebah tistih, ki se v okviru planinskega gibanja ali pogosto tudi zunaj njega odločajo za vrhunski šport. Kako bo z zahtevami, da bi naj planinska društva prevzela vsaj v določeni meri tudi vlogo športnih društev — pri tem so bile v ospredju zahteve po gradnji plezalskih zidov, denarni podpori plezalskim taborom in srečanjem ter nastavitvi posebno izšolanih trenerjev — bo pokazala šele prihodnost.

V okviru tega simpozija so pri Arcu ob Gardskem jezeru pripravili tudi štiridnevni tabor športnih plezalcev, ki so se ga udeležili vrhunski plezalci iz Nemčije, Avstrije, Anglije, Italije in Švice. Nenavadno lepo vreme je omogočilo, da so se udeleženci lahko vsak dan preizkušali v številnih zahtevnih smereh v neposredni bližini Arca. Tako je bilo mogoče opazovati pri delu najbolj znana imena te plezalske zvrsti. Ob večerih so bile nato na vrsti izmenjave mnenj in izkušenj ter predvajanja filmov. Višek teh večerov je pomenil film Angleža Rona Fawcetta, ki je posnel prosto plezanje v najzahtevnejših angleških smereh.

Za zaključek tabora so pripravili razpravo med zastopniki društev in aktivnimi športnimi plezalci. Slednji so skušali prikazati športno plezalstvo v njegovem nezadrž-

nem razvoju in nezaslišani vitalnosti, na drugi strani pa že tudi izoblikovali naloge društev z vidika plezalcev, vendar s tem — kot smo že omenili — niso dosegli oprijemljivega uspeha. Športno plezalstvo je v zadnjih letih postalo pravi pravcati šport in hoče za takšno tudi veljati.

Zdaj bi kazalo uresničiti le še poglavitno nalogo: vse nove oblike plezalstva polno vključiti v planinska društva in jih v njihovem okviru tudi podpirati. Tako bi bilo treba izšolati najprimernejše ljudi za delo z mladino, zagotoviti možnosti za trening, kot so to različni kabineti, ki so v evropskih podnebnih razmerah še posebno pomembni. Izdelati pa bi bilo treba tudi neoporečne metode in načrte za trening plezalcev.

Ob koncu so se vsi udeleženci družno zavzeli za ohranitev plezalskih možnosti, saj že marsikje prepuščejo takšno plezanje bodisi zaradi zasebnih interesov bodisi zaradi naravovarstvenih načel. Upoštevati bo pač treba, da planinstvo ni pojav naših dni, marveč svetovno gibanje s pustolovsko zgodovino in bogato tradicijo.

(Povzetek po sestavku z enakim naslovom, »Die Alpen«, 11/1984.)

M. A.

MEDNARODNO SREČANJE ALPINISTOV V CHAMONIXU

Francija je v času od 9. do 21. julija 1984 pripravila v Chamonixu mednarodno srečanje alpinistov, na katerem si je zastavila posebno visoke cilje. Šlo je predvsem za to, da bi hkrati izvedli sestanke z različno vsebino in strokovne tečaje, vse to pa je bilo povezano tudi s praktičnimi vajami v bližnjih gorah.

V Chamonixu so govorili seveda predvsem o najsodobnejših plezalskih tehnikah in jih tudi demonstrirali v izpostavljenih smereh bližnjih gora. Znani švicarski plezalci so ob tej priložnosti opravili celo nekaj

prvenstvenih vzponov, ki so jih plezalci iz drugih držav nato večkrat ponovili. Med tečaji je bil posebno zanimiv tisti, na katerem so skušali — za zdaj še brez uspeha — doseči poenotenje vodniškega patenta za vso Evropo. Nadalje so bili na sporedu tečaji za planinske in plezalske inštruktorje ter za vodje odprav v visoka gorstva. Vsi ti tečaji so bili bolj ali manj uspešni, na vseh pa je bilo čutili obilo dobre volje in želja po kar najtes-

nejšem sodelovanju preko državnih okvirov.

V celoti je pomenilo srečanje v Chamonixu nedvomno odpiranje tako do gora kot do ljudi. Če gorovja ločujejo tiste, ki ostajajo pod njimi, z gotovostjo združujejo vse tiste, ki si v potu svojega obraza prizadevajo stopiti na njihove vrhove. (Po poročilu Daniela Cochanda, »Die Alpen«, 11/1984.)

M. A.

razgled po svetu

O ŽIVLJENJU IN DELU TONIJA HIEBELERJA

Ob nesreči 2. novembra 1984, ki je grobo pretrgala četvero dragocenih življenj, je mnogo naših in tujih prijateljev gora razmišljalo o usodi ponesrečenih. Osebnostim našega Aleša Kunaverja in Gorazda Šturma, ki ju je poznala vsa javnost, se je v dneh po nesreči helikopterja pridružilo v svetu zelo, pri nas pa dosti manj domače ime Tonia Hiebelerja in njegove soproge Traudl. Usoda jima je namenila konec v preddverju Julijcev, zato zaslužita, da tudi naša planinska javnost o njiju in posebej o Toniju vendarle zve kaj več. Vzrok za to prav gotovo ne sme biti samo tragični dogodek, pač pa predvsem naša dolgoletna povezanost s Tonijem. Šteli bi ga lahko za enega naših najbolj zvestih prijateljev v tujini in zagovornika prijateljstva med planinci vsega sveta, ne glede na ideološke, verske ali kakršnekoli druge razlike. Negovanje teh vezi je imel Toni za eno najpomembnejših dejavnosti. Opravljal jo je z besedo in dejanji, si nenehno prizadeval, da bi se med seboj kar najbolje spoznali in poznali.

Svojo planinsko pot je pričel kot devetleten fantiček, planinski »nepridiprav«, leta 1939. Leta vojne so bila tudi zanj leta nemira, beganja, iskanja — tudi iskanja svoje poti v življenje, poklica. Imel je srečo: postal je urednik in planinski pisatelj, ki se ni plašil povedati svojega mnenja in se upreti večini, če je menil, da ima prav.

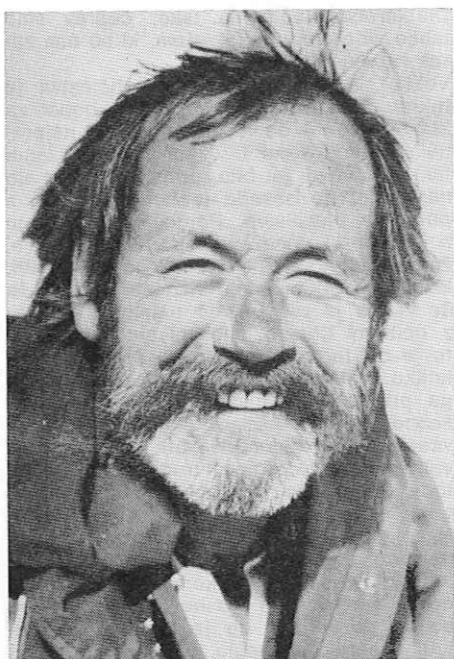
Izkazal se je kot urednik planinskih revij. Opravil je marsikaj, kar drugim v tako kratkem času ne bi uspelo. Vodil je revijo založbe Rother — »BERGKAMERAD« in na novo ustanovil tudi pri nas dobro znano revijo »ALPINISMUS«, ki je s tehtno vsebino segla daleč prek meje nemškega govornega območja. Nazadnje je urejal Brucknerjevo revijo »BERGSTELGER« ter švicarski dvomesečnik »BERGE«. S svojim ravnanjem in pisanjem je Toni

veliko prispeval k uvažanju samozaščitne zavesti med planinci, ki se je v Zvezni republiki Nemčiji leta 1968 odrazila z ustanovitvijo odbora za varnost pri Nemškem planinskem društvu (Sicherheitskreis des DAV). Opozarjal je na nevarnosti, ki jih predstavljajo negativni zgledi, pojav, ki ga dandanes radi lahkomišelnost obidemo. Sodeloval je na številnih zasedanjih in pogovorih, jih pomagal pripraviti in se na njih odlikoval kot mislec, priporočevalec. Pogosto je s svojo duhovitostjo in razgledanostjo zabaval sopotnike, poslušalce na svojih predavanjih, predvajanih diapozitivov in filmov.

Zaradi njegovega organizacijskega in kulturnega dela ne smemo pozabiti, da je bila njegova prva velika ljubezen in vir siceršnje dejavnosti plezanje. Tonijevi podvigi obsegajo najtežje ture v Rätikonu — njegovi gorski domačiji, vzpone v Laliderwand, Gesäuse in Dolomitih pa vse do Zahodnih Alp s severovzhodno steno Piz Badile, Grand Capucinom, Walkerjevimi stebrom. S temi dosežki je bil v petdesetih letih že med prvimi. Opravil je prek 50 prvenstvenih vzponov in se zapisal v zgodovino alpinizma.

Mednarodni sloves si je pridobil z zimskimi prvenstvenimi pristopi v Eigerju in severozahodni steni Civette. Slednja je bila zanj vrhunec njegovega alpinističnega ustvarjanja. Seveda je vse te vzpone opravil v družbi z dobrimi soplezalci, a vendar je vselej predstavljal gonilno silo, prefinjenega in temeljitega načrtovalca podvigo. Ničesar ni prepustil naključju, kar ga je — med drugim — vodilo tudi k proizvajalcem opreme, ki naj bi pomagala zoper omrzline (Eiger-Triplex-čevlji) ali omogočila udoben, varen bivač (Hiebeler-Tonnen šotor za bivačiranje).

Toni je hodil in plezal v številnih tujih gorstvih: Yosemite Valley-El Capitan, kanadske gore, Tatre, Himalaja, Karakorum. Leta 1969 sva bila skupaj na Piku Lenina, plezal je v češkem apnencu in še marsi-

Toni Hiebeler

Repr. J. Nyka

kje, tudi skandinavske gore in naši Julijci mu niso bili tuji.

Vendar Toni ni bil enostranski. Prejadral je Sredozemsko morje do Aleksandrije, prečil Atlantik. Pogosto mu je drugovala soproga. Za njim so bile številne pustolovščine v kajaku med vožnjo na divjih vodah, katerim je odmeril dokaj prostora v svojih revijah. Pogosto je letel z zmaji; sodil je med tiste, ki so se tega športa lotili najprej s smučmi na nogah. Prek Alp je letel celo z balonom na segret zrak.

Ljubil je smučanje v vseh njegovih oblikah. Na smučeh je prečil Dolomite, Engadin, Vališke Alpe. Malo je bilo tekaških maratonov, ki jih Toni ne bi zmoget, tako tudi znani VASA tek na Švedskem.

Ljubil pa je tudi preprosta romanja po gorah.

Ob vsem povedanem pač ne moremo biti začuden, če izvemo, da je napisal kar 33 knjig o gorah, v katerih je imel kaj povedati; kot soavtor pa je sodeloval še pri sedmih drugih knjigah. Števila člankov, ki jih je napisal, pa ne more prešteti nihče.

Res, s Tonijem se je izteklo resnično bogato, ustvarjalno in obetajoče življenje.

(Po poslovilnih besedah D. Hasseja ob grobu T. in T. Hiebeler v Münchnu, 8. novembra 1984, priredil P. Šegula.)

PETINSEDEMDESET LET POLJSKE GRS

Poljski so v drugi polovici 19. stoletja gospodarili tujci. Zakopane in Tatransko predgorje so bili tiste čase pomembno središče Galicije, razmeroma samostojne kronске dežele Avstroogrské monarhije. Prizanesljivost oblasti je pripomogla, da so Zakopani postali shajališče ljudi, ki so bežali iz ruskih in pruskih vplivnih območij, da bi se izognili aretacijam in preganjanju.

Razvijati sta se začela turizem in tujski promet, za kar so skrbeli domačini — Gorali.

Leta 1873 so — kot prvo na Poljskem in med prvimi na svetu sploh — ustanovili Tatransko Društvo, čigar člani so bili planinci in turisti. Čeprav Poljska tedaj kot država še ni obstajala, je imelo društvo poljsko ime. Oblasti so ga zakonito priznale, k njegovim nalogam pa je že tedaj sodilo tudi varstvo okolja.

Leta 1904 je prišel v Zakopane Mariusz Zaruski, ki je s svojim delom bistveno pripomogel k razvoju turizma, smučanja, reševanja v gorah, na vodah in na morju. Odigral je vodilno vlogo v razvoju teh dejavnosti in se požrtvovalno posvetil Tatranskemu Društvu, predvsem planinstvu in smučanju.

V Tatrach je bilo v prvih desetih letih tega stoletja dosti gorskih nesreč, ki so terjale iskalne in reševalne akcije. To je vodilo Zaruskega, da je skupaj s slovitim komponistom Mieczysławom Karłowiczem in priznanim gorskim vodnikom Klemensom Bachledo odigral odločilno vlogo pri ustanovitvi poljske gorske reševalne službe. Zaruski je od leta 1907 dalje vodil reševalne akcije in gorska reševalna služba je dejansko delovala že od leta 1908 dalje, četudi je avstrijske oblasti uradno niso priznale, morda iz bojazni, da bi s tem odobrile delo že drugi poljski organizaciji. Lahko pa je tudi, da se njena pravila niso povsem ujemala s pravili Odbora za reševanje pri Dunajski sekciji DOeAV, ki je tedaj obstajal že 13 let.

Stvar se je premaknila leta 1909, ko je snežni plaz ugonobil M. Karłowicza. Njegova smrt in reševalna akcija sta bili povod, da je oblast odobrila pravila GRS. Ustanovitvi je bilo močno naklonjeno tudi ljudstvo, ki je poleg simpatij prispevalo tudi sredstva. Devetindvajseti oktober 1909 je rojstni dan Prostovoljne Tatranske Reševalne Službe. Oblikovana je bila zelo podobno in imela skoro povsem enake naloge, kot jih ima današnja poljska GRS.

Ostal je isti plavi križ in tudi besedilo za prisege, s katero je zapisseglo prvih 11 reševalcev, je skoraj nespremenjeno.

Mariusz Zaruski je leta 1926 postal častni načelnik. Po dolžnosti je odšel iz Zako-

panov in bil kasneje v svoji bogati karieri celo adjutant predsednika poljske republike, umrl je leta 1941 v tujini.

Njegovo odsotnost so občutili, ko so organizacijo pestile razne stiske. Zašla je v finančne težave ter izgubila samostojnost; vključili so jo v Poljsko Tatransko Društvo.

Druša svetovna vojna je delo za dolgo prekinila, čeprav so se reševalci pod vodstvom Juliusza Zborowskega leta 1940 oddolžili, da društvo obnove in da vodstvo prevzame Zbigniew Korosadowicz, planinec in kartograf. Med okupacijo je delovalo pod imenom »Tatra-Bergwacht« in pomagalo vsem, ki so bili potrebni pomoči. Članska izkaznica ni koristila samo članom, pač pa so jo uspešno uporabljali tudi člani odpora in zlasti kurirji ilegalnih bojovniških organizacij. Reševalci so februarja 1945 evakuirali iz terenske, partizanske bolnišnice v slovaških gorah poljske, slovaške in ruske partizane ter jih pred nosom Nemcev prek gora prenesli v bolnišnico tedaj že osvobojenih Zakopanov ter tako z veliko akcijo prešli v obdobje miru.

Vojna je pobrala večino članov, v deželi je bila revščina. Zato si je gorska reševalna služba opomogla šele leta 1947, ko je prevzel dolžnost načelnika Tadeusz Pawłowsky in jo vodil do leta 1961.

Razvoj turizma in alpinizma je povzročil rast organizacije Gorskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe — GORP v vseh goratih delih Poljske. GORP se je 27. 12. 1977 organizacijsko osamosvojila ter je podrejena neposredno ministrstvu — Glavnemu uradu za telesno kulturo in šport.

Dandanes šteje GORP 1700 aktivnih članov in pripravnikov ter 1500 podpornih članov. V sedmih regionalnih skupinah deluje tudi 100 poklicnih reševalcev.

Člani so v 75 letih opravili približno 40 000 posegov, od tega vsaj 37 000 po drugi svetovni vojni. Večjih podvigov je bilo okrog 8000, gore pa so si vzele nekako 620 smrtnih žrtev.

Od leta 1968 je GORP članica IKAR, k čemur smo pripomogli v veliki meri člani slovenske delegacije.

Ob jubileju čestitamo poljskim tovarišem tudi člani slovenske GRS ter planinci vse Slovenije. Želimo jim uspešen nadaljnji razvoj.

(Ob jubileju po referatu GORP priredil P. Šegula)

PLANINSKA UMETNOST 15. FESTIVAL PLANINSKEGA FILMA V LES DIABLERETSU

Kljub srhljivim podvigom na področju plezalstva in razvoja snemalne tehnike smo vse doslej kar prevečkrat obžalovali enoličnost planinskih filmov in pomanjkanje ustvarjalnih sil. Tudi tokrat je bilo v Les

Diableretsu večinoma tako, čeprav smo lahko videli tudi nekaj izjem, ki so nas zares razveselile.

Veliko nagrado in nagrado občinstva je tokrat dobil Francoz Bernard Choquet za film »Gaspard de la Meije«. Toda najprej nekaj besed o celoti v tem letu prikazanih filmov. Znova je bilo opaziti bore malo napredka, če seveda izvzamemo filme s področja plezalstva. Po vsakem festivalu si mislimo: dosežene so skrajne meje, že naslednjič pa je preseženo tudi tisto, kar se je dotlej zdelo nedosegljivo. Toda še vedno je vse preveč planinskih filmov z očitnimi kompozicijskimi slabostmi. Zato je ob tej priložnosti tudi prišlo do nekoliko zlobnega predloga, da bi za enega prihodnjih festivalov razpisali še posebno nagrado »Zlate škarje«. Sicer je včasih zares hudo žrtvovati prizore, ki so veljali veliko denarja, truda in poguma, toda dober film je mogoče napraviti le tako.

Nasploh je bilo tudi tokrat vse preveč banalno popolnih slik. Z današnjimi filmi in objektivni se pač vsakomur posrečijo čudoviti razgledniški posnetki. Ob tem pa avtorji pozabljajo, da je mogoče posneti tudi soparico in meglo, poltone in večerni mrak. Zato že dolgo sanjam o filmu, ki bi v celoti prikazal lepoto slabega vremena. Pri že omenjenem prvonagrajenem filmu gre za vzpon očeta in sina ter njunega podpornika na Meije. Zgodba je prikazana v okviru verjetnosti, četudi z rahlim pridihom romantičnosti. Toda film »Gaspard de la Meije« je v celoti zares odličen. Režiserju se je med drugim posrečilo do popolnosti združiti z zgodbo pokrajino, stare vasi, vzdušje in glasove, hkrati pa prikazati tudi vse posebnosti zdaj že zastarelega načina plezanja od oprimka do oprimka. Nikjer niti sledu solzave idealizacije, vse je prikazano naravno: v luči in senci, kakršno je pač življenje.

(Povzetek po sestavku Edmonda Pidoux, »Die Alpen«, 11/1984.)

M. A.

GORA KOT ČLOVEKOVA ŠOLA

Iz obširnega sestavka z gornjim naslovom, ki ga je napisal Reinhold Stecher, objavljen pa je bil v Obvestilih nemškega alpskega združenja, 4/1984, povzemamo le nekaj najzanimivejših in širše veljavnih razmišljanj.

Tihe gore so občudovanja vredni učitelji, še pomembneje pa je, da ti molčeči pedagogi učijo predmete, s katerimi naš strahovito pametni učni sistem opravi sila na kratko.

Gore nas učijo doživljanja

Gore nam nikoli ne dajejo na voljo doživetja, ki bi si ga lahko kupili s ceneno vstopnico ali pristojbino. Planincu le omo-

gočajo elementarno, globoko in s težavami pridobljeno doživetje. Povezujejo ga s potnimi sragami in serpentinami, z ranim vstajanjem in prenašanjem nadležnih nahrbtnikov. Gore nas poučujejo o pravilnem ritmu in razdelitvi časa med dolгими urami hoje. Med počitki na gorskih pašnikih učijo naša od civilizacije okvarjena ušesa, kako je treba prisluhniti najtanjšim glasovom: valovanju trav, spreletu muh, šumenju potoka in daljnemu pivkanju kavke. Mladi ljudje potrebujejo šolo elementarnih doživetij, ker jim današnji čas ponuja vse preveč električnih in kemičnih mamil. Gora pa jim omogoča drugačno in bolj zdravo slast: vzpon v mesečni noči preko ledeniškega preloma, pogled preko meglenega morja, zadovoljstvo po preplezanem grebenu ali zimskem spustu v dolino.

Gore nas učijo odgovornosti

Med elementarna doživetja sodi tudi ravnanje v določeni nevarnosti. Ne gre za lahkomišno igro z nevarnostjo ali kult vprašljivega junačenja, marveč za odgovornost. Tovrsten pouk v gorah danes marsikdaj zamujamo ali sploh prezremo. Tako nima čreda smučarjev na ledenikih tudi najmanjšega razumevanja ali celo pojma o nevarnostih, ki preživijo nanje pod njimi v mogočnih ledenih gmotah.

Šola odgovornosti v gorah lahko uspešno opravi le tisti, ki hodi v višave premišljeno in tisti, ki se zaveda, da je v življenju še marsikaj večjega in pomembnejšega, kot so gore. Komur pomeni zmaga nad težavno goro več kot zdravje, družina, tovarištvo in poklic, ni noben planinec, ampak je le norec, ki pleza.

Gore nas učijo sožitja

Naše šolstvo je močno usmerjeno v to, da bi dosegli uspeh, četudi je res, da mora biti v določeni meri tako. Toda lov za točkami, ocenami, uspehom in za pričevali vse prevečkrat pušča v ozadju socialni pouk. Gora pa je pravi učitelj življenja v skupnosti in za skupnost, seveda če jo gledamo pravilno: ne kot predimenzionirano telovadno orodje in veličastno progo z ovirami, s katerimi dosegamo rekorde. Gore nas vzgajajo za medčloveška srečanja in ponujajo najlepši prostor za to. Učijo nas obzirnosti do slabotnejšega, potrpežljivosti do začetnika, v delitvi vročega čaja, v pozdravljanju vsakogar, ki ga srečamo na poti. Gora nam pomaga sklepati prijateljstva in ustvarjati skupine, podarja nam vezi, ki trajajo daleč čez ture in vrhove.

Gore nas učijo gledanja

Tudi za gledanje potrebujemo učitelja. Kajti naše oči, oči 20. stoletja, so se naučile bliskovito reagirati, sprejemati signale, imeti pregled nad prometnimi zagatami,

stikalnimi ploščami in monitorji. Naše oči so se privadile bežnim slikam, ki nimajo obstanka. In naš duh je sledil očem. Z vseh področij znanosti je slišati prizadete tožbe, da je naša izobrazba izgubila pregled nad celoto.

In vendar še živi v ljudeh neuničljivo hrepenenje po širnih razgledih, zato še potrebujemo mirujočo celoto, preko katere lahko oči počasi drsijo. Številna velika dela svetovne literature so bila napisana ob oknih. V svetu gora najdejo oči nekaj pomirjevalnega, minevajočega, daljnega in prostor oprijemljivega. Gore ne režejo filmov, marveč upodabljajo horizonte, daljne poglede v dolino, zamegljene daljave, prostore, ki se jutraj počasi polnijo s svetlobo in od katerih se sonce zvečer dolgo in pojemajoče poslavlja.

Gore nas učijo hvaležnosti

Tudi področje »hvaležnosti« je prej ko ne zanemarjena kategorija sodobne pedagogike. Štirideset zadnjih let nas je naučilo več zahtevnosti kot hvaležnosti. Toda, dragi prijatelji gora, če bi zdaj poskusili pregledati le nekaj podob, ki so se v letih zapisale v gorah v vaša srca: o vzponih, vrhovih, hitečih meglicah, radostnih urah jutranji zori in nevihtah — mar vam te podobe ne izsilijo iskrene hvale in zahvale? Kateri pravi planinec bi ob tem lahko rekel: »Lepo vas prosim, vse to je bila organizacija, tehnika, dosežek in naključje!« Mar ni bilo sonce po mrzli noči v steni resnični dar, in prvi studenček po dolgi poti prav tako? In doživeto tovarištvo — prav tako dragoceno darilo? Vsako darilo kliče po zahvali, zahvala pa je možna le sočloveku, tebi! Ni se mogoče zahvaliti skali, naravi, svetu, naravnemu zakonu, naključju, ampak samo sočloveku.

In tako so gore učitelji, ki pripravijo ljudi do tega, da se zavedo svoje najgloblje človečnosti. To počenjajo tiho, nevsiljivo in plemenito, prav zato pa tudi tako prepričljivo.

To je le nekaj potez pedagoških razsežnosti gora, ki nas učijo doživetja in odgovornosti, sožitja in skupnosti, gledanja in hvaležnosti.

M. A.

OTROK V GORAH

Vedno več ljudi išče in odkriva »doživetje gora«. V gozdovih, na visokogorskih pašnikih, v bližini skalovja in ledenikov najdejo sprostitev, okrevanje in pot k samim sebi. Vendar moramo vedeti, da so otrokom v vseh takih primerih postavljene tako fizične kot psihične meje. Zato bi morali opremo, zastavljeni cilj, pot in trajanje hoje nujno prilagoditi predvsem zmogljivosti otrok, če jih že jemljemo s seboj v gore. Tako bi bilo seveda prav,

da na taki poti dosledno spoštujemo opozorilne napise: »Samo za odrasle.« Kajti hudo se piše vsem tistim s častihlepnostjo obsedenim družinskim poglavarjem, ki ne znajo ali ne zmorejo ukrotiti svoje sle po višinah in svojega potomca izpostavljajo preveliki zahtevnosti.

Nestrpnost in nenehno opozarjanje vznemirjata otroka, ki še ne zna dojeti pomena in vztrajanja pri načrtovani poti. Posledica takega ravnanja je otrokov upor. Nevolja in nataknenost se kaj hitro stopnjujeta do otrokove zlovoljnosti, če že zdavnaj potrebni počitek bodisi z opozarjanjem ali celo osornostjo tako dolgo odlagamo, da otroka pripravimo do kujavosti ali joka. Tako daleč bi na družinskem pohodu ne smelo nikoli priti. Zato izbiramo take poti, ki bodo ustrezale otrokovi zmogljivosti in sposobnosti; predvidimo med potjo tudi dovolj počitkov. Že po kratkem odmoru bo še tako truden, naveličan in zlovoljen otrok spet podjeten in živahen.

Otrok podzavestno vedno išče razvedrilo. V novem okolju se v njem prebuja strast po spoznavanju in odkrivanju novega. Zato spodbujajte to njegovo nagnjenost. Pokažite in pojasnite otroku tisočero čudežev gorskega sveta. Opozarjajte ga na mogočne oblake, na lepoto gorskih jezer, rastlin in živali.

Prvi vtisi in pustolovska doživetja v gorah ostajajo v trajnem spominu. Tako prijetna kot neprijetna. Strahu med izpostavljenim vzponom nikakor ne smemo razvrednotiti s praznim besedičenjem. Neprimerno bolje bo, če bomo otroka primerno in pravilno zavarovali z vrvo.* Otroku bo to v veselje, hkrati pa bo utrdilo tudi njegov občutek varnosti.

Temeljito poznavanje nevarnosti v gorskem svetu omogoča uspešne pohode in srečno vrnitev. Le tako boste skupaj z otrokom doživljali neskaljeno veselje v gorah. (Po sestavku Otta Fingerja v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 5/1984.)

M. A.

SOČASNA HOJA V NAVEZI

Varnostni ukrep ali varnostno tveganje?

V okviru strokovnega seminarja o alpinistični varnosti so v Rudolfshütte (Visoke Ture) na pobudo ÖAV podrobno razpravljali o sočasni hoji ob napeti in skrajšani vrvi. Pri tem je bilo od vsega začetka jasno, da sočasna hoja v navezi zelo pogosto uporabljajo kot varovalni ukrep, ki je preprečil že številne padce. Na drugi strani pa lahko ob nepravilnem ravnanju plezalec potegne za seboj v globino celotno navezo.

V razpravi se je pokazalo, da zahteva pravilna uporaba te varnostne metode zelo visoko stopnjo alpinistične izšolanosti, se pravi *znanja, poznavanja in izkušenosti*. Ing. Klaus Hoi je v svojem referatu v tej zvezi nedvoumno ugotovil, da velja sočasna ali tudi štafetna (o čemer bo še govor) hoja ob skrajšani vrvi za temeljno ročno spretnost alpinističnih vodnikov.

Sočasna hoja po ledeniku

Najpogostejše srečujemo sočasno hojo v navezi med turami po ledenikih. Glede na število oseb, ki so navezane na eno vrv, hodijo ob dolgi ali skrajšani vrvi. Strokovnjaki priporočajo, naj bi bilo na 45-metrsko vrv navezanih največ 7 oseb v oddaljenosti približno 7 metrov. Na 40-metrsko vrv sme biti navezanih največ 6 oseb. Ritem hoje v navezi je treba uravnavati tako, da je celotna vrv, ki povezuje člane naveze, vsaj približno napeta.

Poglavitna nevarnost med takšnimi ledeniški turami je padec v ledeniško razpoko. Proti temu se najbolje zavarujemo s sočasno hojo ob napeti vrvi. Morebitni padec zadržimo z mišično močjo in trenjem.

Opozorilo: Med hojo po strmih ledeniških pobočjih kot tudi preko očitno nevarnih mest (mostovi) lahko sočasna hoja ogroža celotno navezo. V takih primerih je treba poskrbeti za trdno sidrišče, posameznike v navezi pa z ustrezno metodo strokovno in terenu primerno zavarovati.

Sočasna hoja po težavnih in nevarnih strminah

Na tako imenovanih brezpotnih alpskih področjih tako po mehkih tleh (trava, prod, ilovica, poledeneli sneg) kot tudi na trdih tleh (skalne plošče, led, trdno zamrznjen star sneg) je treba uporabljati zelo dognano tehniko hoje ali plezanja. En sam nepremišljen korak se lahko konča z zdrsom in končno tudi padcem. Izšolani in izkušeni planinci lahko varujejo neizkušene in boječe soplezalce predvsem s sočasno hojo ob skrajšani vrvi, saj jih lahko pri zdrsu z bliskovitim ukrepanjem rešijo pred padcem.

V takih primerih skrbi posamezen vodnik le za eno osebo, vrv med njima je glede na težavnost zelo kratka (2 do 5 metrov). Vodnik si ovije preostalo vrv okoli ramen, vendar tako, da bi med morebitnim reševanjem ne nastala davilna zanka. Vodnik ima vodenega tako rekoč na vajetih in ne prestando opazuje njegovo premikanje, da ga ob zdrsu lahko bliskovito potegne k pobočju in hkrati zaustavi drsenje.

Če na poledenelem ali starem snegu ni mogoče takoj zaustaviti drsenja, si pomaga vodnik tako, da se ploskoma vrže na po-

* Glej tudi članek: Sočasna hoja v navezi na tej strani.

bočje in hkrati zavira drsenje s cepinom. Med prečenji strmih pobočij stopa vodnik vedno nad vodenim. Med sestopom pa hodi vodnik vedno za vodenim.

Postopna (štafetna) hoja v navezi

Vrv je treba pač glede na teren ustrezno skrajšati. Premika se vedno le po en član naveze. Tudi vodnika mora v tem primeru varovati vodeni. Največkrat mora vodeni pri tem le pravilno popuščati vrv. Vodnik vedno utira pot in varuje vodenega med dohitevanjem z vsemi razpoložljivimi varovalnimi metodami.

Važno opozorilo: Postopna ali štafetna hoja ob optimalno dolgi vrvi v veliki meri povečuje varen potek plezalne ture. Taka hoja omogoča nenehni govorilni in vidni stik, hkrati pa tudi preprečuje proženje kameinja s slabim vodenjem vrvi.

Lažje skalne ali zasnežene grebene lahko prehodijo naveze treh do šestih članov tudi ob dolgi, napeti vrvi. Pri tem mora prvi v navezi pripraviti zadostno število vmesnih zavarovanj, kamor je mogoče vpeti varovalno vrv.

(Povzetek po sestavku Hannesa Wieserja, ki je bil objavljen v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 5/1984.)

M. A.

PIJ, PIJ, PLANINEC, PIJ!

Le če boste med plezanjem ali hojo po gorah pili prave pijače v pravih količinah, boste lahko uživali v lepotah gorskega sveta

Številni ljudje hodijo v gore v športnem slogu, ali pa jim je postala hoja v gore — vsakdanjik. Na začetnika ali na priložnostnega obiskovalca pa prežijo tudi nekatere nevarnosti. Kdor ima za seboj že daljše ture v gore ve, kako kmalu smo lahko ob sapo in kako hitro nas lahko oblijejo pravi curki potu. Hoja po gorah v različnih višinah in klimatskih razmerah pomeni po pravilu hud telesni napor, ki povzroča utrujenost in žejo.

Zakaj? V našem telesu je v povprečju 60 % vode. Če je izgubimo le za 2 % telesne teže, se že zmanjša naša vzdržljivost in zmogljivost tudi do 20 %. Pri izgubi vode do 4 % telesne teže se naša telesna moč še bolj zmanjša, pojavijo pa se že tudi nekatere motnje. Dnevna potreba po vodi znaša pri ljudeh navadno od 2,5 do 3,5 litra, z močnim potenjem pa se lahko ta količina celo več kot podvoji. Trenirani športniki izgubijo približno dva litra tekočine v eni uri intenzivnega treninga. Nogometaši, boksarji ali rokborci celo do tri litre. Zaradi hude vročine lahko znaša dnevna izguba vode tudi 10 in več litrov, kajti tudi potenja se je treba naučiti.

Netrenirani se potijo večinoma manj kot visoko trenirani športniki. Kdor torej hoče ostati pri polni moči, mora stalno vzdrževati svojo tekočinsko bilanco, kar pomeni, da mora izgubo tekočine in mineralnih snovi kar najhitreje spet izenačiti. V skrajnih primerih si sicer lahko pomagamo s snegom, vendar to ne sme postati razvada, kajti mrzle tekočine največkrat tudi po več ur obležijo v želodcu. Poleg tega mrzle pijače pogosto povzročajo želodčne in črevesne težave. Skrbeti je torej treba za to, da »gasilec žeje« tudi poleti ne bo imel manj kot 25 stopinj Celzija.

Soljene juhe gasijo žejo

Če po hujših naporih pijemo le čisto vodo ali limonado, tako le malo pomagamo utrujenemu telesu, ki je izgubilo tudi precej mineralnih soli. V takih primerih se nam dogaja, da postaja občutek žeje vedno močnejši. Navsezadnje lahko pride celo do splošne utrujenosti in tudi do mišičnih krčev. Pravo pomoč pomeni tedaj močno soljena jajčna juha. Priporočljiva so tudi živila, ki premorejo veliko kalija, torej suhe marelice, smokve ali banane, potem živila, v katerih je veliko magnezija — to so zemeljski orehi, fižol ali ovseni kosmiči, prav tako pa tudi živila, v katerih je veliko natrija — potem mleko in sir. Če pogosto uporabljamo raztopino grozdnega sladkorja, potem si le povečujemo občutek žeje!

Pomaga tudi mineralna voda, ki ima veliko natrija

Zelo pomembno je, da tekočino in mineralne soli dovajamo telesu že pred občutkom žeje. Posebno v gorah moramo namreč računati z dodatnimi izgubami vode zaradi nižjega zračnega pritiska in suhega zraka; soli pa je mogoče nadomestiti z izdatnejšim pitjem. Vedeti je treba, da v večjih višinah izgubi človek skoraj neopazno tudi do dva litra tekočine na dan.

Če upoštevamo vse, kar smo v tej zvezi omenili, tedaj je treba v gorah računati z več litri pijače za vsak dan. Alkohol za tako izravnavo ni primeren. Izkušeni gorniki in sploh športniki si pomagajo z ustreznimi mineralnimi solmi v obliki praškov ali tablet. Pomagamo pa si seveda lahko tudi z dobro začinjeno jedmi, z mineralno vodo, ki vsebuje obilo natrija, ali jabolčnim sokom, ki premore veliko kalija.

Če povzamemo: najbolje se bomo osvežili, če bomo pili že preden bomo začutili prvo žejo. Natrijeva mineralna voda ali jabolčni sok izravnava v telesu izgubo tekočine. Enak učinek ima prav soljena jajčna juha. Na višinske ture jemljemo s seboj vedno topel čaj, sneg je le za naj-

hujšo silo. Pijače naj imajo vsaj 25 stopinj Celzija.

(Povzetek po sestavku, ki ga je napisal dr. Werner Weglein, objavljen pa je bil v nemški revii »Alpin«, 10/1984.)

M. A

MRTVEC ZAPRL POT

V Himalaji predstavljajo objektivno največjo nevarnost plazovi. Mnogo planincev pa se je doslej v Himalaji ponesrečilo tudi zaradi višinske bolezni in izčrpanosti, nekateri so tudi zdrsnili, ali pa jih je ubilo padajoče kamenje. V zadnjih letih pa se je v Himalaji pojavila nova nevarnost kot posledica človekove dejavnosti.

11. decembra 1983 je poljski filmski režiser Stanislav Jaworski pri sestopu iz taborišča I na Manasluju zaupal stari fiksni vrvi, le-ta se je utrgala, Jaworski pa je padel 100 m globoko in se ubil. Sredi julija 1984 je prav tako Poljak Wojciech Kartyka pri sestopanju z Broad Peaka tudi zaupal stari fiksni vrvi; tudi ta se je pretrgala. Alpinist je zdrsnil po izpostavljeni in zaledeneli steni in samo veliki prisebnosti duha se mora zahvaliti, da mu je uspelo z derezami in cepinom padec pravočasno zaustaviti.

V smereh, ki jih pogosto uporabljajo, ostajajo celi šopi starih vrvi, ki pa so zaradi padajočega kamenja, plazov in neurij navadno zelo poškodovane. Gorje tistemu, ki je toliko nepreviden, da jim zaupa.

Nenavadna je bila tudi nesreča, o kateri poročajo z Mount Everesta in katere žrtev je bil šerpa Rinji, član bolgarske odprave. 20. aprila 1984 ga je med taboriščem V (8120 m) zadela kisikova bomba, ki je priletela z višine ter ga tako ranila, da se ni mogel udeležiti vzpona na vrh.

Grozljiva pa je tudi novica z Makaluja. Dve močni navezi — 21. maja — Carlos Buhler in Dwayne Congdon (potem ko sta preplezala severni steber) in 28. maja — Douglas Scott, Steve Sustand in Jean Afanassieff (po vzponu čez jugovzhodni raz), sta samo 70 m pod vrhom prekinili vzpon. Vzrok — nenadno in grozljivo srečanje s truplom člana slovaške odprave Karla Schauberta, ki je na tem mestu umrl 24. maja 1976.

Znano je, da ostanki in sledovi človeške dejavnosti v Himalaji že postajajo ekološki in etični problem. V zadnjem času pa začnajo postajati že tudi varnostni.

j. n. (Z. Z.)

AKTUALNO VARSTVO OKOLJA ZNAMENJA KRIVDE

Če opazujemo najnovejše igre »črnega Petra«, ki seveda zadevajo varstvo okolja, bi bilo skorajda mogoče govoriti o pojavih

histerije. Vsi, ki so udeleženi v teh igrah, so zaradi trme in plašnic zgrešili cilj. Kajti zdaj je že jasno, da bi bili lahko veliko več dosegli, če bi se bili združili in se za stvar zavzeli s poglobljenimi skupnimi stališči.

Zdi se, da je varstvo okolja v sedanjem času znova zdrknilo na raven, kot jo je ponujalo pred letom 1970. Takrat so se bojeviteli zaščitniki šotišč in močvirij oklepali zgolj svojih biotopov, zaščitnike gozdov pa so kratkoma omalovaževali. Prav zdaj je mogoče opazovati podoben razvoj. Nasprotniki žveplovega dvokisa mimoregrede pozabljajo na dušikove spojine, fototmog in vse hujši hrup. Spet drugih skoraj ne motijo betonske puščave in asfaltna džungla sredi kmetijskih površin, so pa med njimi tudi taki, ki se prav malo menijo za onesnaževanje talnih voda.

Vsekakor bomo zgrešili namen, če se bomo trmasto oklepali zgolj enega samega pojava, ko hočemo oceniti celotno podobo katastrofe, s katero moramo živeti. Presenečeni smo, ko naposled spoznavamo, da sedanje katastrofe naravnega okolja nista povzročila sedanji trenutek ali nasilje nad naravo v zadnjih 10 ali 20 letih, marveč da se nam je narava začela maščevati, ker smo jo v zadnjih 200 letih — torej v času industrializacije in sebičnega kapitalizma — neusmiljeno izkoriščali in poškodovali. Poleg tega ostajamo v odnosu do narave več ali manj vsi hinavci, kajti še vedno sprevrčamo krivdo na ramena drugih, nihče noče videti debila v lastnem očesu, motijo pa ga iveri v očeh bližnjega. In koliko neverjetnih neumnosti počenjamol! S strupom skuša kmet popravljati naravo, potem ko je prav tako s strupom uničil vse tiste žuželke, ki so s svojo požrešnostjo vzdrževale naravno ravnotežje. Hrošč usnjak zmore požreti 200 krompirjevih hroščev na kvadratni meter, s strupom pa pomorimo najprej usnjake, krompirjevci, ki se zadržujejo na spodnjih straneh listov — pa se nam smejejo v brk. Še veliko bolj lahkomišelnosti kot kmetje so vrtničarji, kadar gre za uporabo strupov, saj jim gre na živce celo najbolj nedolžna rastlinska uš. V kemični vojni strupov proti ušem pa najprej poginejo njihovi naravni sovražniki pikapolonice, za njimi pa tudi čebele.

Proti naravi grešimo vsi. Prižgeš luč in jo pustiš goreti. Zato tudi potrebujemo veliko več energije, kot bi bilo nujno. Toda ali si kdaj pomislil, da je tudi tvoja luč eden izmed vzrokov za onesnaževanje zraka, kar počenjamol kalorije termoelektrarne. Podobno velja za naše najrazličnejše odpadke, ki jih odmetavamo v smetnjake. Niti na misel nam ne pride škodljivost klora ali tisti ščepec živega srebra v bateriji.

Če gre za udobje, kdo bi pomislil na okolje.

Velike škode v gozdovih, vsesplošna katastrofa, ki se nam približuje, uničevanje zaloga pitne vode, imajo veliko skupnega, nikoli pa enega samega povzročitelja. Sedanje katastrofo naravnega okolja so povzročili in jo še povzročajo nešteti grehi nad naravo, neštete malomarnosti in predvsem nespamet. Prav pri tem lahko veliko stori tudi vsak posameznik.

(Povzetek uvodnika iz revije »Der Tourist«, november/december 1984, ki jo izdaja avstrijsko turistično združenje.)

M. A

IZ DELA GRS V ZVEZNI REPUBLIKI NEMČIJI

Na območju ZR Nemčije je GRS združena v sedmih odsekih, ki združujejo 5575 pripadnikov.

Med navedenimi je 4295 aktivnih reševalcev, 964 pripravnikov, 171 zdravnikov, 388 instruktorjev, 40 vodnikov lavinskih psov. Močno oporo ima GRS v ZRN v 7294 podpornih članih.

Pregled o dejavnosti se deli na akcije v gorah, torej na prave gorske nesreče, in na akcije na smučiščih. Posebej obravnavajo iskalne in poizvedovalne akcije, za razliko od drugih GRS pa pripadniki skrbe še za varstvo okolja (gorska straža), v tem svojstvu so imeli 4311 akcij in pri tem ukrepali v 782 primerih.

Prvo pomoč so dali 2028-krat, oskrbeli so 460 oseb, v dolino pa so prenesli 49 smrtno ponesrečenih v gorah. Helikopterji so sodelovali v 226 akcijah. Na smučiščih so pomagali 3761 osebam, imeli so opravka s 5 nesrečami v plazovih; na smučiščih pa je bilo tudi 14 smrtno ponesrečenih. V teh okoliščinah je bilo še 112 akcij s helikopterji.

Bilo je še 86 iskalnih in poizvedovalnih akcij ter 175 slepih alarmov.

Kar zadeva denar gre za velika sredstva, saj so za GRS namenili okrog 6 200 000 DM. S tem denarjem je pač že mogoče upravljati organizacijo, skrbeti za opremo, za zveze in za transportna sredstva.

Samo v minulem letu so za nabavo najnужnejše opreme dobili od bavarske vlade 1 216 200 DM. Med drugim so nabavili 12 prenosnih radijskih postaj, 14 terenskih vozil in kombijev, tri motorne sani in trak. Zveze so okrepili še z 11 sprejemnimi postajami ter dvema relejnima postajama. Preglasili so obstoječe radijske postaje ter v dveh sektorjih nabavili še 33 večkanalnih radijskih postaj.

Sredstev za letalsko reševanje poročilo ne navaja, ker so helikopterji na voljo pri oboroženih silah in pri organih notranjih zadev. Iz poročil sledi, da so letalci-

reševalci pogosto v akciji in da se s svojim delom odlično vključujejo v podvige, ki rešujejo življenja.

P. Šegula

IZ PODATKOV O AVSTRIJSKI GRS

Avstrijski zvezni odbor GRS združuje sedem deželnih organizacij in ustreza našemu koordinacijskemu odboru GRS. Delovanje te organizacije sodi med najboljše svoje vrste v svetu in ima že tudi veliko tradicijo.

GRS (Bergrettungsdienst) šteje v Avstriji 288 postaj z 8467 člani, 247 lavinskimi psi in 1527 obveščevalnimi točkami. V minulem letu so ti reševalci opravili 4432 zimskih in 1370 letnih akcij; v teh akcijah sta bila udeležena 5802 ponesrečenca. V zimskih razmerah so imeli opravka s 475 prizadetimi v gorskem svetu ter s 3957 poškodovanimi na organiziranih smučiščih. V letnih razmerah je bilo potrebnih pomoči 1370 planincev.

Da bi opravili svoje poslanstvo, so imeli 5929 reševalnih, iskalnih in poizvedovalnih akcij, od tega 708 ob pomoči helikopterjev notranjega ministrstva ter oboroženih sil.

Podrobnejša razčlenitev pokaže, da je bilo s helikopterjem prepeljanih 678 oseb, da je bilo med 730 osebami brez poškodb 214 mrtvih. Med slednjimi 21 žrtev plazov.

Iz statističnega pregleda povzemamo še nekaj zanimivih podatkov o opremljenosti.

Reševalcem naše severne sosedice je na voljo obsežna oprema, tako 149 vitlov, gorskih nosil skupno 358, 742 akia čolnov, 1004 radijske postaje, 2533 piepsov (lavinskih žoln), 6248 lavinskih sond, 85 vozil, 1735 vrvi, 424 kompletnih naprav za spuščanje in dviganje z jeklenico.

Posebej zanimiv je podatek o delu avstrijske GRS v obdobju 1945—1983. Iz poročila izvemo, da je bilo v tem času kar 172 628 akcij, med njimi 7358 takih, ki so imele opravka z mrtvimi ponesrečenci in 160 724 akcij, ki so poskrbele za poškodovane planince in druge žrtve gora.

Predsednik avstrijske zveze GRS je Oskar Vonier, v predsedstvu mu pomagata načelnik Koroške, dr. Kurt Dellisch in načelnik Štajerske, dr. Arthur Frölich. Člani zvezne komisije so še vsi načelniki deželnih GRS ter vodje strokovnih podkomisij in referenti.

P. Šegula

VARNO GIBANJE NA ZAVAROVANIH POTEH

(Po ing. Pit. Schubertu pripravil Danilo Škerbinek)

Varovanje pri hoji po zavarovanih poteh je nujno. Tako se zavarujemo pred nevarnostmi oziroma pred posledicami zdrsa.

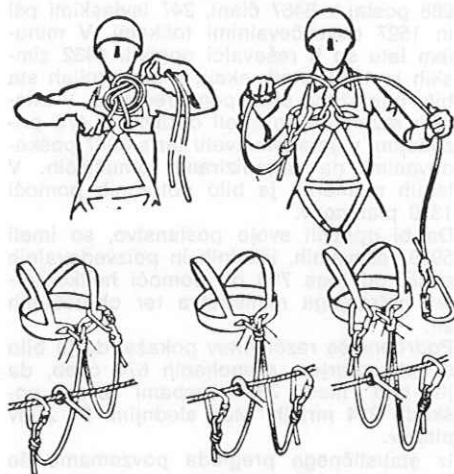
Navežemo se tako, da nam ostaneta dva konca pomožnih vrvic, na koncu katerih sta vponki. Ti potem vpenjamo v fiksna varovala.

Za navezavo uporabljamo daljše 11 mm debele pomožne vrvice. Še bolje pa je, če imamo varovalni pas ali pa sedež.

Pri navezavi na pomožne vrvice uporabimo:

- prsno navezovanje,
- dvojno osmico (sedno zanko, glej skico številka 1!).

Skica št. 1

Obe navezavi je potrebno povezati v eno prijemališče, od koder nato izhajata dva konca vrvi z vponkama (z matico).

V tujini so razvili za te potrebe posebne vponke — clog vponke brez varovala in clog vponke s »twist« preklupko.

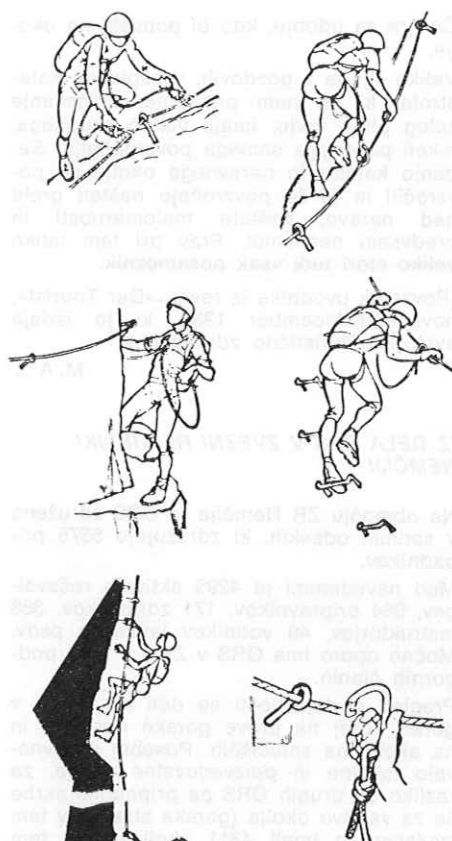
Vponke vpenjamo izmenoma. Priporočamo uporabo čelad.

Skice številka 2 kažejo potek gibanja pri menjajočem samovarovanju. Če pride do padca (statična obremenitev), se tisti, ki zdrsne oziroma pade, ustavi ob prvem klinu ali pri drugem varovalu.

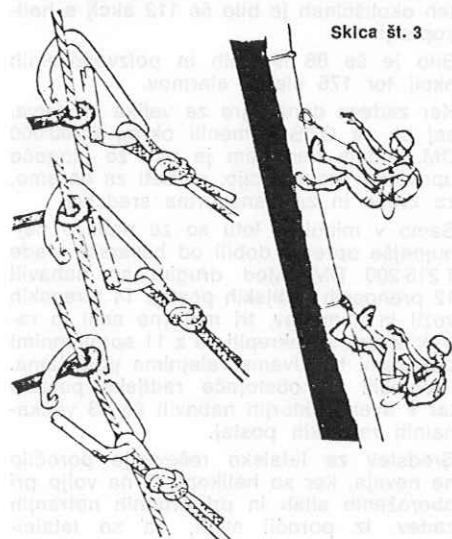
Pri takem padcu se lahko zlomijo vponke, razvežejo slabi vozli ali pa se vrvica oziroma vrv — pretrga. (Skica št. 3.)

Zgornji podatki bodo takoj bolj razumljivi, če vemo, da pride pri tem do obremenitve (pri padcu), ki je enaka vrednosti 20 KN (pribl. 2000 Kp!). Teža padlega pri vseh poskusih je bila 80 Kp.

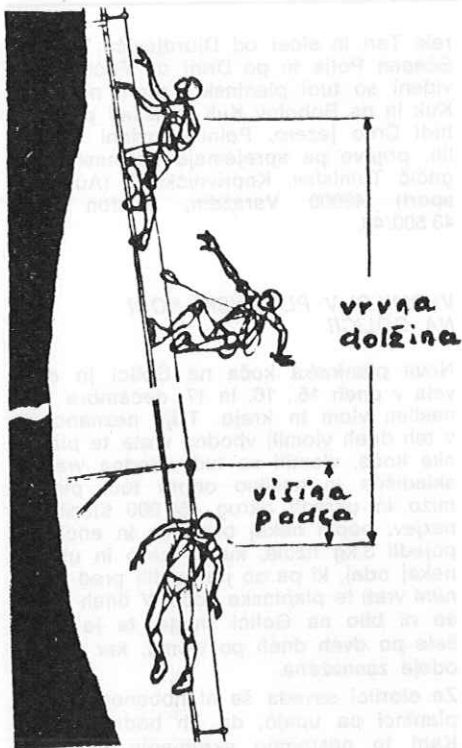
Sedem mm debele pomožne vrvice so se pri poskusu — petmetrskem padcu — pretrgale. Enako je bilo tudi z 8 in 9 mm debelimi vrvicami. Ob obremenitvi $\varnothing$ 11 mm vrvi, če je šla preko ostrega robu, se je pretrgala tudi ta. Za varovanje na nadelanih poteh je treba uporabiti dinamične (Multisturzseil) plezalne vrvi, odporne za več padcev, ki naj bodo debele

Skica št. 2

Skica št. 3

11,5 mm. Taka vrv prestreže tudi pet-metrške padce.

Vponka mora imeti matico. Ob padcih ali udarih se lahko vponka odpre. Vponka z odprto preklanko zdrži le $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{3}$ nazivne obremenitve.

Pri varovanju — dinamični padec — se obremenitev zmanjša in znaša le 60 do 70 % statične obremenitve. Že poprej navedene vponke so atestirane in nosijo oznako, da zdrže 22 kN oziroma 26 kN. (Skica št. 4.)

In kaj zdrže jeklene vrvi, ki jih srečujemo na zavarovanih poteh? Splošno oceno je težko ugotoviti. Pri poskushih se je pet mm debela vrv pretrgala že pri prvem manevru.

Zamenjali so jo z 11 mm debelo; ta pa je prestala vse preskuse.

RAZPRODAJA ZNAMENITE GORE 400 KG MATTERHORN NA POTI V AMERIKO

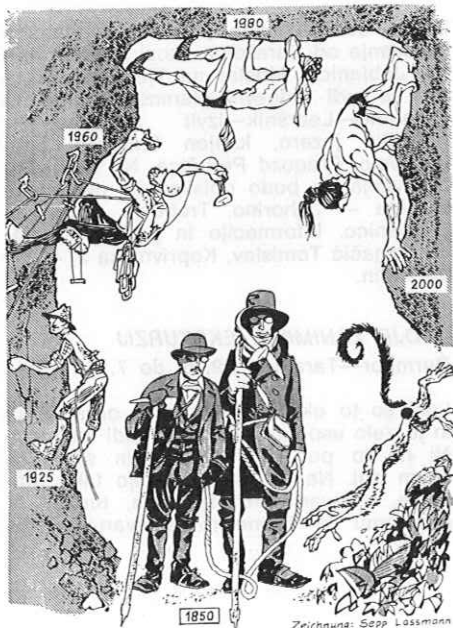
Švica je v letu 1984 slavila stoletnico zimskih športov in za poveličanje tega jubileja ni bilo nič predrago in je prišel prav še tak nesmisel. Zato tehta od srede lan-

skega oktobra sem najslovitejša švicarska gora, namreč Matterhorn, natanko 400 kg manj. Takrat so na vrhu te gore odklesali dva 200-kilogramska skalna kosa in ju s helikopterjem prepeljali v dolino. Od tam so ju odpravili na pot v ZDA. V januarju naj bi obe skali postavili v ameriškem smuškem središču Vail v državi Kolorado, kjer naj bi delala reklamo za zimsko športni turizem v Švici. Prav tam ob tej priložnosti načrtujejo prikaz razvoja smučkega športa, seveda v zgodovinskih oblačilih in različne prireditve za veljavneže in petičneže.

Mogočna gora je kaj nerada dovolila, da so iz njene krone odlomili oba reklamna kamna. Že konec septembra so gorski vodniki iz Zermatta na vršnem področju odlomili oba darovalna kamna, vendar je bilo treba prevoz zaradi slabega vremena večkrat odložiti. Švicarjem bi le želeli, da bo ta njihov drag podvig obrodil pričakovan uspeh. Znabiti se bodo Američani nekega dne oddolžili z nekaj steklenicami tiho-oceanske vode — kot reklamo za obisk na Havajih.

(Po »Alpin«, 12/1984.)

M. A.

Risba: Sepp Lassmann (Alpin 11/84)

SOUSTANOVITELJU KNJIŽNICE PLANINSKI VESTNIK

S HVALEŽNOSTJO

ILIRSKA BISTRICA, 19. 12. 1984

KULTURNO-PROP. KOMISIJA
EDVARD SELES

Seles

PREDSEDNIK PD SNEŽNIK
VOJKO ČELIGOJ

Vojk

OD SUTJESKE DO MAGLIČA

(od 13. do 19. 7. 1985)

To je sedemdnevno planinsko turistično potovanje od Varaždina skozi Zagreb, Jajce, Jablanico, Mostar na Tjentište. Vključen je tudi tridnevni planinski pohod na Čemerno—Lebršnik—izvir Sutjeske—Trnovačko jezero, kanjon Sutjeske, Dragoš selo, Pragozd Perućica. Na zaključku potovanja pa bodo obiskali še olimpijske planine — Jahorino, Trebević, Igman in Bjelašnico. Informacije in prijave sprejema Jagačić Tomislav, Koprivnička 2, 42000 Varaždin.

DVOJE ZANIMIVIH ESKURZIJ

Durmitor—Tara (od 29. 6. do 7. 7. 1985)

Lani so to ekskurzijo prvikrat organizirali in je zelo uspela. Tako bodo tudi letos odšli na to pot iz Varaždina in sicer za osem dni. Na ekskurzijo vabijo tako planince, splavarje kot izletnike, turiste. V programu je tridnevno splavarjenje po

reki Tari in sicer od Djurdjevića Tare do Ščepan Polja in po Drini do Foče. Predvideni so tudi planinski vzponi na Savin Kuk in na Bobotov Kuk, obiskali pa bodo tudi Črno jezero. Polni penzion v hotelih, prijave pa sprejemajo na naslov Jagačić Tomislav, Koprivnička 2 (Autotransport) 42000 Varaždin, telefon (042) 43 500/49.

VLOMILCI V PLANINSKI KOČI NA GOLICI!

Nova planinska koča na Golici je doživela v dneh 15., 16. in 17. decembra 1984 nasilen vlom in krajo. Trije neznanci so v teh dneh vlomili vhodna vrata te planinske koče, vlomili so tudi vhodna vrata v skladišče in nasilno odprli tudi pisalno mizo in ukradli okrog 450 000 starih dinarjev, popili nekaj brinovca in encijana, pojedli 3 kg fižola, kuhali kavo in ukradli nekaj odevi, ki pa so jih pustili pred vhodnimi vrati te planinske koče. V dneh vloma še ni bilo na Golici snega, ta je padel šele po dveh dneh po vladu, ker so bile odevje zasnežene.

Za storilci seveda še ni nobenega sledu, planinci pa upajo, da jih bodo izsledili. Kajti to nesramno skrunjenje planinske koče ne sme ostati nekažnovano.

S. M.

MLADI PLANINCI IZ PETROVČI

V petrovški osnovni šoli so navdušeni in vneti mladi planinci. Ob številnih izletih in pregledu diapozitivov so izdelali tudi ličen našitek, ki bo njihov razpoznavni znak. Planiranih izletov imajo toliko, da jih Ferralitovi vodniki komaj dohajajo.

S. M.

PRAPOR SO RAZVIL!

Planinsko društvo Kozjak iz Maribora je že lani imelo za seboj častnih 30 let. Proslava z razvitjem prapora je bila 17. januarja. Ob tej priložnosti so izdali posebno številko društvenega glasila »Gozdovi in stene«.

S. M.

ZAGLEDANA V TRENTO IN JULIJSKE ALPE

INGEBORG HEINRICHSEN

V Sloveniji sem bila pogosto na počitnicah; zlagoma se je v meni zdramila ljubezen do prijazne dežele. Ta velja prav posebej njenim goram, rekam in jezerom, pisanemu gorskemu cvetju in ljudem, ki sem jih srečevala na svojih poteh.

Spočetka sem prihajala zgolj zaradi čistih voda, ki so enkratno doživetje slehernemu kajakašu, saj sodijo k najlepšim evropskim rekam.

Čista, zelena Soča me je privlačila z magično močjo zaradi svojih divjih tesni in sotesk. Sledila sem ji od njenega izvira, od votline s tolmunom pa mimo slapičev in brzic, ki se poganjajo po dolini Trente, dokler na Logu ne zvabijo čolnarja, da se jim prepusti in nato na njih nekaj kilometrov daleč drsi brez posebnih naporov ali težav.

Potem pa si vedno znova slede mesta, ki jih s čolnom ni mogoče obvladati in se jim je treba pravočasno umakniti, če nočemo zabresti v težave, ki bi nas lahko veljale življenje.

Dostikrat sem mukoma prenašala čoln na plečih. Daleč, v žgoči vročini, ki je še posebej nadležna, če je človek v neoprenski obleki, pa vse dotlej, ko se Soča spet krotko vije po dolini. In nato se Soča pri vasi istega imena spet zagrije v skalovje. Izdolbila si je tesen, ki vzbuja strah. Človek zavzeto strmi vanjo z visečega mostu, vesel, da se mu ni bilo treba spoprijeti z nevarnostjo. Ko sem bila tamkaj prvič, mi je poslednji hip uspelo usmeriti čoln v rešilni povratni vodni tok.

Dober kilometer niže, tam, kjer se v Sočo izteka Lepena, odložiš, spet utrujen od težkega bremena, čoln na skalo, ki se na levem bregu nagiba proti Soči in preprosto zdrkneš kaka dva metra globoko v rečni tok.

Poleti je od tu mogoče zaveslati proti toku, navzgor v temno, ozko tesen, dokler majhni slapiči ne preprečijo napredovanja in se je treba vrniti.

Pri stari trdnjavi so v strugi orjaški skalni bloki, kjer ni lahko najti prehoda. Nekoč me je tam voda premagala, da sem se s čolnom prevrnila v ledeno mrzle valove. Šele, ko so mi z brega pomagali ujeti vesla in čoln, sem, nepoškodovana, lahko nadaljevala vožnjo.

Oči se od tam rade zazro nad vodo, k nebu in h goram, ki se vzpenjajo v višave. In kakorkoli me je nenehno vabila voda, sem želela in morala tudi v goste na njihove vrhove. Najprej me je zvabil Prisojnik, a se mi je dvakrat uprl, da nisem dosegla cilja. Nevihta in snežni metež sredi poletja sta ga spremenila v nezavzetno trdnjavo. Šele tretje leto sem smela mimo njegovega okna, iz katerega je vel ledenomrzle hlad, v globino pa so se trgale ledene sveče. Trda od mraza sem po grebenu prišla na vrh, na povratku pa so me ob robu stezice presenetile številne planike. Nekoč, 15. avgusta, sem se kot stoprva obiskovalka v poletni vročini vpisala v knjigo vrh Triglava, s Kanihom pa sem se vedno srečevala, ko je bil ves zavrt v meglo in oblake. Njegovo vznožje krasi negostoljuben ledenik, med enim mojih obiskov so me na grebenu spremljali celo bliski in strele. Udarjalo je vsenaokrog in bila sem resnično prestrašena.

Moja najljubša gora, Jalovec, mi je bila vselej naklonjena. Oskrbnik male kočice pod Špičkom me je ob prvem obisku že od daleč pozdravljaval in mi prišel nasproti s čajem. Lani, poleti 1984, sem pod Špičkom namesto kočice našla kar spodobno kočo, katere streha se svetlika daleč naokrog, da jo opaziš celo pri Koči ob izviru Soče. Oskrbnik pa je isti. Pazi na kočo in na planince ter jih opozarja, če hočejo na vrh slovenskega Matterhorna neprimerno obuti in brez dolžnega spoštovanja. In ko se vračajo, jih spet vabi, naj pridejo v kočo in ostanejo pri njem. Do doline je še tako daleč in zrak tam gori je mnogo bolj zdrav. Seveda pa ne dovoli, da bi naslednje jutro predolgo uživali udobje koče in že ob petih zjutraj z orglicami budi zaspane ljudi. Ko se dani, je ozračje čisto, vrhovi pa kar od kraja vabijo k novim pustolovščinam.

Tako je bilo tokrat tudi s turo na Bavški Grintavec, ki me je kar dvakrat zavrnil, preden sem stopila na njegovo teme.

Lotila sem se ga od Špička. Bilo je dolgo tavanje; plezala sem zdaj navzgor, zdaj navzdol, spet in spet izgubljala tolikanj težko pridobljeno višino. Dostikrat sem lezla po strmih travnatih brezpotjih, ki so se grezila v brezdanje globočine.

Končno sem se znašla na zavarovani plezalni poti, ki vodi proti vrhu, navsezadnje pa, po osmih urah odkar sem zapustila Špiček, dosegla ta odlični vrh. Kako preprost je bil potem sestop po običajni poti, v dolino, k izviru Soče. Samo štiri ure je bilo treba, pa sem bila pri koči, kjer sem spet morala prenočiti, saj je bil moj avto vendar gori na sedlu, odkoder sem šla na pot na Jalovec.

In kako preprosto je bilo romanje na Krn skozi Lepeno!

Preden prideš do Krnskega jezera te zvabi k počitku nova koča. Na jezerski gladini

so se takrat poigravali topli sončni žarki, v temnozeleni vodi so se po vrsti zrcalili vsi okoliški vrhovi. Krasoti cvetja ni primere; bilo je vse rdeče sleča, spominčice so oponašale temno modrino neba. Rada bi se kaj dlje pomudila ob jezeru, a Krn me je vabil, naj se podvizam. Kot že tolikokrat, so se zbirali oblaki in vrhovi bi se radi potopili v meglo. Ko sem bila končno na vrhu, je v resnici bilo tako! Le za hipec sem pod seboj ugledala jezero, ki je ležalo v miru in že sem stala na vrhu, obdana z meglo. Nikjer ni bilo videti markacij. Bila sem sama, komaj 2245 m visoko, nedaleč od koče a vendar sama v megli in se počutila kot se je počutil Messner, ko je stal na vrhu osemtisočaka. Takrat je nos zaznal dim in, četudi nisem videla nikamor, sem vendar slutila, da je koča blizu. Šele, ko sem bila tik pred njo in mi je oskrbnik pomahal, naj vstopim, sem jo opazila.

Ponudil mi je prostor ob mizi čisto v ozadju in nanjo postavil prižgano svečo. Zunaj se je gostila megla, da je bilo v koči temno in sem komaj videla ljudi v ospredju. Potem mi je oskrbnik, ko je opazil negotovost na mojem obrazu, povedal, da lahko sestopim v vas Krn s planincem, ki je imel s seboj malo hčerko. Najbrž sem bila videti precej uboga s svojima smučarskima palicama, s katerima sem si pomagala na poti. Bilo je namreč komaj pet mesecev, odkar sem si zlomila gleženj.

Potem sem odšla s planincem in šestletno deklico, ter sestopila v dolino, v Kobarid. Iz Kobarida je s kajakom lahka vožnja v Tolmin. Reka je široka in brez zaprek. Njene vode so še vedno globoke in zelene, povsem neomadeževane; šele pri mogočni tesni pri Kobaridu in za Trnovim se spet pojavijo brzice. Človek se lahko ozira v nebo, pusti vodi, da ga nosi ter se veseli pogleda na Krn in številne cerkvice, ki se belijo na okoliških gričih.

Počitniški dnevi se iztekajo. V Bovcu prodajajo v majhni knjigarni lepo knjigo »Dolina Soče«. Dobiš jo samo v slovenskem jeziku, a jo kljub temu kupim. Spotoma se spet in spet ustavljam in listam. Slike ostajajo v meni, spomin podobe še polepša. Rada bi nadaljevala svoja romanja in utrdila komaj spočeta prijateljstva.

(Po izvirniku »Meine Liebeserklärung an das Trentatal und die ganzen Julischen Alpen« prevedel P. Šegula.)

apitrim[®]

ZA DODATNO MOČ IN ENERGIJO

- Apitrim iz naravnih čebeljih izdelkov
- Pri napornem delu, rekreaciji in športu potrebuje organizem dodatno moč in energijo
- Pred začetkom aktivnosti Apitrim